

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİLLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
ALMAN DİLİ VE EĞİTİMİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**OSMAN ENGİN'İN KISA ÖYKÜLERİNDE
TÜRK VE ALMAN İMGELERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI**

CENNET KUMAN

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. HİKMET ASUTAY

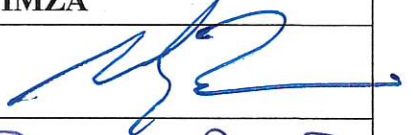
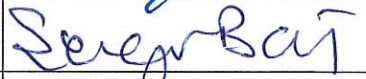
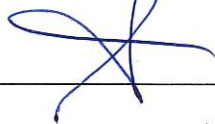
EDİRNE, 2019

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİLLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

ALMAN DİLİ VE EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cennet KUMAN tarafından hazırlanan “Osman Engin’in Kısa Öykülerinde Türk Ve Alman İmgelerinin Karşılaştırılması” Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 9.-10. maddeleri uyarınca 24.05.2019 günü saat 16.00..... 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin *...kabul edilmesine..... ~~OYBİRLİĞİ/OYÇOKLUĞU~~ ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Prof. Dr. Hikmet ASUTAY (Tez Danışmanı)	<u>kabul edilmesine</u>	
Prof. Dr. Şener BAĞ	<u>kabul edilmesine</u>	
Prof. Dr. Mukadder SEYHAN YÜCEL	<u>kabul edilmesine</u>	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

Tezin Adı: Osman Engin'in Kısa Öykülerinde Türk ve Alman İmgelerinin Karşılaştırılması

Hazırlayan: Cennet KUMAN

ÖZET

Bu çalışmada Türk Alman Göçmen Yazını yazarlarından Osman Engin'in kısa öykülerindeki Türk ve Alman toplumlarına ait kültürel, siyasal, dini ve fiziki imgelerin tespiti ve bu imgelerin toplumların sosyal değerleri açısından karşılaştırılması yapılmıştır. Bir imgebilim çalışması olarak değerlendirilebilecek bu çalışmada, iki toplum arasındaki ön yargılar, kalıp yargılar ve imgeler incelenmiştir.

Almanya'da yaşayan ve tanınan bir yazar olan Osman Engin ve eserleri hakkında Türkiye'de yeterince araştırma yapılmamıştır. Osman Engin'in kısa öykülerinde hem Türk hem Alman kültürünün yansımaları vardır. Toplumların birbirini nasıl algıladıkları konusunda imgenin önemli bir yeri olduğu tespit edilmiştir. Alman dilinde yazılan bu kısa öykülerdeki Türk ve Alman imgelerinin ele alınmasının karşılaştırmalı yazın bilimine katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İmge, Türk Alman Yazını, Osman Engin'in Kısa Öyküleri

Name of the Thesis: Comparison Of Turkish and German Images in the short stories of Osman Engin

Prepared by: Cennet KUMAN

ABSTRACT

In this study, comparison was made in terms of determination of cultural, political, religious and physical images and these social values of societies' in Turkish-German migrant literature writer Osman Engin's short stories. Preconceptions in society, fossilized attitudes were examined in this study which can be considered as an imagology study.

Remarkable studies about Osman Engin who is a famous writer in Germany and his literary works haven't been made so far. There are both reflections of Turkish and German culture. It has been determined that image has taken a big role in how societies perceive each other. This study aimed that approaching Turkish and German images these short stories which were written in German will contribute to comparative literature.

Key words: Image, Turkish-German Literature, Short Stories of Osman Engin

ÖNSÖZ

Bu çalışmada birincil kaynak olarak kullanılan Osman Engin'in 'Don Osman' adlı eserindeki Almanca öykülerin çeviri özetleri tarafımdan yapılmıştır.

İnceleme alanı eserdeki 15 kısa öykü ile sınırlandırılmıştır. Bu çalışmanın 1961 sonrası Türklerin Almanya'ya göçüyle başlayan süreçte, iki toplumun etkileşimi sonucu ortaya çıkan kültürel, ulusal, dini inançlar gibi sosyal unsurların anlaşılması açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

Yüksek lisans eğitimim boyunca eğitimde farklı bir bakış açısı kazanmamı sağlayan Trakya Üniversitesi Alman Dili ve Eğitimi Anabilim Dalı'ndaki tüm saygıdeğer hocalarıma, tez çalışmam boyunca bana karşı her zaman sabırlı ve anlayışlı olan, çalışmamda bilgisini ve desteğini esirgemeyen sayın hocam Prof. Dr. Hikmet ASUTAY'a ve beni her zaman destekleyen, yanımda olan aileme teşekkürlerimi sunarım.

Cennet KUMAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
AMAÇ.....	vii
ÖNEM.....	vii
YÖNTEM.....	viii
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM.....	8
1.1. İmge.....	8
1.2. İmgebilim	13
1.3. Ön yargı	17
1.4. Kalıp yargı.....	17
II. BÖLÜM.....	18
2.1. Göçmen Yazını.....	18
2.2. Almaya’da Türk Göçmen Yazını	21
2.2.1. Birinci Kuşak	22
2.2.2. İkinci Kuşak.....	23
2.2.3. Üçüncü Kuşak.....	25
2.3. Osman Engin	25
2.3.1. Biyografisi	26
2.3.2. Eserleri	26
2.3.3. Osman Engin’in Kullandığı Yazın ve Sanat Türü.....	28
2.3.3.1. Öykü.....	28
2.3.3.1.1. Kısa Öykü.....	29
2.3.3.2. Mizah	30
2.3.3.2.1. Kara Mizah	31
III. BÖLÜM	32
3.1. Osman Engin’in Kısa Öykülerine Genel Bakış.....	32

3.1.1. Dil ve Biçim Açısından.....	32
3.1.2. İçerik Açısından.....	33
3.1.3. Öyküdeki Karakterler	35
3.1.4. Öyküdeki Yer ve Zaman.....	35
IV. BÖLÜM.....	37
4.1. Kısa Öykülerin Özetleri ve İncelenmesi	37
4.1.1. Obdachlos im Stau- Trafik Sıkışıklığı İçinde Evsiz	38
4.1.1.1. Obdachlos im Stau Kısa Öyküsünün İncelenmesi	39
4.1.2. Mein Kampfhund Tina- Benim Dövüşçü Köpeğim Tina	41
4.1.2.1. Mein Kampfhund Tina Kısa Öyküsünün İncelenmesi.....	43
4.1.3. Geölte Strandaffen- Yağlı Plaj Maymunları.....	43
4.1.3.1. Geölte Strandaffen Kısa Öyküsünün İncelenmesi	45
4.1.4. Osi, der Rotfuß- Kırmızı Ayak Osi.....	46
4.1.4.1. Osi, der Rotfuß Kısa Öyküsünün İncelenmesi.....	48
4.1.5. Osman, der stolze Germane- Gururlu Alman, Osman.....	49
4.1.5.1. Osman, der stolze Germane Kısa Öyküsünün İncelenmesi	50
4.1.6. Vorurteile- Ön yargılar	50
4.1.6.1. Vorurteile Kısa Öyküsünün İncelenmesi	51
4.1.7. Die Klospülung- Tuvalet Sifonu.....	52
4.1.7.1. Die Klospülung Kısa Öyküsünün İncelenmesi	53
4.1.8. Das Stinktier- Kokarca.....	54
4.1.8.1. Das Stinktier Kısa Öyküsünün İncelenmesi.....	55
4.1.9. Getürkter Türk- Sahtekar Türk	55
4.1.9.1. Getürkter Türk Kısa Öyküsünün İncelenmesi	58
4.1.10. Die Lazen- Lazlar	59
4.1.10.1. Die Lazen Kısa Öyküsünün İncelenmesi	60
4.1.11. Weihnachtsstress- Noel Stresi	61
4.1.11.1. Weihnachtsstress Kısa Öyküsünün İncelenmesi.....	62
4.1.12. Ausgeraubt ins neue Jahr- Yeni Yılda Soyulmak.....	63
4.1.12.1. Ausgeraubt ins neue Jahr Kısa Öyküsünün İncelenmesi	65
4.1.13. Mein Sohn, Der Schläfer- Uykucu Oğlum	65
4.1.13.1. Mein Sohn, Der Schläfer Kısa Öyküsünün İncelenmesi.....	66

4.1.14. Eminanım Fersehstar- Eminanım Tv Yıldızı.....	67
4.1.14.1. Eminanım Fersehstar Kısa Öyküsünün İncelenmesi	68
4.1.15. Der Fligende Kotflügel- Uçan Çamurluk	69
4.1.15.1. Der Fligende Kotflügel Kısa Öyküsünün İncelenmesi	71
V. BÖLÜM	72
5.1. Osman Engin'in Kısa Öykülerinde Kullanılan İmgeler	72
5.1.1. Kadın İmgesi.....	72
5.1.2. Kültürel İmge.....	74
5.1.3. Fiziksel İmge.....	75
5.1.4. Siyasal İmge.....	76
5.1.5. Irkçılık İmgesi.....	76
5.1.6. Doğulu İmgesi.....	77
5.1.7. Din İmgesi.....	79
TARTIŞMA VE SONUÇ	81
ÖNERİLER.....	84
KAYNAKÇA.....	86
I. BİRİNCİL KAYNAKÇA	86
II. İKİNCİL KAYNAKÇA.....	86
III. İNTERNET KAYNAKLARI.....	89

AMAÇ

Bu çalışmanın amacını Osman Engin'in kısa öykülerindeki imgeleri tespit etmek ve bu imgelerin edebiyata yansımalarını iki toplumun değerleri üzerinden karşılaştırarak incelemek oluşturmaktadır. Kısa öykülerde Türklerin ve Almanların birbirlerini nasıl tanıdıklarını, algıladıklarını ve değerlendirdiklerini gösteren imgelerden bahsedilecektir.

Türk ve Alman imgelerinin incelenmesi sayesinde iki kültür arasındaki benzerlikler ve farklılıklar karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir.

ÖNEM

Çalışmanın önemini göçmen yazını ikinci kuşak yazarlarından Osman Engin'in 'Don Osman' adlı eserindeki kısa öykülerini incelemek ve Almanya'ya işçi göçüyle giden Türklerin yaşadıklarını, Türk Alman ilişkilerini Osman Engin'in öyküleri üzerinden Türk ve Alman toplumlarının değerleri açısından karşılaştırmalı olarak ele almak oluşturmaktadır.

Osman Engin'in çocukluğundan bu zamana Almanya'da yaşaması, orada eğitim ve iş hayatında bulunması, hem orada yaşayan göçmen Türklerin hem de Almanların içinde bulunması ve yaşadıklarını, gözlemlerini iki toplumu ele alarak yansıtması sebebiyle 'Don Osman' adlı eseri seçilmiştir.

Bu çalışma yazarın 'Don Osman' adlı eserindeki 15 öykü ile sınırlandırılmıştır. Eserdeki Türk Alman imgelerinin fazla olduğu 15 öykü özetlendikten sonra Türk ve Alman imgelerinin hangi alanda ve neler olduğu açıklanacaktır.

Çalışmada İmge ve İmgebilim, Göçmen Yazını, Osman Engin hakkında bilgiler verilecektir ve eserdeki kısa öyküler Türk Alman imgeleri açısından yorumlanacaktır.

Çağdaş Türk Alman Göçmen Yazını yazarlarından Osman Engin Türk kökenlidir ve Alman dilinde eserler vermektedir. Yazar iki kültürün de ortak, çatışan veya birbirinden ayrılan özelliklerini eserlerinde yansıtmıştır.

Çalışmanın önemi iki kültüre de hâkim olan yazarın eserlerindeki Türk ve Alman imgelerinin neler olduğunun, bunların nasıl ele alındığının belirlenmesi ve bu imgelerin kültürlerarasılık bağlamında kalıplaşmış düşünce ve ön yargıların oluşumunda ne denli etkili olduğunun ortaya çıkarılmaya çalışılmasıdır. İki toplumun birbirine karşı olan ön yargılarının yazınbilimine yansımaları incelenmeye çalışılmıştır. Son olarak bu çalışmanın toplumların kültürlerini ve değer yargılarını tanıma, öğrenme ve takip etme açısından uygun bir kaynak olacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Türk Alman Göçmen Yazını'nda eserler veren Osman Engin'in kısa öykülerindeki imgelerin tespit edilerek karşılaştırmalı olarak ele alınmasıyla oluşan bu çalışmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Çalışmada araştırma konusuyla ilgili kitaplar, makaleler, yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir. Çalışmanın birincil kaynağı olarak Osman Engin'in 'Don Osman' adlı eseri kullanılmıştır. Kısa öykülerin incelenmesinde ise metne bağlı yorumlama yöntemi kullanılmıştır.

GİRİŞ

Türk Alman Göçmen Yazını, Türk Alman işgücü anlaşması sonucu Almanya'ya olan büyük işçi göçüyle başlamıştır ve gelişimi yıllardır devam etmektedir. Göç sürecinde ve devamında yaşananlar bir yazın türü meydana getirmiştir. Bu yazın türünde birbirine tamamen yabancı olan iki toplumun önceden birbirleri hakkında edinmiş oldukları ön yargı ve kalıp yargılar sonucu oluşan imgelerin etkisi görülmektedir. Bu çalışmada Osman Engin'in 'Don Osman' adlı eserinde yer alan kısa öykülerdeki Türk ve Alman imgeleri incelenecektir. İnceleme için Osman Engin'in eserlerinin seçilme sebebi ise yazarın hem Türk hem de Alman kültürüyle iç içe büyümesi ve iki kültüre de hakim olmasıdır.

Bu çalışma 5 bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde İmge, İmgebilim, Ön yargı ve Kalıp yargı kavramlarının açıklamalarına yer verilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Göçmen Yazını, Almanya'da Türk Göçmen Yazını ve bu yazın türünde eserler veren Osman Engin hakkında bilgiler verilecektir. Yazarın eserlerini genellikle öykü türünde ve mizah sanatı kullanarak ele alması sebebiyle Öykü, Kısa Öykü, Mizah ve Kara Mizah kavramlarına da değinilecektir.

Üçüncü bölümde Osman Engin'in kısa öyküleri öykülerde kullanılan dil ve biçim, içerik, karakterler, yer ve zaman başlıkları üzerinden incelenecektir.

Dördüncü bölümde yazarın kısa öykülerinin çeviri özetleri ve incelemeleri yer alacaktır. Her öykünün özetinin ardından öykülerdeki imgelerin tespiti yapıp her iki toplum açısından karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi yapılmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın beşinci bölümünde ise öykülerde kullanılan Türk ve Alman imgelerinin neler olduğuna değinilecektir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hızlı bir toparlanma sürecine giren Almanya'da sanayileşmenin getirdiği hızla ciddi bir işçi açığı meydana gelmiştir. Bu işçi açığını kapatmak için bazı Avrupa ülkeleriyle işçi alım anlaşmaları imzalayan Almanya, 30 Ekim 1961 yılında imzalanan Ankara Anlaşması ile Türkiye'den de işçi alımına başlamıştır.

Türkiye'de sosyoekonomik durumu iyi olmayan, eğitim düzeyi düşük, çoğunluğu kırsal kesimlerden gelen insanlar ekonomik şartlarını düzeltmek amacıyla Almanya'ya göçe başlamıştır. Ankara Anlaşması imzalandığında her iki taraf da bu göçün geçici olacağını düşünmüştür. Alman tarafı iş gücündeki eksiklik giderildikten sonra göçmenlerin kendi ülkelerine döneceğini varsaymıştır. Türk göçmenler ise maddi koşullarını düzelttikten sonra Türkiye'ye geri dönme planları yapmışlardır. Göçün bu ilk dönemlerinde 'gurbetçiler' olarak adlandırılan bu grup Almanya'da sadece işlerine gidip gelmişlerdir ve kazandıkları paralarla Türkiye'de yatırım yapmışlardır. Daha sonra gurbetçilere Almanya'ya eş ve çocuklarını getirme hakkı tanınınca bu durum değişmeye başlamıştır. Almanya'nın olanaklarından yararlanmaya başlayan gurbetçilerin, orada daha yerleşik bir düzene geçmeye başladıktan sonra eş ve çocuklarının gelmesiyle ihtiyaç sıralamaları da değişmiştir.

Aileleriyle Almanya'da yaşamaya başlayan gurbetçiler, çocuklarını Alman okullarında okutmaya başlamıştır. Küçük yaşta Almanya'ya göç eden veya Almanya'da doğan bu kuşağa ait bireyler tam anlamıyla bir ikilem yaşamışlardır. Okulda Almanca, evde Türkçe iletişim kuran bu nesil, Almancayı kısa sürede öğrenmiş ve Alman kültürüne uyum sağlamışlardır. Almanya'da Göçmen, Misafir İşçi (Gastarbeiter), Yabancı (Ausländer); Türkiye'de ise Gurbetçi, Alaman, Almancı olarak nitelendirilen Türkler her iki ülkede de kendilerini 'öteki' olarak görmüşlerdir.

Almanya'ya olan bu büyük göçün ilerleyen zamanlarında önceden hesaplanmayan ciddi sıkıntılar ortaya çıkmıştır. Aışma sürecinde Türk işçilerin içinde yaşadıkları Alman toplumunun dil ve kültürünü bilmemeleri en çok sıkıntı çekilen konulardan biri olmuştur. Göçün bu ilk yıllarında gurbetçilerden bir kısmı dertlerini anlatabilmek ve seslerini topluma duyurabilmek için edebi eserler kaleme almışlardır. İlk yıllarda yazılan yazıların çoğunda kullanılan dil Türkçe ve ele alınan konular memleket özlemi, hasret, gurbet vb. olmuştur. İlerleyen yıllarda Almanya'ya aileleriyle küçük yaşta göç eden ve orada doğup büyüyen nesille birlikte konular değişmeye başlamıştır. Artık Almanya'da göçmen, Türkiye'de gurbetçi olan ve Almancaya son derece hakim olan bu grup için temel problem kimlik arayışdır. Ortaya çıkan bu kimlik arayışını eserlerinde işleyen yazarlarımızdan bazıları Saliha Scheinhardt, Zafer Şenocak, Renan Demirkan ve Osman Engin'dir.

Her insan içinde yetiştiği toplumun sosyal ve kültürel yapısının etkisi altında kalabilir. Toplumun bir ferdi olan yazarın da hayata bakış açısı bu deneyimlerden etkilenebilir. Yazarın yaratmış olduğu sanat eserinde bu bakış açısından izler görülür. Farklı bir kültürden okuyucu eseri okuduğu zaman yazarın hayat hikayesi, sosyal çevresi, yaşadığı dönem, kültürel birikimi, inançları, sanat anlayışı ve ait olduğu toplum hakkında fikir sahibi olur. Edebi eserler incelenirken yazar, yaşadığı toplum ve yarattığı edebi eser arasındaki ilişkiler göz önünde bulundurularak değerlendirme yapılmalıdır. N. Dellal Akpınar "Yazın Eleştirisi, Hermeneutik ve İmgebilim" adlı makalesinde bu durumu şu şekilde açıklamıştır:

"Yazınbilimde, 20. yüzyılın yirmili yıllarından beri yazın'ın siyasal, ekonomik, dinsel, felsefi ve sosyokültürel koşullar altında oluştuğu ve şekillendiği düşüncesi gelişti. Bir yazar, kendi yaşam deneyimlerinden soyutlanmış, içinde yaşadığı zaman süreci ve toplumdaki bütünüyle kopuk bir yazınsal ürün ortaya koymazdı. ... Yazın eleştirmenleri bundan yola çıkarak yapıları, oluşum süreçlerini, yani içinden çıktığı toplum ve zamana ait makro süreçleri de araştırarak anlamaya çalışmaktadırlar" (Akpınar, 2001: 56).

Kültürlerin birbirini tanınmasında yüzyıllardır imgeler baş aktör olarak rol almaktadır. İmgeler sayesinde hiç bilinmeyen gruplar, ülkeler, etnik kökenler, toplumsal değerler hakkında fikir sahibi olunmaktadır. Bu fikirler kimi zaman doğru kimi zaman da yanlıştır. Edebi eserlerde de imgeler sıkça kullanılmaktadır. Edebi eserlerde kullanılan imgeler elbette yazarın yaşadığı dönemin siyasal, ekonomik, sosyolojik, psikolojik ve kültürel vb. alanlardaki her türlü koşullarından etkilenir. Bu etkileşim sonucu ortaya çıkan edebi eserlerdeki imgeler incelenerek ele alınan konu, kişi, olay, dönem vb. hakkında fikir sahibi olunur.

Toplumların birbirlerini algılayış şekli etkili bir iletişimin kurulmasında ve sürdürülmesinde önemlidir. Edebi eserlerde geçen imgeler içerdikleri mesajlar sayesinde bir algı oluşturlar ve böylece iletişimin olumlu ya da olumsuz şekilde ilerlemesine yön verebilirler. Okurun imgeleri algılamasında olmazsa olmaz unsur kendi öz kültürü ile diğer kültür arasında karşılaştırma yapmasıdır. Okurun algıladığı imge kendi kültürüyle ne kadar çok benzerlik gösterirse iletişim bağı o oranda güçlü kurulur. Diğer kültürle benzeşmezliklerin çok olması durumunda ise iletişim daha zor kurulur.

“Edebiyat alanında uluslararası iletişimin oluşmasına olanak sağlayan imgeler, yerli halkların yabancı halkları tanımalarına ve anlamalarına yardımcı olmaktadır. ... Böylece imgeler, edebiyat yoluyla bir ulusu bir diğer ulusa tanıtmada konusunda aracı olmaktadır” (Çelik, 2014: 37).

Edebi eserler aracılığıyla oluşturulan imgeler uluslararası iletişimin oluşmasında toplumsal ve kültürel tanınma açısından önemlidir.

Yazarın ortaya koyduğu edebi eserler kendi anadilinde olmasına rağmen tüm sanat eserleri gibi evrenseldir. Yabancı kültürden bir okur eseri okuduğu zaman kullanılan imgeler sayesinde çıkarımlar yapar, hiç tanımadığı bir başka kültür hakkında fikir sahibi olur. Yazarın kullandığı bu imgeler tarihi geçmişten toplumsal duyarlılıklara, toplumların inançlarından ideolojilerine, kalıp yargılarına kadar birçok

farklı unsurlardan beslenerek ve etkilenecek oluşur. Bu sayede oluşan imgeler birbirine uzak toplumların birbirlerini ve kültürlerini tanımalarında önemli bir işleve sahiptir.

İmgeler tarihsel, ekonomik, sosyal ve kültürel unsurların etkileşimiyle ortaya çıkarlar. Bu yüzden bireylerin, toplumların geçmişi göz önüne alınarak değerlendirilmeleri gerekir. Çünkü imgeler herkes tarafından farklı algılanır. Yazar ve okur imgeyi toplumsal filtrelerden geçirerek kişisel tecrübelerine göre yorumlarlar. *“Edebi metinler ele alınırken sergilenen imgebilimsel yaklaşım, imgelerin ve farklı algılayış biçimlerinin tarihsel ve toplumsal kökenlerini göz önünde bulundurmak zorundadır”* (Çelik, 2014: 40).

Edebi eserlerdeki imgelerin doğru anlaşılabilmesi eserin tarihsel kökeninin araştırılmasını gerektirir, bunun için birçok bilim dalından yararlanılır. Edebi eserler incelenirken tarih, sosyoloji, psikoloji, ekonomi, siyaset bilimi gibi birçok bilim dalından faydalanılarak yazarın imgeler aracılığıyla vermek istediği mesaj daha doğru ve açık bir şekilde ortaya koyulur. Yapılan çalışmalarda imgebilim ve imgebilimi kapsayan karşılaştırmalı edebiyat biliminin yöntemleri kullanılır.

“Birden fazla bilim dalını ilgilendiren belgelerin araştırılması, sınıflandırılması, bölümlere ayrılması ve ardından elde edilen bilgilerin söz konusu edebi eserler ile ilişkilendirilerek bir tespiti varılması karşılaştırmalı edebiyat bilimi ile imgebilim arasındaki ilişkinin temelini de oluşturmaktadır” (Çelik, 2014: 40).

Bu şekilde imgenin ne amaçla ve ne şekilde oluşturulduğu imgebilim yöntemleri kullanılarak açıklanır.

“Karşılaştırmalı edebiyat kültürler arası etkileşimin edebî eserlere yansıyan yönlerini araştırarak edebiyat tarihi, sosyal tarih ve kültürel değişim tarihine ışık tutmayı hedefleyen bir alandır” (Kefeli, 2006: 332).

Karşılaştırmalı edebiyat kültürler arasındaki bağı inceler, imgebilim ise bu bağın oluşmasını sağlayan imgeleri ele alır. İmgebilim ve karşılaştırmalı edebiyat bilimi birbirleriyle yakın ilişki içindedir. İmgebilim eserlerdeki imgeleri incelemeye odaklanır, eserin yazıldığı dönem ve toplum hakkında çıkarımlar yapar. Karşılaştırmalı edebiyat biliminde ise farklı eserlerdeki imgeler tespit edilerek, imgelerin karşılaştırması yapılır. Bazen farklı kültürler arasındaki, bazen farklı tarihsel dönemler arasındaki fark ve benzerlikleri ortaya koyar. Gürsel Aytaç imgebilim ve karşılaştırmalı edebiyat arasındaki ilişkiye “Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi” kitabında değinmiştir ve her iki bilim dalının araştırmalarının amacının uluslar üstünü hedef alması sebebiyle birbirlerine ters düşmediklerini, birbirlerini desteklediklerini belirtmiştir (Aytaç, 2003: 121).

Karşılaştırmalı edebiyatın temelinde kıyas yapmak olduğu için iki veya daha fazla eser bir arada incelenir. Bir bilim yöntemi olarak XIX. yüzyılda ortaya konan karşılaştırmalı edebiyat XX. yüzyılda özellikle Almanya ve Fransa’da gelişmiş ve temel prensipleri ortaya koyulmuştur. Karşılaştırmalı edebiyat terimine “*iki veya daha çok edebiyat arasındaki benzerlik, farklılık, tesir, yakınlık gibi ilişkileri inceleyen alan*” (Kefeli, 2006: 333) anlamı da Fransız karşılaştırmalı edebiyat bilimcileri tarafından verilmiştir.

XX. yüzyılda hızla gelişen karşılaştırmalı edebiyat, gelişen teknolojik olanaklar sayesinde edebiyat bilimine yeni bir soluk getirmiştir. Yapılan karşılaştırmalı çalışmalarla edebiyat tarihine ışık tutmaya başlamış ve edebiyat tarihinin gelişimine katkı sağlamıştır. Farklı kültür ve edebiyatlara her dönemde açılım özelliği olan karşılaştırmalı edebiyat E. Kefeli’ye göre artık disiplinler arası bir alan olarak edebiyatın psikoloji, sosyoloji, felsefe, tarih, resim, müzik, fotoğraf vb. güzel sanatlarla ilişkilerini güçlendirmektedir (Kefeli, 2006: 337). Disiplinler arası çalışmalar sayesinde de yapılan karşılaştırmalı çalışmalar kültürel ve toplumsal alanda daha net analizler yapılmasına olanak sağlamıştır ve yapılan çalışmalarla edebiyatın yanı sıra tarih ve diğer sosyal ve sanatsal alanlara da katkı sağlanmaktadır.

Gürsel Aytaç karşılaştırmalı edebiyatı milli edebiyat merkez olarak ele alındığı zaman farklı kültür ve edebiyatların milli edebiyata katkı sağlayabileceği gibi farklı bakış açılarının geliştirilebileceği bir yöntem olarak değerlendirmiştir (Aytaç, 2006: 9). Serhat Ulağı ise toplumların kendilerini başka toplumlarla olan farklarına göre tanımladığını belirtir. Bu sayede toplumların kendi özelliklerini karşılaştırma yoluyla ortaya çıkardıklarını ve aslında yapılan bu karşılaştırmayla ‘kendi’ ve ‘öteki’ imgelerinin oluştuğunu ifade eder (Ulağı, 2006: 40). Karşılaştırmının temeline hangi edebiyat ya da toplumun koyulduğundan bağımsız olarak karşılaştırılan olay/durum hakkında yapılacak çıkarımlar tek taraflı olarak anlamsız kalacaktır. ‘Kendi’ ve ‘öteki’ imgeleri bu sayede birbirlerini besleyerek gelişecektir.

Öteki kavramı her zaman ‘kendi’ kavramıyla beraber tanımlanır. Kendi olmadan öteki, öteki olmadan kendi kavramları eksik kalacaktır. İki farklı kültürün eserdeki imgeler üzerinden ele alınacağı bu çalışmada Türkler için ‘öteki’ ‘Alman toplumu’, Almanlar için ‘öteki’ ‘Türk toplumu’ olmuştur. Bu çalışmada imgebilim yöntemleri esas alınarak iki kültürün birbirlerine karşı yeni bakış açıları geliştirmesi amaçlanmaktadır.

Osman Engin ailesiyle beraber küçük yaşta Almanya’ya göç etmiş ve hem Türk hem Alman kültürünün etkisinde kalarak iki kültüre de hakim olarak yetişmiştir. Bu yüzden bu çalışmada iki kültürü de her yönüyle tanıyan yazarın öykülerindeki iki farklı kültürün benzer ve farklı yanlarının esere yansımaları incelenecektir.

Bu çalışma detaylandırılırken öncelikle Osman Engin hakkında bilgiler verilecektir. Daha sonra imgenin ne demek olduğu, imge çalışmalarından kastın ne olduğu açıklanacaktır. Osman Engin’in “Don Osman” adlı eserindeki kısa öyküleri özetlenecektir. Son olarak bu kısa öykülerde yer alan Türk ve Alman imgeleri incelenecektir.

I. BÖLÜM

Çalışmanın bu bölümünü edebiyatın her alanında var olan, toplumların uzun süreli etkileşimleri sonucu ortaya çıkan ve eserlere yansıyan İmge kavramı, imgeyi inceleyen bilim dalı olan İmgebilim kavramı ve imgelerin oluşmasında etkili olan Ön yargı ve Kalıp Yargı kavramları oluşturmaktadır.

1.1. İmge

Gölge, hayal ve görüntü kavramları ile eş anlamlı olarak kullanılan imgenin geçmişten günümüze çok çeşitleri tanımları yapılmıştır. R. Suat Işıldak ‘Yaratmada İlk Adım: İmge İmgelem’ adlı makalesinde imgenin eş anlamlısı olarak kullanılan görüntü terimini “*anlatılmak istenen, hayali olarak zihnimizde canlandırılan bir iç gerçekliğin görüntüsüdür*” (Işıldak, 2008: 66) şeklinde tanımlamıştır. İmgenin bu en genelgeçer tanımında dikkati çeken ilk özellik sınırlarının net olmayışı, kişisel bir tasarım oluşturmastır. Tasarım ise, Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük’e göre zihinde canlandırılan biçim, tasavvur, bir sanat eserinin ilk taslağıdır. İmge zihinde oluşturulan görüntü, tasavvur olması sebebiyle okuyan her kişide, okuyanın genel kültürü, siyasi düşüncesi, ekonomik koşulları vb. o anki duygu durumuna etki eden her faktörden etkilenip farklı yorumlanabilir. Öyle ki aynı okur bile iki farklı zamanda aynı imgeyi farklı yorumlayabilir, imgeye farklı anlamlar yükleyebilir. Ron Burnett ‘How Images Think’ adlı eserinde imgelerin kişisel deneyimler ve etkileşim mekanıyla mutlak bir ilişki içinde olduğunu belirtir (Pusar, 2007: 93). Zaman içerisinde kişisel tecrübeler artar, bulunulan mekan ve duyguduruma göre de aynı okuyucu imgesel metni farklı anlamlandırarak farklı tasarımlar oluşturur. İmgeler tarihsel, ekonomik, sosyal ve kültürel unsurların etkileşimiyle ortaya çıkarlar. Bireyler ve toplumların geçmişi göz önüne alınarak değerlendirilirler. İmgeler herkes tarafından farklı algılandığı için sadece yazarın değil okurun da imgeyi algılama şekli önemlidir.

İmgeler, somut söylemin/gerçeğin/anlamın dışında onlardan farklı bir gerçeklik ortamı yaratırken, malzeme olarak yine somut düzlemde alınma resimler kullanılırlar; somutu soyutlaştırmak için yine somuttan yararlanırlar. Sözcüğün Batı dillerindeki karşılıkları da resim/görüntü anlamları içerir.

İmgenin bugüne kadar farklı sözlüklerde birçok tanımı yapılmıştır. İmgenin Türk Dil Kurumunun ‘Türkçe Sözlük’ ünde yapılan tanımı ise şu şekildedir:

- “1. Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş, hayal, hülya,
2. Genel görünüş, izlenim, imaj,
3. Duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri, hayal, imaj,
4. Duyularla alınan bir uyaran söz konusu olmaksızın bilinçte beliren nesne ve olaylar, hayal, imaj.” (TDK, 2005: 962)

Türk Dil Kurumu imgeyi ayrıca “*Bir nesneyi doğrudan doğruya yeniden tanıtmaya yarayacak bir biçimde göz önüne seren şey, duyu organlarıyla algılanmış olan bir şeyin somut ya da düşüncel kopyası.*” (TDK, 2005: 962) şeklinde de tanımlamıştır. Nimet Keser ‘Sanat Sözlüğü’ nde (2005) “*İmge gerçekliğin tıpatıp kopyası değil, gerçekliğin zihni süreçlerle yeniden kurulmuş biçimidir. Bu nedenle yeni bir şeyi temsil eder*”, L’abbe ile Domecq ise ‘Lecons de Philosophie’ adlı sözlüklerinde “*Nesnel dünyanın öznel bir tasarımıdır*” şeklinde tanımlanmıştır. Farklı sözlüklerde yapılan farklı tanımlarda da görüldüğü üzere imge, reel dünyada var olan olgu/olay/nesne ve benzerlerinin kişinin zihin dünyasında, kendi bilinç ağında kişisel tecrübe filtrelerinden geçirerek yaptığı bir yeniden yaratma süreci olduğu söylenebilir.

Yıldız Ecevit imgenin sözcüklerle oluşturulan bir resim olduğunu belirtir. Ecevit’e göre imge, sözcüklerle oluşturulmayan, soyut olan, duygulara seslenen ve gerçek yaşamda birebir aktarması mümkün olmayan resim sanatından ödünç alınmıştır (Ecevit, 2001: 49).

A.M. Rousseau ve Cl. Pichois ‘Littérature Comparée’ adlı eserlerinde imgeyi hem entelektüel hem duygusal hem nesnel hem öznel ögelerin oluşturduğu, kişisel ya da ortak bir görüntü olarak tanımlamışlardır (Yazgan, 1994: 68). Z. Nilüfer Nahya, ‘İmgeler ve Ötekileştirme’ adlı makalesinde imgeleri, ötekileştirme ve benzeşmeleri kapsayan, görsel ve düşünsel ögelerden beslenen bir düşünce dünyası olarak tanımlar (Nahya, 2011: 28). Ecevit ise imgeleri Batı dillerinde, alegorinin de, simgenin de içinde bulunduğu tüm metaforik kullanımları şemsiyesi altında toplayan bir üst-kavram olarak tanımlar (Ecevit, 2001: 49).

M. Durmuş imgesel metnin okuyucuyu her zaman yeniden üretmeye, dönüştürmeye, metne yeni anlamlar katmaya zorladığını savunur. Metinler yeniden farklı anlamlar yüklenip yaratılabildiği oranda imgesel nitelik kazanır. Metin ile imgenin birbirine en uzak olduğu noktada imge kendini gösterir. Ancak bu soyut bir görüntüdür. İmgenin temel özelliği de yeni görüntüler/tasarımlar oluşturabilmesidir. Diğer bir deyişle imge, ikinci bir yaratma süreci, ikinci bir anlam arayışı olarak tanımlanabilir. Durmuş ayrıca imgede daima tamamlanmamış açık anlamlar, çağrışımlar, tasarımlar söz konusu olduğunu savunur. İmgesel metnin okuyucularının her okumada metni farklı anlamlandırma olanaklarının sebebinin bu açık anlamlar, çağrışımlar ve tasarımlara bağlar (Durmuş, 2011: 748).

René Wellek ve Austin Warren ‘Theory of Literature’ adlı eserlerinde imgenin sadece görselden ibaret olmadığını aynı zamanda zihinsel canlı bir süreç olmasının da önemli bir özellik olduğunu belirtirler. İmgenin etki ve anlamının genişliğini görsellikten daha çok duyularla olan bağlantıları sayesinde zihinde tekrar tekrar kurgulanabilen canlı bir olay olmasına bağlarlar (Salman; Karantay, 2001: 218).

Yıldız Ecevit’e göre imgenin anlamının güçlenmesi imge ve gerçek dünya arasındaki anlam bağı arasında gizlidir. Ecevit imgenin iki farklı ayağı bulunduğunu, bir ayağının somut, gerçek dünyada olduğunu diğer ayağının ise soyut, kurmaca dünyada olduğunu, imgenin farklı gerçeklik kategorilerinde yaşayan bir olgu

olduğunu ifade eder. Soyut ve somut arasındaki yani gerçek ve kurmaca dünya arasındaki mesafe ne kadar uzak olursa okurların mesafeleri doldurma seçenekleri o denli artacaktır ve imgenin anlamı daha da zenginleşecektir (Ecevit, 2001: 51).

İmge etimolojik açıdan değerlendirildiği zaman Latince imago sözcüğünden türetilmiş olduğu görülür. Imago Latince de resim, görüntü, hayal anlamlarına gelmektedir. Taklit etmek anlamına gelen imitate kelimesiyle bağlantılıdır. Gerçek yaşamdan esinlenen imgeler özünde başka bir şeylerin taklitleridirler, ancak her okuyucu bu taklitlere farklı anlamlar/görseller yükleyerek gerçek yaşamdan alınanın ötesinde bir imge oluşumuna katkı sağlamaktadır. İmgenin Yunanca kökenine bakıldığı zaman, meta: öte, aşırı ve pherein: taşımak, yüklenmek sözcüklerinin birleşmesi ile oluşmuş ‘metaphor, metafor, metafora’ bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Öteye taşımak olarak direkt çeviri yapılacak olursa imge yani metaforun öteye taşındığı anlaşılır. Aslında öteye taşınan imgenin anlamı, okuyanda oluşturduğu algı/görseldir. Türkçede imge kelimesinin kökü ‘im’ dir. İm ise Türk Dil Kurumu Sözlüğüne göre işaret demektir. İmge bir yere/olaya/durumu işaret etmek anlamındadır. Anlam doğrudan verilmemiş sadece anlama doğru bir işaret verilerek, istenen noktaya yönlendirme yapılmıştır. İşaret edilen noktanın anlamlandırılması yine okuyucuya bağlı bir durumdur. Her okuyan işaret edilen noktanın farklı bir yönünü ön plana çıkararak değerlendirmede bulunabilir. İmgenin etimolojik kökenine bakıldığı zaman ortak yönlerinin görsellik ve kapalı bir anlam içermeleri söylenebilir. Her okuyucu da kendi bilgi birikimi, yaşadığı toplum, dönem, kişisel tecrübelerine dayanarak kapalı anlama sahip bu görselleri kişisel olarak farklı bir şekilde yorumlayabilir.

İmge tartışmaları çok eski zamanlara dayanmaktadır. İmgenin yüzyıllardır tanımlanmaya çalışılmasının sebebi zihinsel bir tasarım süreci olmasıdır. İmgenin her zihinde farklı bir izdüşümünün olması sebebiyle; hayatı, hayatın amacını tanımlamaya uğraş veren filozofların da cevap aradığı sorulardan biri olarak yerini almıştır. Her dönemde imgenin ele alınış şekli farklı olmuştur.

Platon imgeyi yansıma olarak tanımlar. İmge sadece gerçeğin yansımasıdır. Epiküros ve Demokritos imgeyi nesneden kaynaklanan maddesel bir şey olarak tanımlarlar (Işıldak, 2008: 66). Descartes’a göre imge maddesel bir şeydir. İmge de dış nesneler gibi bir nesnedir. İmgelem ya da imgenin bilgisi anlıktan kaynaklanır. Ancak Descartes anlığın imgesel gerçekliğe nasıl uyarlandığını açıklamaz. Spinoza ise imgenin anlaşılmasının ancak anlık sayesinde olabileceğini Descartes’e göre daha açık bir şekilde savunur. Spinoza imgeyi insan bedeninin bir duygulanımı olarak tanımlar. Leibniz, duyuları anlıksala benzetir. İmge ile düşünce arasındaki tek fark birinde nesnenin anlatımının kapalı diğerinde açık olmasıdır. Hume için ise fikir, duyulur izlenimin yalnızca bir kopyasıdır; imgedir. Sartre’ye göre imge bir görüş alanıdır. İmge ile düşünce arasında bir boşluk vardır. İmgesel düzlemde düşünsel düzleme geçişte bir boşluk oluşur ve boşluğu herkes kendi tecrübesine göre doldurur. Yapılan bütün tanımlarda imgenin ortak özelliği bir ‘şey’ olması dikkati çekmektedir (Tümertekin, 2009: 15-25). Felsefi imge tanımlarının dikkati çeken ortak noktası imgenin nesnel dünyayla bağının tamamen kopmamasıdır.

Edebiyat eser incelemelerinde imge analizleri önemli bir yer tutmaktadır. İmgeler yazarın ait olduğu toplum hakkında okura ipuçları verir. Eserin yazıldığı dönem, yazarın dolayısıyla toplumun değer yargılarının yansımasını içerir. “*Edebiyat eserlerinde imge bir algılanış şekli olarak karşımıza çıkmakta ve bu bağlamda imgenin çözümlenmesi edebiyat alanı ile ilişkilendirilmektedir*” (Çelik, 2014: 34). Yazar kendi deneyimlerini ve kültürünü eserde kullandığı imgeler sayesinde anlamı sınırlandırmadan okuyucuya aktarır ve okuyucu kendi birikimine göre imgeyi çözümler. Dolayısıyla her okuyucuda farklı bir algı oluşabilir.

İmgelerin oluşturulma sürecinde yazarlar bilinçaltılarında var olan; kimi zaman önceden görüp tanıdıkları bir insandan, kimi zaman haklarında yazılar okudukları bir gruptan, kimi zaman izledikleri bir haberden, kimi zaman da dinledikleri bir masaldan esinlenebilirler. Bu derece geniş anlamı bir yaratma sürecinde oluşturulan imgeler olumlu ve olumsuz olabildikleri gibi bazen gerçekleri

yanlış olarak yansıtabilirler. N. Akpınar ‘Karşılaştırmalı Yazınbilim: İmgebilim’ adlı makalesinde imgelerin oluşumunda etkili olan üç duruma dikkat çekmiştir. Bunlar şu şekildedir:

“a) Bir grup insana veya tek bir insana özgü davranış ve düşünüş biçimi genelleştirilip tüm topluma mal edilebilmektedir.

b) Belli bir döneme veya yüzyıla özgü davranış ve düşünüş şekilleri, daha sonraki tüm dönemler için genelgeçer kabul edilebilmektedir.

c) Diğer bir durum ise imgelerin bazen, gerçekmiş gibi görünen, ancak gerçeğin ta kendisi olamayan yanıltıcı sahte olgulardan yola çıkarak oluşmalarıdır” (Akpınar, 2000: 21).

1.2. İmgebilim

İmagoloji teriminden tercüme edilen imgebilim özde imgeleri inceleyen bilim dalı olarak tanımlanabilir. İmge ise görüntü demektir. Bu durumda imgebilimin kendine yabancı olanların görüntülerini incelediği sonucu çıkarılabilir. Logvinov ‘Studia imagologica: zwei methodologische Ansätze zur Komparatistischen Imagologie’ adlı makalesinde imagolojinin başka ülkelerin görünümünü araştırma konusunu yaptığını, bu görünümün ise kültürlerarası iletişim ile oluştuğunu belirtir (Logvinov, 2003: 203).

Bir edebiyat inceleme yöntemi olan imgebilim, bazen karşılaştırmalı edebiyatın alt dalı, bazen karşılaştırmalı imgebilim olarak ifade edilmektedir. Çelik bir çalışmada karşılaştırmalı imgebilimi ulusların kendi öz ve yabancıya ait imgeleri konu olarak ele alan bir edebi çalışma olduğuna dikkat çeker (Çelik, 2014: 29). İmgebilim toplumların birbirlerine karşı olan algılarını, birbirlerinde gördükleri olumlu ve olumsuz yargılarını inceler.

Jean Marie Carre, imgebilim dalının doğum ebesi sayılmaktadır. Sorbonne’da karşılaştırmalı edebiyat profesörü olarak görev yapan Carre’nin, Birinci Dünya Savaşı’ndan hemen sonra ‘Les Ecrivains français et le mirage allemand’ adlı

bir incelemesi yayınlanmıştır. 1950’li yıllarda ise bu inceleme yapıt, bir dizi imgebilimsel çalışmanın yazılmasına kaynaklık etmiştir. Bu sayede imgebilimin bağımsız bir bilim dalı olarak gelişme sürecine de önemli katkılar sağlamıştır (Akpınar, 2000: 20).

İmagoloji terimini ilk defa Oliver Brachfeld 1962 yılında ‘Note sur l’imagologieethnique’ adlı makalesinde kullanılmıştır. Jean Marie Carré imge araştırmalarını edebiyat içerisinde değerlendirirken, Rene Wellek imge araştırmalarını edebiyat içerisinde değil, diğer sosyal bilimlerin içerisinde olduğunu savunmuştur. Hugo Dyserinck ise imge araştırmalarını karşılaştırmalı edebiyatın içine dahil etmiştir (Ulağı, 2006: 23).

Hugo Dysering imgebilimin konularının ve sınırlarının netleşmesine önemli katkılar sunmuştur. ‘Zum Problem der ‘images’ und ‘mirages’ und ihrer Untersuchung im Rahmen der Vergleichenden Literaturwissenschaft’ adlı makalesinde, imgebilimin kuramsal temellerini ortaya koymuştur. Dysering tarafından ortaya koyulan görüşler üzerinden yola çıkan imgebilimciler tarafından revize edilerek tekrar kullanılmıştır:

“1. İmgeler, yazınsal yapıtların ayrılmaz parçaları olarak ortaya çıkıyorlardı.

2. Özgün yapıt ile çevirilerinin, ulusal yazının oluşum alanı dışında da revaç görmesi dolayısıyla, imgeler artık bir halkı ya da insan grubunu diğerine tanıtmada önemli roller üstleniyorlardı.

3. Yazınbilim ve yazın eleştirisi alanında da imgelerin varlığı açıkça göze çarpıyordu” (Akpınar, 2000: 20).

İmge incelemeleri yapan imgebilim yabancılara karşı olan merak duygusunu gidermeyi amaçlamaktadır. İmgebilimsel çalışmaların çıkış noktası olarak ‘öteki’ kavramını tanımlamak vardır, çünkü merkez alınanın karşısında duran ‘öteki’nin tanımı ne kadar geniş ve doğru yapılırsa aslında merkez alınan toplum kendini o

derece iyi tanımlamış olur. İmgelerin oluşum süreçlerini analiz etmek, stereotiplerin¹ kökenini aydınlatıp insanların ön yargılarının farkına varmalarını sağlamak da imgebilimin amaçları arasında gösterilebilir. Neden ve nasıl soruları imgebilimin en temel iki sorusu olarak değerlendirilebilir. İmgebilime ilk olarak gözlemlere dayalı anlamlandırma çabası, ikinci olarak ise görünenin altında saklı kalan daha derin anlamların ortaya çıkarılma çabası olarak iki farklı açıdan yaklaşılmaktadır (Çelik, 2014: 22-23).

İngesel görüntülerin gerçek yaşamla ilişkisini sorgulamak imgebilimsel bir araştırmanın çıkış noktasıdır. İmgelerin gerçeklerle ilişkisinin ortaya koyulması sayesinde aynı zamanda birçok tarihsel olaya da ışık tutabilir (Akpınar, 2000: 15).

İmgebilimsel araştırmalarda yabancı imge ve öz imgenin karşılaştırılması yapılmaktadır. Karşı karşıya koyulan imgeler çoğu zaman birbirlerinde olmayan veya karşıt olan imgelerdir. Bu sayede toplumların birbirleriyle olan benzer ve farklı yönleri tartışılmakta ve bu sayede gerçek anlamda bilimsel somut imge ortaya koyulabilmektedir (Akpınar, 2000: 12). İmgebilimsel çalışma sırasında imgenin oluşumunda etkili olan başlıca faktörler olan ideolojiler, inançlar, sosyal ve tarihsel olaylar sosyoloji, etnoloji, siyaset bilimi gibi bilimlerin tespitlerinden yararlanarak tarafsız bir şekilde yorumlanmalıdır (Çelik, 2014: 24).

İmgebilimsel çalışmalarla yabancı imge analizleri sayesinde yabancı bir toplumu kendi yaşam koşullarında değerlendirebilmek ne kadar önemliyse bu analizler sonucu öz imgenin anlamının derinleşmesi de o kadar önemli bir sonuçtur. Öz imgenin daha iyi ve gerçekçi bir şekilde anlaşılabilmesinin yolu yabancı imgelerin doğru analizlerinin yapılmasıdır. İmgeler ve dolayısıyla kültürler kendilerinden önce gelen imge ve kültürler sayesinde zenginleşmiştir (Lewis, 1997: 53).

¹Stereotip kelimesi somut anlamda basım endüstrisinde kullanılan, bir yazının birden çok kopyasını almaya yarayan metal kalıptır. Sosyal bilimlerde ise kalıp düşünce anlamına gelip bir toplumsal gruba ilişkin inançlar; çevreyi anlama sürecinde karar vermeyi kolaylaştıran, kemikleşmiş düşünsel bilgiler olarak tanımlanır (Tezcan, 1974).

İmagolojinin amacı bir başka değerlendirmede ise bir toplumun yaşam tarzı, inanç ve değerlerinin anlaşılmasının değil, metnin anlaşılmasıdır. Bu görüşe göre imgebilim araştırmacısının göndermede bulunabileceği alanlar metin ya da metinlerarasılık² olup, kaynakları sübjektiftir ve metinde kullanılan imgelerin doğruluğunu değerlendirme amacı gütmeyiz. Eserde kullanılan imajları sadece ‘söylem’ olarak kabul edip yabancı toplum ve yazarın ait olduğu topluma mal etmeyiz (Leerssen; Beller, 2007: 27-28). İmgebilim araştırmacısı da çalışmasında eserde bulunan imgelerin doğruluğunu veya yanlışlığını kanıtlama çabasına girmez. Araştırma amacı olarak kullanılan imgelerin oluşma sürecini koşullara göre değerlendirmek, diyakronik/senkronik nesnel bir biçimde değerlendirmektir (Çelik, 2014: 24).

Nevide D. Akpınar bir makalesinde imgebilimsel araştırmalarda yanıt aranacak sorunları şu şekilde sınıflamıştır:

“1.Bir ulusun yazınında diğer bir ulus nasıl yansıtılmıştır, diğerine hangi gözle bakılmaktadır, diğerine ilişkin düşünce, görüş ve yargılar nelerdir?

2.Yazılar veya yapıtlar ne ölçüde alışılmış, tanınmış, klişe düşüncelerden etkilenmiştir? ...

3.Toplumda yaşanan iletişim ortamları ile ortaya çıkan yazınsal metinler arasında nasıl diyalektik bir ilişki söz konusudur? ...

4.Diğer ulusun kültürel farklı yanları kabul görmüş ve nesnel değerlendirilmiş midir? İki ulusun arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

5.Yazı ve yapıtların kaleme alındıkları dönemin kültürel, toplumsal ve tarihsel etkenleri nelerdir” (Akpınar, 2000: 14-15)?

İmgebilimsel araştırmalar için bir ulusun diğer ulusla ilgili düşüncelerinin neler olduğunun, verilen eserlerde kalıplaşmış düşüncelerden etkilenilip etkilenilmediğinin ve diğer ulusla aralarında benzerlik ve farklılıkların neler olduğunun belirlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

²Metinlerarasılık genellikle postmodern edebiyat kuramının yararlandığı bir yöntemdir. Kubilay Aktulum’a göre daha önceden var olan bir yazının yeniden ele alınarak yazılmasıdır. Bir yazarın bir başka yazarın metnini, kendi eserinde kendi düşüncelerine göre yorumlayıp yeniden üretmesidir (Aktulum, 2000).

1.3. Ön Yargı

Ön yargı Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük’ünde “*Bir kimse veya bir şeyle ilgili olarak belirli şart, olay ve görüntülere dayanarak önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz yargı, peşin yargı, peşin hüküm, peşin fikir.*” olarak tanımlanmıştır. Ön yargılar tanımında da görüldüğü gibi olumlu ya da olumsuz olabilmektedir. Ön yargılar olumlu anlam taşıyabilirler ancak genel anlamda olumsuz ön yargılar ön plandadır. Allport ön yargıyı herhangi bir gruptan bir kişiye sadece o grubun bir üyesi olduğu için gösterilen düşmanca tutum olarak tanımlar (Allport, 1954: 23).

1.4. Kalıp Yargı

Ön yargı ve kalıp yargı terimleri birbiriyle karıştırılmasına rağmen aralarında farklar bulunmaktadır. Kalıp yargılar, belirli bir gruba ilişkin bilgi boşluklarını dolduran, böylece onlar hakkında karar vermeyi kolaylaştıran, önceden zihinde oluşturulmuş birtakım imgelerdir. Kalıp yargının bir diğer adı stereotiptir. Stereotip basım sanayinde yazıları fazlaca kopyalamak için kullanılan metal kalıbın adıdır. Kalıp yargılarda gruplara karşı tek tek değerlendirme yapmadan herkesi aynı kalıptan çıkmışçasına sınıflandıran toplumun genelinde yerleşmiş düşüncelerdir.

Kalıp düşünceler bir grubun üyelerine başka gruplar hakkındaki düşüncelerini iletmesidir. Kalıp yargılar sayesinde diğer gruplarla olan iletişim şekillenir, verilecek tepkiler, onlardan alınacak yanıtlar hakkında fikir sahibi olunur. “*Stereotipler, özellikle bilgileri ve yeni durumları hızla sınıflandırmaya yarayan basitleştirme ve genellemeler olduğu için, bir konu, durum, olay ya da kişi hakkında yanlış sonuçlara varmaya neden olabilir*” (Kağıtçıbaşı, 1985: 102). Hızlı sınıflandırma sayesinde grup üyesine kolaylık sağlayan kalıp yargılar aynı zamanda insanlarda yanlış kararlara ve düşüncelere sebep olabilir.

II. BÖLÜM

Çalışmanın bu bölümünü Türklerin Almanya'ya göçüyle beraber orada yaşadıkları şartları, sorunları ve duygularını anlattıkları eserler kaleme almalarıyla oluşan Göçmen Yazını, Almanya'da Türk Göçmen Yazını ve Almanca yazan Türk yazarlardan biri olan Osman Engin başlıkları oluşturmaktadır.

2.1. Göçmen Yazını

Almanya'ya göçün başladığı tarihten günümüze kadar olan süreçte Türklerin düşünce ve yaşam tarzlarının değiştiği ve bu değişikliğin günlük hayattan edebiyata kadar her alanda kendini gösterdiği söylenebilir. Bu kısımda öncelikle göç kavramının ne olduğu açıklanacak ardından Almanya'da Türk Göçmen Yazını hakkında bilgiler verilecektir.

TDK'ya göre ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerden dolayı bir ülkeden başka bir ülkeye ya da bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme, taşınma anlamına gelen göç kavramının birçok tanımı mevcuttur (TDK). Tuncay bir makalesinde insanların çeşitli sebeplerden dolayı bir süreliğine ya da tamamen yaşadıkları yerden ayrılması ya da yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kalması sonucu yapılan değişikliği göç olarak adlandırılmıştır (Tuncay, 2010: 2). Göçün ekonomik, çevresel, siyasi, sosyal olmak üzere birçok sebebi vardır. Türklerin ekonomik sebeplerden dolayı kendi vatanlarını bırakıp bir süreliğine Almanya'ya işçi olarak gitmeyi tercih etmeleri göç olgusunun göstergesidir. Türkiye'deki işsizlik ve ekonomik sıkıntılar, Almanya'da ise gelişmekte olan ekonominin daha çok işçiye ihtiyaç duyması Türkiye'den Almanya'ya göç edilmesine sebep olmuştur.

1961’de Almanya ile yapılan Ankara Anlaşması’ndan sonra Türkiye’den çok sayıda kişi işsizlik, imkanların kısıtlı olması gibi ekonomik sebeplerden dolayı Almanya’ya işçi olarak gitmiştir. Almanya’da da kötü şartlar altında çalışan işçilerin biraz birikim yaptıktan hemen sonra Türkiye’ye döneceklerini planladıkları için yabancı oldukları Alman toplumuna, kültürüne uyum sağlamaya çalışmamaları ve günlük hayatta iletişim kuracak kadar bile hiç bilmedikleri, anlamadıkları Alman dilini öğrenmemeleri birçok sosyal soruna sebep olmuştur. Bu sorunlardan en önemlisi ise işçilerin Almanca bilmemesinden kaynaklı olan iletişim problemidir. Kuruyazıcı ile Karakuş’un ‘Gurbeti Vatan Edenler: Almanca Yazan Almanyalı Türkler’ adlı çalışmalarında da belirttikleri gibi altmışlı yıllardan itibaren özellikle Almanya’ya büyük bir işçi göçü yaşanmıştır. Bu göçün en büyük sebebinin ekonomik sebeplerden kaynaklandığını ve göç edenlerin ekonomik ve eğitim seviyelerinin düşük olduğunu belirtmişlerdir. Gelen işçilerin kendilerine tamamen yabancı yeni bir ortama adaptasyon sürecinde birçok sorun ortaya çıkmıştır. “*En önemli sorunların başında ise dil geliyordu*” (Zengin, 2000: 103). Gidilen ülkenin dilini bilmenin iletişim kurmak için gerekliliği tartışılmaz bir gerçektir. Hedef dilin ve kültürün bilinmesi göç edilen ülkedeki sosyal hayata entegrasyon³ sürecini hızlandırarak uyum sorunların minimum seviyede kalmasına katkı sağlar. Almanya’ya giden Türk göçmenlerin ise Alman dilini ve kültürünü bilmemeleri iki toplum arasında iletişim sorunlarına sebep olmuştur.

Almancayı sadece günlük iletişim için kendini ifade edebilecek kadar öğrenmenin ötesinde dili daha kapsamlı öğrenen Türk göçmenler kendilerini ifade edebilecekleri bir alana, edebiyata yönelmişlerdir. Türklerin yazmaya yönelme sebepleri oradaki mutsuzluklarından kaynaklanmaktadır. Buna sebep olan sorunların arasında ise işçilerin Alman toplumuna alışma ve uyum sürecinde yaşadıkları zorluklar, dil bilmeme, vatan ve aile özlemi, Almanlar tarafından insan olarak değil

³ Entegrasyon, yabancı olunan bir toplum ile bütünleşerek, o toplum ile uyum içinde yaşayabilmeği ifade eder. Kültürel entegrasyonunu tamamlayan yabancı artık bulunduğu toplumda iletişim problemleri yaşamaz, sosyal hayata daha kolay bir şekilde uyum sağlar. Entegrasyonunu tamamlayamayan bir birey toplum içinde iletişim problemleri yaşar, sosyal hayattan dışlanır (Adıgüzel, 2016: 174).

sadece geçici ve göçmen olan işçi olarak değerlendirildikleri için toplumdan dışlanmaları yer almaktadır.

Dursun Zengin'in "Göçmen Edebiyatı'nda Yeni Bir Yazar. Mehmet Kılıç ve "Fühle Dich Wie Zu Hause" Adlı Romanı" çalışmasında da bu konuyla ilgili Almancayı kendini edebiyatta ifade edebilecek kadar öğrenen ve yazmaya ilgisi olan Türklerin Almanya'da günlük hayatta yaşadıkları acıları ve birçok zorluğu yazarak ifade etmeye çalıştıkları görülmüştür. Bu zorlukların arasında ise kendilerini ait hissetmedikleri bir toplumdaki yaşadıkları sorunların, hem Almancayı bilmemelerinden ve dolayısıyla iletişimden kaçınmalarından kaynaklı topluma dahil olamamalarının, uyum sağlayamamalarının hem de Almanların Türkleri geçici işçi görmelerinin ve onları toplumdan dışlamalarının sebep olduğu mutsuzlukların yer aldığı dile getirilmiştir. Bu sebeplerden dolayı Türkler yaşadıkları uyum sorunlarını ve deneyimlerini yazarak paylaşmaya başlamışlardır. *"Aşırı bir duyarlılıkla, karmaşık iç dünyalarını günlük yaşamdan kesitlerle yansıtmaya çalışmışlardır"* (Zengin, 2000: 104).

Türkler Almanya'ya gittikten sonra hem kendi ana vatanlarından ayrı kalmışlar hem de kendilerini Almanya'ya ait hissetmemişlerdir, bu durum iki kültürle de tam anlamıyla özdeşleşememelerine sebep olmuştur. Ancak ele aldıkları eserlerde iki kültürden de unsurlar kullanmışlardır.

"İki kültürden beslenen ama aynı zamanda kendisini her ikisine de tam olarak ait görmeyen bir kuşağın sıkıntılarının, sancılarının dile getirildiği ve kimlik bunalımlarının odağını oluşturduğu bu edebiyat, millî sınırların delindiği, alışılmış kimlik tanımlamalarının terk edildiği, kültürlerin melezleştiği postmodern bir dünyanın ifadesidir" (Cengiz, 2009: 1).

Birinci kuşak yazarlar eserlerini genellikle kendi anadillerinde yazarken ikinci ve üçüncü kuşak yazarlar Almanca yazmışlardır. Göçmen Türklerin bir zamanlar tamamen yabancı oldukları bu ülkenin dilini eserlerinde kullanmaları artık Alman toplumundaki yaşamlarını benimsediklerini göstermektedir. İşlenen konular

ise iki kültüre de tam olarak aidiyet duygusunun hissedilmemesi sonucu ortaya çıkan kimlik kargaşası ile ilgilidir.

2.2. Almanya’da Türk Göçmen Yazını

Almanya’da Türk Göçmen Yazını Türk ve Alman toplumunun arasındaki iletişim ve bağ sonucu kültürlerin birbiriyle etkileşimiyle ortaya çıkmıştır. Kültür, dil, dini inanç, yaşam tarzı gibi farklılıklardan kaynaklanan uyum sorunları edebiyata yansımıştır. Bu yazın üç kuşak olarak sınıflandırılabilir. Bu üç kuşağın konuları birbirinden farklıdır. Birinci kuşağın gündemini Türklerin Almanya’da karşılaştığı sorunlar olan gurbet, dil bilmemekten kaynaklanan karşı toplumla iletişim kuramama ve kültür şoku gibi farklı bir ülkeye alışma sürecinde ortaya çıkabilecek sorunlar oluşturmuştur. İkinci kuşağın gündemini ise genel olarak kimlik kargaşası ve bireysellik konuları oluşturmuştur. Kimlik kargaşası Almanya’da yetişen ikinci neslin kendilerini ne tam olarak Alman ne de tam olarak Türk toplumuna ait hissedememelerinden ve iki toplum tarafından da yabancı olarak nitelendirilmelerinden kaynaklanmaktadır. Bireylerin aidiyet duygusunu hissetmemeleri kendi i lerinde kimlik kargaşası yaşamalarına neden olmuştur.    nc  kuşağın gündemi güncel konulardan oluşmuştur. Almanya’da doğup büyüdüğü için Alman kültürüne alışmasına gerek olmayan, zaten bir Alman gibi yetişen üçüncü kuşak çoğunlukla Türk diline ve kültürüne yeteri kadar hakim değildir. Bu kuşak milli değerlerinden ve anadilinden uzaklaşmıştır. Osman Engin doğduğu dönem olarak ikinci kuşak yazarları arasında olsa da ele aldığı konular açısından üçüncü kuşak olarak değerlendirilebilir. Kuşakların daha iyi anlaşılabilmesi için Almanya’da Türk Göçmen Yazınının oluşum süreci ve geçirdiği safhalar sırasıyla ele alınacaktır.

2.2.1. Birinci Kuşak

Birinci kuşak yazarlar Almanya’da yaşadıkları kültür şokunu, içinde bulundukları zor şartları ifade edebilmek, duygu ve düşüncelerini daha fazla kişiye iletebilmek için düz yazı türünde yazmayı tercih etmişlerdir. Alman Hükümetinin göçmen işçilere geçici gözüyle bakması, onların tamamen yerleşmelerini engellemek için topluma dahil etmemeleri, şartların iyileşmesi için yasalarda düzenleme yapmamaları vb. gibi toplumdan dışlanmalarına sebep olan etkenlerden dolayı yazarlar hükümete seslerini duyurmayı amaçlamışlardır. Ancak eserler Türkçe yazıldığı için okurlar da Türkler olmuştur.

Birinci kuşak yazarlar geçim sıkıntısı yaşayan, eğitim düzeyi düşük, çoğunlukla bir mesleği olmayan ve Almanca bilmeyen dolayısıyla kendilerini ifade edemeyen kişilerden oluşmuştur. Amaçları işçi olarak çalışıp birikim yaparak yurda geri dönmektir.

“İlk kuşak Türklerin belirgin olarak özellikleri şunlardır: Almanca bilmemektedirler, Almanya’da işçi olarak istihdam edilmiş ve Almanya’ya belirli süre için gelmişler ve mesleki olarak genelde kalifiye olmayan kişilerden oluşmaktadır” (Kongar, 1989: 359).

Bu kuşak birikim yapıp ülkesine dönmeyi planladığı için Almanya’daki sosyal yaşama katılmak için herhangi bir çaba göstermemiştir. Aynı şekilde Almanların da Türklere geçici gözüyle bakması bu iki toplumun arasındaki uçurumu artırmıştır. Asutay ve Çelikten’in ‘Birinci Kuşak Göçmen Yazınına Bekir Yıldız’ın “Alman Ekmeği” Açısından Bakış’adlı çalışmalarında da belirtildiği gibi Türkiye’den Almanya’ya giden göçmenlerin ihtiyaçları ve sorunları Alman yetkilileri ve toplumu tarafından görmezden gelinmiştir. Türk göçmenlerin Almanya’daki işgücü açığı kapandıktan sonra ülkelerine döneceklerinin düşünülmesi sebebiyle Almanlar göçmenlerin sorunlarına sebep olan unsurlarla ilgili çözümler üretmek için harekete geçmemiştir. Bu durum göçmenlerin yaşadıkları sorunları

yazarak dile getirmeye çalışmalarına sebep olmuştur. Burada amaç sanat oluşturmaktan ziyade sorunların gündeme getirilmesi olduğu için eserler düzyazı türünde kaleme alınmıştır. Eserlerde genellikle eleştirel bir anlatım hakimdir (Asutay; Çelikten, 2013: 211-220).

Bu gruptaki yazarlar Almanya’da yazarlığa başlayanlar ve Türkiye’de yazarlığa başlayıp Almanya’ya giderek Almanya’da yazarlığa devam edenler olarak ikiye ayrılır. Genellikle Almanya’ya işçi olarak giden kişilerden oluşmaktadırlar ve Almanca bilmedikleri için eserlerini Türkçe olarak yazmışlardır (Asutay; Çelikten, 2013: 214).

2.2.2. İkinci Kuşak

Almanya’daki göçmen Türklerin geri dönmeyi planlarken zaman içinde ailelerin de birleşmesi, yeni bir neslin oluşması, çocukların orada yetişmesi ve eğitime başlamalarıyla göçmenler Almanya’da kalıcı olmuşlardır.

İlk kuşağın çocuklarını oluşturan bu kuşak Alman toplumuna ve kültürüne uyum sağlamış, yazı dili olaraksa birinci kuşağın Türkçe kullanmasının aksine Almancayı kullanmıştır. Birinci kuşak oluşturduğu eserlerde Türkçeyi kullanmıştır. İkinci kuşak ise küçük yaşlardan itibaren Alman toplum ve kültürünün içinde yetiştiği için Almancaya hakimdir ve eserlerini Almanca olarak kaleme almışlardır. Eserlerin çoğunlukla Alman dilinde yazılması Almanlar tarafından da okunmasını ve Türklerin edebiyat yoluyla daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır.

İkinci kuşak ile beraber yazın dilinin değişmesi gibi işlenen konularda değişiklik göstermiştir. Birinci kuşakta vatan, gurbet, kültür şoku gibi konular işlenirken ikinci kuşakta bireysellik ve kimlik kargaşası gibi konular üzerine eserler verilmiştir. Birinci kuşak yaşadıkları acıları, sorunları, özlemlerini kısacası hissettikleri tüm duygu ve düşüncelerini konuşma diline yakın bir şekilde, herhangi

bir söz sanatından, edebi türden yararlanmadan sadece düzyazı türünü kullanarak aktarmıştır. İkinci kuşakta göçmen yazını çeşitlilik göstermeye başlamıştır ve düzyazıdan farklı olarak şiir, mizah, hiciv, tiyatro gibi edebi türlerde de eserler verilmiştir. Örnek olarak ikinci kuşak yazarlarından Emine Sevgi Özdamar'ın öykü, roman, tiyatro; Osman Engin'in öykü, mizah, roman türünde yazdığı eserler gösterilebilir (Zengin, 2000: 103-104).

Birinci kuşak göçmen işçilerinin çocukları olan bu grubu aile birleşimi için çıkan yasa ile Almanya'ya küçük yaşta gidenler ya da Almanya'da doğanlar oluşturmaktadır. Almanya'daki sistemde yetişen, eğitim alan ve Almancayı öğrenen bu kuşak artık Alman toplumuna yabancı değildir aksine bu toplumun değerlerini ve anadilini öğrenerek yetişmiştir. Bu yüzden eserlerin konuları ve kullanılan yazma dili birinci kuşağa göre değişiklikler göstermiştir. Birinci kuşakta işlenen kültür şoku ve sonucunda çıkan sorunlar ikinci kuşakta yerini kimlik kargaşası sonucu ortaya çıkan iki topluma da ait olamama ve 'Almanya'da Yabancı, Türkiye'de Almancı' etiketiyle iki toplum tarafından da yabancı olarak görülme sorunlarına bırakmıştır. *“Bu da bu ikinci kuşak insanların yabancılık sorunu yaşamalarına neden olmakta, kimlik sorgusu yaparak ne tarafa ait olduklarını sorgulamaktadırlar”* (Asutay; Çarıkçı, 2015: 22). İki topluma da mesafesi bulunan bu grup benzer özellikler taşıdıkları insanlarla birlikte her iki toplumun kültüründen izler taşıyan, iki toplumun kesişim noktasında duran bir alt grup oluşturmuşlardır. Bu grup her iki kültüre de tam bir aidiyetlik duygusu hissetmemiştir ancak iki kültürün sentezinden oluşan yeni bir kültür olarak değerlendirilebilir. İki kültürün sentezinin edebiyata, sanata yansıtılması bu iki toplumun birbirlerini tanımadan sadece birbirleri hakkında duydukları bir olaya dayanarak önceden edindikleri olumsuz yargıların kırılmasında ve toplumlar arasında kurulan iletişim ağının güçlenmesinde iki kültür arasında bir köprü görevi üstlenerek katkı sağlamıştır.

2.2.3. Üçüncü Kuşak

Bu kuşak Alman toplumunda doğup büyüdüğü için Alman toplumuna ve diline uyum sorunu yaşamamıştır. Evde Türk kültürünün, sosyal yaşamlarında ise Alman kültürünün içinde olmaları çok kültürlü ve iki dilli yetişmelerini sağlamıştır. Birinci ve ikinci kuşağa göre sosyal hayatta ve iş hayatında çok daha fazla yer edinmişlerdir (Kaya, 2000: 137). Günlük hayatlarında konuları bir Almanın konularıyla aynı olmuştur.

Birinci ve ikinci kuşakta yaşanan kültür şoku ve kimlik kargaşası sorunları genellikle bu kuşakta yaşanmamıştır ve bu dönemdeki eserlerde bu konular işlenmemiştir. Bu kuşağın eserleri günümüze dair konulardan ve ailelerinin göç sürecindeki yaşantılarını kültür oluşumu açısından ele alınmasından oluşmaktadır (Boyacı, 2010: 881).

Yukarıdaki sınıflama tarihsel olarak yapılmıştır ve bu sınıflamaya göre Osman Engin ikinci kuşak yazarlar arasında değerlendirilebilir. Küçük yaşta Almanya'ya göç etmiştir. Anadili Türkçe olan Engin, henüz çocuk yaşta Alman dili ve kültürüyle karşılaşmış, eğitimini Almanca olarak tamamlamıştır. Çok kültürlü olarak yetişen Engin'in eserlerinde, ikinci kuşağın tipik sorunu kimlik arayışının izleri görülmektedir. Eğitimini küçük yaşlardan itibaren Almanya'da sürdüren Engin birinci kuşak yazarlara göre Almanya'ya çok daha fazla uyum sağlamıştır. Eserlerini Almanca vermiştir. Eserlerindeki konular genel olarak Türk ve Alman kültürlerinin karşılaştırılması üzerine kurulu olmuştur. Öykülerinde mizahi bir üslup kullanmıştır. Her iki kültüre de eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmıştır.

2.3. Osman Engin

Çalışmanın bu kısmında Osman Engin'in hayatından ve eserlerinden bahsedilmiştir. Yazarın edebi tür olarak çoğunlukla kısa öykü türünde eserler

vermesi ve eserlerinde sanat türü olarak mizah kullanması sebebiyle öykü ve mizah kavramları alt başlıklarıyla birlikte açıklanmıştır.

2.3.1. Biyografisi

1960 yılında İzmir’de doğan Osman Engin, 1973 yılında ailesiyle birlikte babasının yanına Almanya’ya gitmiştir. Eğitimine Almanya’da devam eden Engin, 1989 yılında Bremen Üniversitesi’nden sosyal pedagog diplomasıyla mezun olmuştur. Pek çok satiri tiyatrodan sahnelenmiştir. 2004’te ARD Medya Ödülü’nü, 2006’da ARD Medya Ödülü’nü almıştır. 1983’ten 2003’e kadar Bremen Şehir Dergisi olan Bremen’e kara mizah türünde öyküler yazmıştır. Pek çok öyküsü tiyatrolarda sahnelenmiştir. Birçok eser vermiştir (Cengiz, 2009: 146).

2.3.2. Eserleri

Osman Engin eserlerinde genellikle Türk Alman ilişkileri, Göç, Türk azınlığın gündelik yaşamı, sorunları ve Almanya’nın yabancıya bakış açısı konularına değinmiştir. Konuları açık bir dille aktarmış ve eserlerini mizahi bir dille kurgulamıştır. Eserlerini Almanca yazmıştır ve Almanya’da yayınlamıştır.

Osman Engin’in eserleri şunlardır:

- Der Deutschling, 1985, Express- Edition
- Alle Dackel umsonst gebissen, 1989, TÜ-DE Kultur GmbH
- Der Sperrmüll-Efendi, 1991, Rowohlt
- Allesgetürkt!, 1992, Rowohlt
- Dütschlünd, Dütschlünd übür üllüs, 1994, Dietz-Verlag
- Kanaken- Gandhi, 1998, Elefanten Press
- El Aman El Aman En Yaman Alaman, 1999, Türkisch
- Oberkanakengeil, 2001, Espresso-Verlag
- GötterRatte, 2004, dtv

- Don Osman, 2005, dtv
- West- östliches Sofa, 2006, dtv
- Getürkte Weihnacht, 2006, dtv
- Don Osman auf Tour, 2007, dtv
- Tote essen keinen Döner, 2008, dtv
- Lieber Onkel Ömer, 2008, dtv
- 1001 Nachtschichten: Mordstorys am Fließband, 2010, dtv
- Deutschland allein zu Haus, 2013, dtv
- Osmans Alltag: Zwischen Köfte und Korinthenkackern, 2017, Wortartisten

Osman Engin eserlerinde iki kültürün de unsurlarını yansıtarak Almanların ve Türklerin birbirlerine yaklaşımlarını, Türklerin Almanya'ya alışma ve uyum süreçlerinde yaşananları ele almıştır. Bunun nedeni olarak yazarın da Türkiye'den Almanya'ya göç eden bir aile içinde tüm alışma sürecine tanık olarak büyümesi gösterilebilir. Yazarın ait olduğu Türk ve içinde bulunduğu Alman kültüründen yola çıkarak kaleme aldığı eserler kendi hayatıyla benzerlik göstermektedir. Yazar Almanya'da yaşayan Türklerin ve Almanların iletişimini üçüncü bir göz olarak ve eleştirel bir bakış açısıyla yorumlamıştır. İki kültürün de birbirine ön yargılı bakış açısını, yabancı düşmanlığını kendi deneyim ve gözlemlerinden yola çıkarak mizahi bir dille metinleştirmiştir.

Osman Engin Hürriyet gazetesine verdiği 24.9.2005 tarihli söyleşinde çocukluğundan beri kitaplarla içli dışlı olduğunu, küçük yaşlarda Aziz Nesin ve Kemalettin Tuğcu'nun tüm eserlerini okuduğunu söylemiştir. Özellikle Aziz Nesin'den etkilenerek kısa mizah öyküleri yazmaya başladığını, edebiyatta kullanmayı en çok sevdiği yöntemin de mizah olduğunu ve mizahi Almanca daha iyi aktarabildiğini belirtmiştir. Yıllardır işlenen konuları mizahi bir üslupla süslediğinde daha ilgi çekici olduğunu vurgulamıştır. Osman Engin yine aynı röportajında öykülerinin ırkçılığa karşı görülebileceğini, insanların ancak birbirini tanımadığı

müddetçe aralarında düşmanlık olabileceğini ve eserlerinde Türklerin de tıpkı Almanlar gibi normal insanlar olduğunu anlatmaya çalıştığını ifade etmiştir.

Osman Engin'in eserlerinin incelemesinin daha nesnel yapılabilmesi için öykü, kısa öykü, mizah, kara mizah kavramlarının tanınması gerekmektedir. Bu sebeple öykü, kısa öykü, mizah ve kara mizah kavramları hakkında bilgiler verilecektir.

2.3.3. Osman Engin'in Kullandığı Yazın ve Sanat Türü

Türk ve Alman toplumunun olaylara bakış açılarındaki farklılıklarını kısa öyküler şeklinde ele alan Osman Engin yabancı düşmanlığı, ırkçılık, kültür farklılıkları gibi ikili ilişkilerde soruna sebep olabilecek konuları mizahi bir anlatım şekliyle ele almıştır. Kullanılan edebi türün ve sanat türünün daha iyi anlaşılabilmesi için Öykü ve Mizah başlıklarına değinilecektir.

2.3.3.1. Öykü

Günümüze kadar öykü hakkında pek çok tanım yapılmıştır. Bazı yazar ve araştırmacılar öykü yerine hikaye terimini kullanmaktadır. Öykü Türk Dil Kurumu tanımına göre ayrıntılarıyla anlatılan olay, hikayedir. Öykü öykünmek kelimesinden gelmektedir, hikaye ise Arapça kökenli hakave fiilinden türetilmiş olup taklit etmek anlamındadır. Feridun Andaç öyküyü *“bir gözlemden, izlenim ya da tasarımdan yola çıkarak bir olayın, bir durumun, bir kesitin, bir ânın anlatımıdır denilebilir”* şeklinde tanımlamıştır (Andaç, 2008: 19). Sevim Gündüz ise öyküyü *“birinin başından geçen bir olayı, bu olayları yaşayan kişilere çok yakın olarak, adeta onların özünde yaşayarak anlatan ve kurgusal olan yazı türüdür”* şeklinde tanımlamıştır (Gündüz, 2003: 111). Necip Tosun hikaye yerine öykü terimini kullanma sebebini şu şekilde açıklamıştır:

“Çünkü daha çok anlatılan şey, olay ve konuyu kapsayan bir terim olan hikaye, öyküyü içermekle birlikte, gündelik dilde geniş bir anlam alanı olduğu için yanlış anlaşılmalara neden olmaktaydı. Oysa modern bir form olan öykü, hikayenin belli bir disiplinle anlatılmasıydı(...) Artık roman, öykü değil hikaye anlatıyor; roman da öykülerden değil hikayelerden oluşuyordu” (Tosun, 2011: 206).

Yapılan çeşitli tanımlamalardan hikayenin anlatılan olay olduğu, öykünün ise eserin formu olduğu sonucuna varılabilir ancak bu tanımlamalar üzerinde bir fikir birliği sağlanamamıştır.

2.3.3.1.1. Kısa Öykü

Kısa öykü, öykünün özü olarak tanımlanabilir. Kısa öykünün net bir isimlendirme ve tanımlaması yoktur. Küçürek öykü, minimal öykü, mini kurgu, çok kısa öykü, kısa kısa öykü vb. gibi birçok adlandırma yapılmıştır (Korkmaz; Deveci, 2012: 12). Edgar Allen Poe Batı’da kısa öykünün atası olarak kabul edilmektedir. Edgar Allen Poe öykünün tek bir oturuşta okunacak kısalıkta ve bir tek etki yaratacak biçimde düzenlenmesi gerektiğini söylemiştir. Amaç dışında tek bir kelimeye bile kısa öyküde yer verilmemesini istemektedir (Boynukara, 2000: 42).

Kısa öykü tanımında da Türk Edebiyatında bir kavram karmaşası bulunmaktadır. Kısa öykü İngilizce ‘short story’ kavramının karşılığı olarak Türkçe’de kısa öykü, ‘kısa kısa öykü’, ‘küçürek öykü’, ‘kıpkısa öykü’, ‘mini öykü’, ‘minimal öykü’ gibi terimler kullanılmaktadır.

Kısa öykü, diğer edebi türlere oranla farklı ülkelerde farklı amaç ve özelliklerle gelişmiştir. Kısa öyküler, dönemin ruhuna uygun şekilde üslubunu olaydan, betimlemeden ve çeşitten mümkün olduğunca arındırır ve hayatın sonsuz derinliğini, şimşek gibi anlık parıldamayla bir noktadan aydınlatmaya göstermeye çalışır (Korkmaz, 2007: 35)

Kısa öykülerin dili basit ve sadedir. Okuyucu ilk okumada anlatılmak istenilene tamamen hakim olmaktadır. Kısa öykülerde anlatılmak istenen zaman dilimi kısadır genellikle bir saat ya da bir gün içerisinde anlatılır. Kısa öyküler açık giriş ve açık sonludur (Kırmızı, 2016: 2).

2.3.3.2. Mizah

Mizah Türk Dil Kurumu Sözlüğünde gülmece sözcüğünün karşılığıdır ve gülmece *“Eğlendirme, güldürme ve bir kimsenin davranışına incitmeden takılma amacını güden ince alay, mizah, humor”* olarak tanımlanmaktadır. Mizah kelimesinin kökeni Arapçadır. Olayların gülünç, alışılmadık, çelişkili yönlerini yansıtarak insanı söz konusu olaylar üzerinde düşündürme, eğlendirme, ya da güldürme sanatı olarak aktarılmaktadır. (Yardımcı, 2010: 2).

Mizahın insanların sosyal hayata geçişi ile varlığını göstermeye başlayan bir türdür. Mizah ile ilgili tanımlamalar çok çeşitlidir. Yapılan tanımların ortak noktası insanın hayatında bir şekilde mizaha ihtiyaç duymasıdır. Mizah çoğu yazar tarafından gülme ile ilişkilendirilmiştir. Aziz Nesin’de mizah ile gülmeyi ilişkilendiren yazarlardan biridir:

“Mizahın kökeninde gülmeden başka bir şey aramak doğru olmaz. Ancak bu gülmenin oranı, kasıkları çatlatıncaya dek, katılcasına gülmekten, bıyık altından gülmeye, gülümsemeye, belli belirsiz gülümsemeye, gözlerinin içi gülmeye, dıştan hiç belli edilmeden içten gülmeye dek değişir” (Nesin, 2001:19).

Hilmi Yücebaş ise mizahın bir savunma aracı olduğunu belirtmiştir (Yücebaş, 1976: 63). Mizahçının toplumun sesi olma görevi vardır ve bunu yaparken gülmeyi kullanabilir ama asıl amacı insanların hafızasında daha kalıcı olmaktır. Mizah ve gülme ilişkisiyle ilgili farklı yaklaşımlar bulunmakla beraber ortak noktaları toplumun aksayan kısımlarına dikkat çekmektir.

2.3.3.2.1.Kara Mizah

18. yüzyıl sonlarında Fransa’da mizaha farklı bir bakış açısı getirilmiştir. Toplumsal karamsarlık ve umutsuzluğun yoğun olarak hissedildiği bu dönemde ortaya çıkan mizah türü ‘kara mizah’ olarak adlandırılmıştır. Teknolojik gelişmelerle başlayan sanayi dönemi, beraberinde yoğun çalışma koşullarını, zenginleşmenin küçük bir zümrede toplanmasını ve uluslararası sömürgeciliği yaygınlaştırmıştır. Toplumsal sınıflar arasındaki fark gittikçe büyümüştür. Alt sınıflar adeta kölelik koşullarında yeni açılan fabrikalarda çalışmaya zorlanmıştır. Bu durum Avrupalı yazar ve düşünürlerin tepkisine sebep olmuştur. Kara mizah umutsuz konuları sert bir dille işlemesi belirgin özelliklerindendir (Batur, 1987: 27).

“...düzensizliğe karşı gelemeyen insanların suçluluk duygusunu bastırma şekli olmuş, nefret duygusunun yön bulmasını sağlayan iğne şeklindeki kalemlerde vücut bulmuştur. Toplumun her kesimine rahatça ulaşabilme ve ortak bir amaçla insanlığı çevresinde toplayabilme yetisine ve ciddiyetsizlik kisvesi altında ciddi bir amaca sahip olmuştur. Haksızlığın doğduğu yerde mizah da doğmuş ve çok geçmeden büyüyerek haklı yakarışını duyurmuştur” (Mecek, 2018: 3).

Mizahın diğer türlere göre topluma daha hızlı ulaşabilmesi ve insanların söylemek istediklerini mizah kullanarak çekinmeden dile getirebilmeleri baskı dönmelerinde kara mizah türünde verilen örneklerin artmasına neden olmuştur.

Kara mizah türünde eser veren yazarların amacı insanların umutsuz olduğu konuları ilgisiz konularla birleştirip komik bir hale getirerek veya mizahı araç olarak kullanıp okuyucuyu acı gerçeklerle baş başa bırakmaktır. Yazdıklarıyla okuyucunun yüzünde acı bir gülümseme bırakırlar.

III. BÖLÜM

Bu bölümde Osman Engin tarafından kaleme alınan ‘Don Osman’ adlı eserdeki kısa öyküler incelenecektir. Eserdeki kısa öykülerin dil, biçim, içerik açısından incelenmesinin ardından öykülerdeki karakterler, yer ve zaman unsurlarına değinilecektir. Hem Türk hem Alman toplumunu, kültürünü yansıtan bu kısa öykülerin iki toplumun da benzer, farklı ve ortak değerlerinin yansıtılması ve karşılaştırması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

3.1. Osman Engin’in Kısa Öykülerine Genel Bakış

Eserlerini genellikle kısa öykü türünde kaleme alan Osman Engin Türk kültüründe yetişmiştir ve Almanya’ya göçüyle Alman kültürü içinde yaşamını sürdürmesi sebebiyle iki toplumda gözlemlediklerini eserlerinde kullanmıştır. Kısa öykü türünde birçok eseri yayımlanmıştır ve öykülerinde aile, yabancı düşmanlığı, ırkçılık, iki toplumun olaylara bakış açılarındaki farklılıklar gibi konular üzerinde durmuştur. Öykülerin daha iyi analiz edilebilmesi amacıyla çalışmanın bu bölümünde Osman Engin’in kısa öykülerinin dil, biçim, içerik, karakter, yer ve zaman açısından nasıl ele alındığı incelenecektir.

3.1.1. Dil ve Biçim Açısından

Bu çalışma için birincil kaynak olarak kullanılan ‘Don Osman’ adlı eserin orijinal dili Almanca’dır. Kitabın ilk baskısı 2005 yılında Almanya menşeli bir yayınevi tarafından yayımlanmıştır. Kitabın kapağında turuncu renk kullanılmıştır ve kitabın birinci öyküsü olan ‘Obdachlos im Stau’ adlı öyküdeki unsurlar resmedilmiştir. İlk olarak Engin ailesinin Franz Josef adını verdikleri yeşil Ford Transit araç, içinde başı kapalı bir Türk kadını olarak resmedilen Eminanım, aracın üstünde ise siyah saçlı, bıyığı ve başındaki fesi ile bir Türk erkeği olarak resmedilen

Osman Efendi dikkati çekmektedir. Arabanın arkasında ise birçok arabanın olması birinci öyküdeki olayların geçtiği trafik sıkışıklığı içinde kaldıklarını gösteren bir detaydır.

Toplamda 31 kısa öyküden oluşan 143 sayfalık bu kitapta Almanya’da yaşayan 5 kişilik Türk bir aile olan Engin ailesinin yaşadığı olaylar anlatılmaktadır. Öyküler ortalama 5 ile 7 sayfadan oluşmaktadır. Öykülerin sade ve kısa olması olay örgülerinin anlaşılmasını kolaylaştırmıştır. Olaylar eleştirel bir dille aktarılmıştır ve anlatımda bir güldürü sanatı olan mizah, kara mizah kullanılmıştır. Eserdeki öyküler mizah/ kara mizah türündedir.

Öykülerde anlatıcının yazarın kendisi olduğu düşünülebilir. Öykülerde diyaloglara sıkça yer verilmiştir. Anlatım tekniği olarak iç diyalog ve diyalog kullanılmıştır. Osman’ın iç diyalogları sayesinde okuyucu Osman’ın aklından geçenleri yorumsuz ve doğrudan bir şekilde birinci ağızdan öğrenir. Olayların Osman ve diğerlerinin karşılıklı konuşmaları üzerinden anlatılmasında ise diyaloglar kullanılmıştır. Diyalog tekniğinin kullanılması kısa öykülerin anlaşılır ve akıcı olmasına ve verilmek istenen mesajların daha etkili bir şekilde okuyucuya aktarılmasına katkı sağlamıştır. Böylece yazar ve okuyucu ortak paydada buluşmuştur. Okuyucuların da öykülere kendilerini dahil etmesinde etkili olmuştur. Osman Engin Türk Alman ilişkilerini kısa öyküleri üzerinden mizah kullanarak eleştirmiştir.

3.1.2. İçerik Açısından

Öykülerin konu içeriğini günlük yaşamdaki iş hayatı, bayramlar, kutlamalar, tatil, sağlık, medya gibi alanlar oluşturmuştur. Türk aile yapısı, aile bireylerinin birbirleriyle ve toplumla ilişkisi, gelenekler, değerler, ideolojiler öykülerde işlenen konular arasındadır. Öyküler yazarın kurguladığı Almanya’daki tipik Türk bir ailenin günlük yaşamındaki kesitlerden oluşur. Olaylar, kişilerin kendi içlerinde ve sosyal

hayatlarında yaşadıklarının dışavurumu olarak değerlendirilebilir. İşlenen konular yazarın deneyimleriyle paralellik gösterir. Yazar Almanya'dan Türkiye'ye göç eden bir ailede yetişmiştir ve hem Alman hem Türk kültürünü ve bu iki toplumun birbirlerine olan tutumlarını bilmektedir. Öykülerde işlenen konular da yazarın bir Türk olarak Almanya'da yaşadıkları ve oradaki gözlemleriyle benzerlik göstermektedir. Yazarın öykülerindeki göç, aile, kimlik kargaşası kavramları çocukluk döneminde yaşadığı göç ve göçün getirdiği sosyal ve kültürel alanlarda yaşanan sorunların yansımasıdır. Öykülerdeki karakterlerin yazarın kendi toplumunun tipik aile yaşantısından olduğu görülür. Öykülerinde de tıpkı kendi ailesi gibi Almanya'ya giden Türk bir ailenin oradaki hayatı, Almanlarla olan iletişimleri, bir yandan kendi kültürlerini yaşarken diğer yandan Alman kültürüne alışma sürecinde yaşadıkları konu edilmiştir. İki toplumun birbirleriyle olan siyasi, ekonomik, kültürel, dini etkileşiminin izleri yazarın eserlerinde görülebilir. Yazar içinde bulunduğu kültürün değerlerine, alışkanlıklarına ve prosedürlerine de yer vermiştir.

Anlatıcı bazı öykülerde birinci bazı öykülerde üçüncü tekil şahıstır. Öykülerde ilahi ve kahraman bakış açıları kullanılmıştır. Anlatıcı bazen olayların içinde değildir, olaylara dışarıdan bakmaktadır ve kahramanlarla ilgili her şeyi bilmektedir, bazen ise anlatıcı yazarın kendisidir ve olayların merkezindedir. Öyküler açık ve anlaşılır bir dille yazılmıştır.

İçerik olarak mizahi unsurlar barındıran bu öykülerde Türk ve Alman toplumunun yaşam tarzı, bu iki toplumun günlük hayattan olaylara ve birbirlerine karşı yaklaşımları, olayları değerlendirme şekilleri gibi gerçek hayatta da sıkça karşılaşılabileceğimiz konular eleştirel bir şekilde ele alınmıştır.

3.1.3. Öyküdeki Karakterler

Osman Engin'in kısa öykülerindeki olaylar Engin ailesinin yaşantısı üzerinden ilerlemektedir. Öykülerdeki ana karakter Osman Engin'dir. Yan karakter olarak ise akrabalar, komşular, iş arkadaşları ve kamu kurumlarındaki görevli personeller yer almıştır. Karakter sayısı azdır ve karakterler günlük hayattaki kişilerden oluşmaktadır. Engin ailesi Almanya'da yaşayan beş kişilik geleneksel bir Türk ailesi yapısındadır. Osman beş kişilik ailenin babası, Eminanım ise annesidir. Genel olarak, Osman eşi Eminanım'ın isteklerini ve şikayetlerini gereksiz bulan, olaylara alaycı yaklaşan bir karakterdir. Çocuklarından Mehmet siyasetle ilgilenen ve komünist kimliğiyle ön plana çıkan ayrıca tembelliğiyle gündemde olan oğulları, Nermin sosyolog olan ortanca kızları ve Hatice de yaşına göre fazlaca materyalistliğiyle öne çıkan küçük kızlarıdır. Osman tipik Türk erkeği özellikleriyle dikkat çekerken Eminanım eşine karşı sessiz tipik Türk kadını algısının dışında, yeri geldiğinde eşine karşı çıkabilen, Alman kültürüne de uyum sağlamış, her iki kültürden izler taşıyan bir kadındır. Çocukların kendi kültürlerinden uzaklaşarak Alman kültürünü ve mentalitesini benimseyerek yetiştikleri birçok öyküde açıkça görülmektedir. Ancak incelenen öykülerde Alman aile yapısıyla ilgili bilgi verilmemiştir. Öykülerde tıpkı Engin ailesi gibi orada yaşayan göçmen Türk karakterlerinden de bahsedilmiştir. Karakterlerin bir yandan Almanya'daki hayatlarına uyum sağlamaya çalıştıkları görülürken bir yandan da kendi geleneklerini, inanışlarını ve değerlerini sürdürmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Almanların Türklere bakış açısıyla ilgili hemen her öyküde olumlu ve olumsuz ifadeler yer verilmiştir.

3.1.4. Öyküdeki Yer ve Zaman

Öyküler günlük yaşamdan kesitler olduğu için olayların geçtiği mekanlar ev, hastane, devlet kurumu, trafik, yol, park gibi günlük hayatta herkes tarafından

kullanılan yerlerdir. Öykülerde çoğunlukla Engin ailesinin yaşadığı yer olan Almanya'daki olaylar anlatılmasına rağmen birkaç öyküde aile ziyareti ve tatil için gittikleri Türkiye'de de başlarından geçen olaylara yer verilmiştir. Her öyküde yaşanan olaylar birbirinden farklıdır ve mekanların değiştiği görülmektedir. 30 yıldır Almanya'da yaşadıklarının belirtilmesi haricinde (s. 48) zaman olarak herhangi bir yıl belirtilmemiştir. Buna rağmen anlatımlarda Yeni Yıl (s.91), Noel ve Paskalya (s. 86) zamanları gibi önemli günlerde yaşadıkları olaylar yer almıştır. Yaz tatili (s.26), kış tatili (s.67), karnaval zamanı (s. 123) gibi zamanlarda yaşananlar da öykülerde belirtilmiştir.

IV. BÖLÜM

4.1. Kısa Öykülerin Özetleri ve İncelenmesi

Bu çalışmadaki kısa öykülerin kurgusu yazarın içinde yer aldığı iki toplumun yansımasıdır, toplumların birbirini nasıl algıladıklarının ve tanıdıklarının göstergesidir. Çalışma bu algılar sonucunda oluşacak sanat eserleri açısından önemlidir.

Eserdeki kısa öykülerin çeviri yorumları tarafımdan yapılarak bu öykülerde yer alan Türk ve Alman imgeleri tespit edilmiş ve açıklanmaya çalışılmıştır.

Kısa öykülerde en çok göze çarpan unsurlar Türk ve Alman toplumunun birbirlerine karşı olan bazı kalıp ve ön yargılarıdır. Bu yargıların oluşmasında iki toplumun birbirleriyle kültürel etkileşim ve çatışmaları rol oynamıştır.

Ele alınacak öyküler sırasıyla aşağıdaki gibidir:

Obdachlos im Stau- Trafik Sıkışıklığı İçinde Evsiz
 Mein Kampfhund Tina- Benim Dövüşçü Köpeğim Tina
 Geölte Strandaffen- Yağlı Plaj Maymunları
 Osi, der Rotfuß- Kırmızı Ayak Osi
 Osman, der Stolze Germane- Gururlu Alman, Osman
 Vorurteile- Ön yargılar
 Die Klospülung- Tuvalet Sifonu
 Das Stinktief- Kokarca
 Getürkter Türk- Sahtekar Türk
 Die Lazen- Lazlar
 Weihnachtsstress- Noel Stresi

Ausgeraubt ins neue Jahr- Yeni Yılda Soyulmak
 Mein Sohn, Der Schläfer- Uykucu Oğlum
 Eminanım Fersehtar- Eminanım Televizyon Yıldızı
 Der Fligende Kotflügel- Uçan Çamurluk

4.1.1. Obdachlos im Stau- Trafik Sıkışıklığı İçinde Evsiz

Osman ve ailesi Almanya’da yaşamaktadır ve Almanya’da havaların nadiren güzel olduğu günlerden birinde ailecek pikniğe gitmeye karar verirler. Pikniğe giderken yanlarındaki yemekler arasında yaprak sarması da vardır. Piknik yeri yürüme mesafesinde olmasına rağmen pikniğe Osman yüzünden arabayla gitmeleri ve trafik sıkışıklığı içinde kalmaları Osman’ın eşi Eminanım’ın sinirlenmesine ve söylenmesine sebep olur. Osman’a çok tembel olduğunu, sanki altında arabayla doğmuşçasına davrandığını söyleyerek kavga eder. Osman ise Franz Josef adını verdiği arabasını satacağını bu yüzden son birkaç günü arabasıyla geçirmek istediğini söyler.

Arabanın satılık ilanı için oğulları Mehmet bir karton parçası üzerine satılık ilanı hazırlayarak arabanın ön camına ilanı tutturur ve bu yöntemin herhangi bir yere ilan vermekten çok daha fazla işe yarayacağını söyler.

Trafik sıkışıklığından çok bunalan Eminanım piknik eşyalarını alıp arabanın üstüne çıkar ve trafik sıkışıklığında karşılaştıkları Türk komşuları Hasan’ın eşi, Eminanım’ın yanına gelerek ona eşlik eder ve yukarıda pikniğe başlarlar. Bu sırada Osman komşularının gerçek adını bilmediklerini çünkü onu herkesin sadece Hasan’ın eşi olarak tanıdığını fark eder. Yediği yaprak sarmasını çok beğenen Hasan’ın eşi Eminanım’dan tarifi almak için satılık ilanının yazılı olduğu kartondan bir parça koparır ve bu durum Osman’ı çok kızdırır. Hasan’ın eşi ise zaten arabasının çok eski olduğunu ve kimsenin onu almayacağını söyleyerek Osman’ı kızdırmaya devam eder. Aklından birçok kötü düşünce geçiren Osman eğer onları

gerçekleştirmeye kalkarsa orada Türklerle ilgili çıkacak basın manşetlerini düşünerek kendini durdurur. Bu sırada ambulans da trafik sıkışıklığı içinde kalır. Osman bir an aklından geçen kötü düşünceler sonucu olabilecek olaylar için ambulansın geldiğini düşünse de ambulansın içinden gelen sesleri duyunca şoföre içerde erkek mi kadın mı olduğunu sorar. Şoför ikisinin de olmadığını ‘sadece yabancılar’ diyerek cevaplar.

Trafik sıkışıklığı devam ederken Türk komşuları Hasan, Osman’ın yanına gelerek tavla oynamalarını teklif eder. Trafikte karşılaştıkları diğer komşuları ise onların arabalarına geçmelerini orada mangal yaptıklarını söyleyerek onları kendi arabalarına çağırır. Nedim’in arabasına sessizce geçerler çünkü Süleyman Efendi Mercedes marka arabanın kaputunda namaz kılıyordur ve onu rahatsız etmek istemezler. Yemek sonrasında kart oynamaya devam ederlerken Mehmet gelir ve Franz Josef’i sattığını söyler. Bu duruma üzülen Osman’ı arkadaşları teselli etmeye çalışır ancak Osman kendini trafik sıkışıklığının içinde artık evsiz kalmış gibi hisseder

4.1.1.1.Obdachlos im Stau Kısa Öyküsünün İncelenmesi

Osman ve ailesinin Almanya’da nadir olan güneşli bir günde pikniğe gitmeleri Türk kültüründe yer alan güzel havalarda ailece beraber vakit geçirmek için yapılan en önemli aktivitelerden biridir. Ailece pikniğe gitmek Türk imgesinin güzel bir örneğini teşkil etmektedir. Ayrıca piknik yolunda komşularıyla karşılaşınca hemen samimi bir şekilde onlarla konuşmaya başlamaları ve planlanan bir durum olmamasına rağmen beraber vakit geçirmeye başlamaları Türk kültüründe komşuluk ilişkilerinin önemini yansıtan bir imge olarak değerlendirilebilir.

Mehmet’in arabaları Ford Transit’i satmak için ilan vermek yerine karton parçasına satılık ilanı yazıp kartonu arabaya tutturması Türk toplumunda hemen herkesin tanık olduğu, maliyetsiz ve ilanın trafikte daha çok kişi tarafından

görülmelerini sağlayabilecek basit bir yöntemdir. Amaca yönelik pratik çözümler üretmek de Türklerin pratik zekasını gösterir.

Türk komşularını sadece ‘Hasan’ın eşi’ olarak tanıyıp komşularının gerçek adını bilmemeleri toplumda bazı konularda Türk kadının eşi üzerinden var olduğu algısını gösterir ve Türk kadının arka planda olduğu ön yargısını besler. Ancak Eminanım’ın Osman’ın tembelliğine kızması gibi onun aklına yatmayan her konuda sessiz kalmak yerine fikirlerini açıkça ifade etmesi ve savunması aslında bu durumun tüm Türk kadınlarına mal edilmiş bir ön yargı olduğunun kanıtıdır.

Piknik için yaprak sarmasının hazırlanması ve bunun tarifinin komşuyla paylaşılması Türk toplumunda en sık karşılaşılan durumlardan biridir. Kadınların ev ve mutfak işlerinde de birbirlerine destek olması aralarındaki dayanışmanın ve yardımlaşmanın göstergesidir.

Osman’ın komşusuna kızıp aklından onunla ilgili geçen kötü düşünceleri bastırmaya çalışmasının nedeni Türklerle ilgili Alman basınına yansıyabilecek olan kötü manşetleri düşünmesidir. Çünkü Almanların Türklere karşı Türklerin barbar ve kaba oldukları gibi ön yargılarının var olduğu bilinmektedir.

“Alman medyası yabancı düşmanlığı ve aşırı sağcı şiddeti körüklemekte, yabancılar ve bu kategori içinde yer alan Türklere ilişkin negatif haberler üretmektedir. Türkler, Alman toplumuyla bütünleşmek istemeyen veya bütünleşme yeteneği bulunmayan bir ulus olarak tasarlanmaktadır” (Alver, 2001: 135).

Alman medyasında olumsuz Türk imgelerinin olduğu görülmektedir.

Trafikte sıkışan ambulansın içinde kimin olduğunun sorulması üzerine ambulans şoförünün verdiği ‘sadece yabancılar’ cevabı Almanların yabancıları ‘öteki’ olarak değerlendirdiklerinin ve toplumdan dışladıklarının göstergesidir.

Osman ve komşularının trafik sıkışıklığı gibi bir kriz ortamını fırsata çevirerek mangal yapmaları, tavla ve kart oynamaları Türkiye’deki yaşam tarzlarını bırakmadıklarını aksine Almanya’da da sürdürdüklerini gösterir. Komşularının Mercedes’in kaputunda namaz kılması bir Alman simgesi olan Mercedes’e sahip olunsa bile ibadetlerini her koşulda devam ettirmeye çalıştıklarını, arkadaşlarının onu rahatsız etmemek için sessizce hareket etmeleri ise din ve inançlara duyulan saygıyı gösterir.

Ancak birçok Türk’ün hiçbir işi ve maddi imkanı olmadığı için Almanya’ya gitmeyi tercih edip kısa sürede Türkiye’ye dönmeyi planlarken oradan ev ve araba satın alarak mülk sahibi olmaları artık Almanya’da yerleşik bir hayata geçtiklerini ve maddi imkanlarının mülk sahibi olmaya el verdiğini kanıtlamaktadır.

4.1.2. Mein Kampfhund Tina- Benim Dövüşçü Köpeğim Tina

Osman ve Eminanım, komşuları bayan Fischkopf’un sadece bir haftalığına köpeği Tina’yı onlara bırakmak istemesi sebebiyle tartışmaktadırlar çünkü Osman köpeğin saldırgan ve kuduz olduğunu iddia eder. Osman asla evinde o köpeği istemediğini söylerken Eminanım ise köpeğin Osman’a saldırmadığını, köpeğin sadece Osman’ın yanından geçtiğini, Osman’ın ise bu durumu çok abarttığını söylemektedir. Osman’ın kuduz olma, pire bulaşma şikayetlerine ise ‘köpek seni ısırmadı bile zaten hepsine önceden de sahiptin’ diyerek cevap verir. Ayrıca komşularına köpeğe bakmayı kabul edemeyeceklerini söyleyemeyeceğini belirtir. Sadece bir haftalığına Tina ile ilgilenebilecekleri konusunda Osman’ı ikna etmeye çalışır.

Osman sonunda Tina’yı kabullenir ve hatta onun ihtiyaçlarını giderebilmesi için Tina’yı sokağa çıkarır. Sokakta Tina ile yaptığı yürüyüş sayesinde otuz yıldır tanışmadığı kadar çok insanla tanışır. Osman içinden insanlarla tanışmanın bu kadar kolay olduğunu görünce daha önceden uğraşmak zorunda kaldığı saçlarını sarıya

boyama, bıyıklarını kesme gibi Almanlara fiziksel olarak benzeme çabalarına girmesinin gereksiz olduğunu anlar.

Osman sokakta köpeğini gezdiren birini daha görür ve ona iri ve kaslı fiziki yapısından dolayı Rambo benzetmesi yapar. Osman köpekle nasıl iletişim kurulması gerektiğini bilmediğinden başlangıçta Rambo'nun köpeği ile iletişimini taklit eder. Ancak Rambo'nun köpeğine kötü davranmaya başlamasıyla Osman duruma müdahale eder. Rambo ile tartışmasını uzatmak istemeyen Osman toplumda en büyük kaybedenlerin ve serserilerin doğaları gereği saldırgan olan köpekleri beslediklerini düşünür. Bunun sebebinin de toplum içerisinde otorite kurabilecekleri ve bağırıp emirler verebilecekleri bir figüre ihtiyaç duyduklarından kaynaklandığını düşünür.

Kalan günlerde Osman eve her geldiğinde Tina'nın eşi ve çocuklarından daha mutlu olduğunu fark eder. Günler geçtikçe Tina'ya alışan Osman işten eve geldiğinde terliklerinin getirilmiş olduğunu görür ve Eminanım'a teşekkür eder. Eminanım ise 'bana teşekkür etme, o kadar aptal olduğumu düşünmüyorsun herhalde, terliklerini getiren Tina'ydı' diyerek cevap verir.

Osman bir anda 'artık dayanamıyorum, onu öldüreceğim' der. Eminanım, 'delirdin mi zaten yarın bayan Fischkopf gelecek, bir gün daha Tina'ya katlanabilirsin' diyerek Osman'ı sakinleştirmeye çalışır. Bunun üzerine Osman zaten bundan korktuğunu, daha önce evinde hiç bu kadar özen ve ilgi görmediğini, artık Tina'dan ayrı kalamayacağını ve Tina'yı geri vermemek için bayan Fischkopf'u öldürmeye karar verdiğini söyler.

4.1.2.1. Mein Kampfhund Tina Kısa Öyküsünün İncelenmesi

Bu kısa öyküde Osman ve Eminanım'ın komşularının köpeğine bir hafta süreyle bakıp bakmamak için tartışmaları anlatılmaktadır. Osman her ne kadar köpeğe bakmak istemeyip köpeğe bakmaya ön yargılı yaklaşıp da komşuluk ilişkileri gereği bu durumu kabullenmiştir. Bu durum Türklerin komşuların küçük şeyler için bile birbirine muhtaç olabileceği öğretisiyle yetiştirildiğinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca "Komşu komşunun külüne muhtaçtır." dünya görüşüyle yetmişmiş olmaktan kaynaklanan komşuluk ilişkisinin özüne bir örnek olarak gösterilebilir. Türklerin komşuluk geleneğini yurt dışında ve yabancı komşularla dahi olsa sürdürmeye çalışması Türklerde komşuluk ve yardımseverlik imgelerine örnektir.

Osman'ın Tina ile dışarı çıkması sonucu pek çok insanla köpek sayesinde tanışma fırsatı bulması Almanlarda hayvan sevgisine önem verildiğinin göstergesidir. Osman'ın köpekle dolaşmanın çevreyle iletişim kurmaya yarayan bir araç olduğunu görmesi Almanlara benzemek için tipik Alman özelliklerinden olan sarı saçlı olmaya çalışması ve Türklerin tipik özelliklerinden olan bıyıklarını kesmesi gibi fiziksel değişiklik çabalarının aslında gereksiz olduğunu anlamasını sağlamıştır. Buradan Alman toplumunda bıyıklı ve siyah saçlı olanlara karşı ön yargı ile yaklaşıldığı sonucuna ulaşılabilir. Ancak Rambo'nun köpeğine kaba davranışları her iki toplumda da görülen serseri ve kaba insan tiplerinin toplum içinde otorite kurarak kabul görmek için şiddet yanlısı davranışlarda bulunduklarının örneğidir.

4.1.3. Geölte Strandaffen- Yağlı Plaj Maymunları

Osman ve ailesi plaja giderler ve Osman plajda göbeğini içine çekmeye çalışsa da yapamaz ardından göbeğinden memnun olduğunu söyleyerek konuyu kapatmaya çalışsa da plajdaki vücut yapmış gençleri görür ve kıskanır. Onların plajda vücut gösterisi yapmak için tüm yıl boyunca spor salonunda vücut

çalıştıklarını, tıpkı koltuk altlarında karpuz varmış gibi yürüdüklerini, o kasları yapmak için tonlarca ağırlık kaldırdıklarını ancak iş bir alışveriş torbası taşımaya gelince onu taşımaktan hoşlanmayacaklarını, amaçlarının sadece gösteriş yapmak olduğunu söyler. Eminanım Osman'ın tüm bu söylenmelerine gençleri bu derece kıskanacağını aklıma gelmezdi diyerek tepki verir. Bu sırada Eminanım bir anda Osman'a tokat atar ve onu daha evdeyken plajdaki kadınlara bakmaması gerektiği konusunda uyardığını ancak Osman'ın önünden geçen kadınlara uzun uzun baktığını gördüğünü ve bu tokatla onu uyarmış olduğunu söyler. Osman, kadının arkasında gözleri olmadığını bu yüzden ona baktığının fark edilmediğini söyler ve Eminanım'ı kızdırmaya devam eder.

Altın zinciri tamamen kuma yapışan Osman ayrıca her on saniyede bir vücut gösterisi yapmak için suya atlayan gençler yüzünden su sıçramasına maruz kaldığı için söylenir. Gençlerin her atlamadan önce etraflarında onları izleyen kadın olup olmadığına bakmaları Osman'ı daha da kızdırır ve 'umarım hepsi kafalarını taşlara çarpar' der. Bu sırada Eminanım Mehmet'i işaret ederek onun da atladığını gösterir ve Mehmet için hangi korkunç dilek dilediğini sorar. Osman, 'Mehmet kafasını taşa çarpmaz çünkü ona sahip değil' diyerek Eminanım'ı kızdırır. Eminanım Osman'ı baş aşağı kuma gömmek istediğini söyleyince de Osman bunun çok iyi bir fikir olduğunu, sıcak kumun romatizmaya karşı iyi olabileceğini düşünür.

Göldeki tatillerini beğenmediğini, tatilin adeta bir ceza kampı gibi geçtiğini, daha fazla dayanamayacağını söyleyen Eminanım'a Osman bulundukları yerin de bir plaj olduğunu, denizdeki gibi kumun olduğunu ve onu tek rahatsız eden şeyin şişirilmiş vücutlarıyla gösteriş yapan kişiler olduğu cevabını verir. Eminanım Osman'ın neredeyse yüz yaşından fazla olduğunu, neden yirmi yaşındaki erkeklerle bir rekabet içinde olduğunu sorgular. Osman da aralarında adaletsizlikler olduğundan, onların dar mayo giyerken kendisinin çirkin renkte bir fil tulum takımı giydiği için kadınlar tarafından dikkat çekmediğinden ve kadınların ona bakmadığından yakınır.

Osman'ı bir kez daha kadınlara bakarken yakalayan Eminanım sinirlenir ve bir kez daha eşine vurur. Ve kendisinin de plajdaki erkeklere bakacağını söyleyerek tehdit ettikten sonra oradan kalkıp gider. Osman Eminanım'ın arkasından 'hemen geri dön, bunu yapamazsın, sen bir kadınsın, onurum, gururum' diyerek bağırır ve hemen kızı Hatice'ye seslenir.

Hatice ne olduğunu sorduğunda ise babası 'hemen annenin peşinden koş ve eğer etrafında bir adam varsa kolunu çek ve anne diye ağla' diyerek kızına talimatlar verir. Bunları yapması karşılığında da ona iki euro vereceğini söyler. Hatice 'bu mümkün değil baba, fiyatta biraz daha yükseğe çıkmalısın' diyerek iki euroyu az bulduğunu belirtir. Osman şaşırarak 'ne demek bu, zaten hiç para almadan her gün en az bin kere anne diye sesleniyorsun' dese de Hatice artık şartların değiştiğini, şu an tatil şartlarında çalıştığını, bu şartlarda iki euronun yetersiz olduğunu ve annesinin kendisine başka bir konuda zaten beş euro sözü verdiğini de söyleyerek babasına yardımcı olmayacağını belirtir.

4.1.3.1.Geölte Strandaffen Kısa Öyküsünün İncelenmesi

Osman'ın tatilde kadınlara bakmakta bir problem görememesi ancak Eminanım'ın erkeklere bakacağını söylemesi üzerine Osman'ın bunu engellemeye çalışması Türklerdeki ataerkil düzenin ve kadınlara olan yaklaşımın bir yansımasıdır. Burada Türklerde kadın erkek ilişkilerinde erkekler tarafından yapılan bazı davranışların yine erkekler tarafından mazur görülmesine rağmen aynı davranışın kadın tarafından gerçekleştirilmek istendiğinde kadınların kısıtlanmaya çalışıldığı görülmektedir.

Osman'ın plajda başkaları tarafından dikkat çekmemesi kendisinin plajdaki diğer erkeklerle aynı şartlarda olmadığını bunun sebebinin ise giydikleri kıyafet tarzının farklı olmasından kaynaklı olduğunu ve Almanlar güzel, üstlerine uyan mayo giymişken kendisinin eski ve kötü renkte kıyafet giymesi olduğunu

düşünmesidir. Almanların dış görünümüne önem verildiğinin bilinmesi bir kalıp yargıdır. Burada Almanların kıyafetlerine her zaman önem vermesi tipik bir Alman imgesi olarak gösterilebilirken Osman'ın modern olmayan dış görünümü yirmi üç yıllık ve kötü renk bir kıyafet giymesiyle açıklanabilir. Ayrıca Almanların dış görünüşüne sadece kıyafette değil fiziki olarak da önem vermeleri, spor yapmaları Alman milletinin görselliğe önem verdiğini gösterir. Osman'ın altın zinciri olduğunun belirtilmesi Almanya'daki neredeyse tüm Almancıların simgesi haline gelmiş bir aksesuar olarak yorumlanabilir.

Osman'ın kızı Hatice'ye bir iş yaptırmak için para teklif etmesi ise Hatice'nin Alman kültürüyle büyüdüğünü ve olaylara kendi açısından en kârlı çıkacağı şekilde yaklaştığını göstermektedir.

4.1.4. Osi, der Rotfuß- Kırmızı Ayak Osi

Osman Anadolu'dan Almanya'ya gelirken ustasına hep hediyeler getirdiğini ancak bu sefer ise Türkiye'ye tatile giderken bir hediye ile gittiğini, bu hediyein ise oradaki iş gücünün yarısından fazlasında bulunan ayak mantarı olduğunu söyler. Anadolu'ya vardığında Karadeniz Bölgesi'nden en sevdiği çayı eşliğinde ailesiyle birlikte kanepede otururlar. Babası Osman'a Almanya'da bütün gün ne yaptığını sorar ve Osman bu soruya günün bir yarısında uyuduğunu diğer yarısında da ayaklarını kaşımak zorunda kaldığını söyleyerek cevap verir. Babası, 'önceden ustanın ayaklarını öperdin, şimdi de onları kaşımak mı zorundasın' diyerek rahatsız olmuş bir şekilde Osman'a sorar. Osman da 'hayır, hayır, ustanın ayaklarını değil, kendi ayaklarımı kaşıyorum' diyerek cevap verir. 10 dakika sonra oturma odasına gelen Osman'ın annesi hiçbir şey demeden Osman'ın ayaklarını kınalar ve onları eski kumaş parçalarına sarar. 'Bu kına oğlum, her zaman işe yarar' diyerek açıklama yapar ve yarın sabaha mantarlı ayaklarının iyileşmiş olacağını söyler.

Osman annesinin her zamanki gibi haklı olduğunu belirtir çünkü ertesi gün ayak mantarı yoktur ancak ayakları parlak ve kırmızıdır. Sıcak hava sebebiyle çorap giyemeyeceği için parlak kırmızı ayaklarla dolaşması gerekir. Bu durum insanların nasıl bir insanın ayağının altında güneş yanığı olabileceğini düşünmesine ve bunu dalga konusu yapmalarına sebep olmuştur.

Bremen'deki iş yeri doktoru Osman'ı hemen hastaneye gönderir ama kırmızı ayaklarından dolayı değil akut apandisitinden dolayıdır. Osman annesinin kınayla apandisiti de tedavi edip etmediğini ya da apandisitinin kırmızı ayakları yüzünden mi olduğunu bilmez ama artık kendini modern tıba emanet etmek zorunda olduğunu düşünür. Doktor 'ayağına ne oldu?' diye sorar ve 'ayak mantarı' cevabını alır. Daha önce hiç böyle bir ayak mantarı görmediğini söyleyen doktor Osman'ın ayak mantarını komik bulur. Osman durumu kırmızı olanın kına olduğunu ve ayak mantarına karşı yapılan bir şey olduğu şeklinde açıklar. 'Benimle dalga geçme, kına saçları boyar' diyen doktor bu durumu kesinlikle Müslümanlıkta bir gelenek olarak yorumlar ve bunu da tıpkı bıyık, başörtüsü gibi bir sembol olarak düşünür. Hemşire de aynı şekilde kırmızı ayakları sorar ve kına cevabını alınca o da kına ile gri saçların boyandığını söyler ve cevaba inanmayarak bunun garip bir gelenek olduğuna emin olur. Osman'ın ayak mantarı yüzünden kınayı ayak tedavisi için kullandığını defalarca açıklaması boşunadır çünkü Türk temizlikçi kadınlardan başka kimse inanmaz ve Osman açıklamaya çalışmaktan pes eder. 'Kimseye söyleme', der, 'iki ayağımı da kırmızıya boyadılar çünkü dört eşim var ve bu bizde çok çok eski bir gelenektir' diyerek karşı tarafın haklı çıkmasını sağlar. 'Bunun oryantal bir saçmalık olduğunu biliyordum' tepkisini alan Osman sonunda herkesin bir Türk'e uyan makul bir kırmızı ayak açıklaması olduğunu ve kimsenin gerçeği umursamadığını görür. Bu itiraf bir orman yangını hızında tüm hastaneye yayılır.

Doktor ertesi gün hasta kontrolünde Osman'ın kendisine neden yalan attığını, kendisinin zaten en başından beri bunun bir çeşit kültürel zırvalık olduğunu bildiğini söyler. Osman çok utandığı için doktora durumu açıklayamadığını söyleyince de doktor neden utandığını zaten Türklerin bir düzine eşi olduğunu

söyler. Bunun üzerine Osman, ‘işte bu yüzden doktor, o kadar utanıyorum ki benim sadece dört eşim var!’ diyerek cevap verir.

4.1.4.1. Osi, der Rotfuß Kısa Öyküsünün İncelenmesi

Yaşanan bir sağlık sorununda Osman’a annesi tarafından eski geleneksel tedavi yöntemleri uygulanması ve bunun Almanya’da Türklerden başka kimse tarafından anlaşılamadığı anlatılmaktadır. Sağlık sorunlarına modern tıp yerine geleneksel tıpta çözümler aranması Türklere özgü bir imgedir. Ayrıca geleneksel tıp yöntemleri Almanlara inandırıcı gelmemektedir. Hastanede çalışan kadınların Türk olduklarının ve temizlikçi işçi pozisyonunda çalıştıklarının belirtilmesi Türklerin Almanya’da düşük sosyal statüde olduklarını göstermektedir.

Osman’ın doğruyu anlatsa bile kimseyi gerçeğe inandıramaması nasıl bir ön yargıyla karşılaşıldığının ve arada kültür çatışması olduğunun göstergesidir. Bu öyküde doktorun Türklerin oryantal bir geleneğe sahip olduğunu ve zaten Türklerin bir düzine eşi olduğunu söyleyerek çok eşli olduklarına vurgu yapması karşı taraftaki zaten var olan kalıplaşmış ön yargıların dışavurumudur. Osman’ın sadece dört eşi olduğu için gerçeği söylemekten utandığını söylemesi kara mizah yapıldığının göstergesidir.

Osman bu ön yargılı yaklaşım sebebiyle kendini ifade etmede yetersiz kalmıştır. Burada olumsuz imgenin sebebi ulusların birbirini yeterince tanımaması ve ön yargılar yüzünden tanımaya da fırsat vermemesidir. Eğitimli bir insanın bile önceden bildiği olumsuz imge sebebiyle karşı tarafın açıklama yapmasına rağmen olayı önceden bildiği imge üzerinden yorumlamaya devam etmesi burada olumsuz imgeleri değiştirmenin ne denli zor olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Almanların Türk kültürünü yeterince tanımadıkları ve bu kültürden fazlasıyla uzak oldukları açıkça anlaşılabilmektedir.

Bu öyküde Almanya’da yabancı olmanın zorluğu, Almanya’da Türk kültürünün doğu kültürü olarak değerlendirildiği, Türklerin oryantalist geleneklere sahip olduğu ve çok fazla eşlerinin olduğu gibi olumsuz kültürel imgeler bulunmaktadır. Ayrıca öykü Almanların farklı ırk ve dinlere mensup olanları yadırgadıklarını ve ötekileştirdiklerini göstermektedir.

4.1.5. Osman, der stolze Germane- Gururlu Alman, Osman

Osman’ın komünist oğlu Mehmet babasına kahvaltıda Alman olmaktan gurur duyup duymadığını sorar ve Osman bununla tabii ki de gurur duyduğunu, sonuçta tek bir cinayet işlemeyen Alman pasaportu aldığını ama teorik olarak yetkilileri her ziyaretinde toplu katil olduğunu da belirtir. Mehmet yine Osman’a patates yiyen sığınmacı biri olmaktan gurur duyup duymadığını sorar. Osman da Alman pasaportu için çok mücadele ettiğini, yerliler gibi doğuştan etiket almadığını ve hala patateslerden daha fazla sarımsak yediğini söyleyerek cevap verir. Mehmet’in ‘baba, gururlu bir Alman değilsen, o zaman gerçek bir Alman değilsindir’ demesi üzerine Osman pasaportunun alınacağını düşünerek durumu kabullenemez ve orada çok mutlu olduğunu, o pasaportu almak için çok uğraştığını ve pasaportu almanın çok zor bir iş olduğunu söyler. Mehmet bir etiket için bunu yapmanın işe yaramaz olduğunu ve ayrıca insanların doğdukları yerle sadece orada doğmuş oldukları için gurur duymalarının saçma olduğunu vurgular.

Osman ise Mehmet’in Alman pasaportu olmadığı için kendisini kışkırttığını iddia etse de Mehmet henüz bir Alman pasaportu almak istemediğini ama Türk ordusuna katılmamak için on yıl sonra pasaportunu alıp Alman olacağını söyler. Mehmet’in yaşındayken cesur bir asker olduğu için gurur duyduğunu anlatan Osman, eğer Mehmet gibi birine Alman pasaportu verirlerse kendi pasaportunu gönüllü olarak geri vereceğini, aynı aileden olmalarının zaten yeterince kötüyken bir de aynı pasaporta sahip olmamaları gerektiğini söyler.

4.1.5.1.Osman, der stolze Germane Kısa Öyküsünün İncelenmesi

Osman ve oğlu Mehmet arasında geçen bu diyalogda üçüncü nesil olan Mehmet'in kuşak farkından dolayı babasıyla aynı düşünmediği görülür. Alman pasaportu almanın kolay olmadığının söylenmesi bir yabancının Alman pasaportu almasının ne denli zor olduğunu gösterir. Bu durum Almanların çok kültürlü bir toplum yapısına karşı olduklarını gösteren milliyetçi bir imge olarak yorumlanabilir. Osman Alman pasaportu olmasından gurur duyduğunu, onu almak için çok uğraştığını belirtirken Mehmet bunu saçma bulur ancak Alman pasaportunu Türkiye'de askere gitmekten bir kurtuluş yolu olarak görür.

Bu öyküde nesil değiştikçe değerlerin de değiştiği anlaşılmaktadır. Türk toplumunda askerlik yapmak kutsal görevdir ve her Türk erkeği vatan millet aşkıyla askerliğini yapar. Ancak Almanya'da yaşayan Mehmet'in Alman pasaportuna sahip olmayı sadece askerlikten kurtulmak için bir araç olarak görmesi askerlik yapmanın onun için bir önemi olmadığını göstermektedir.

Almanya'ya göç eden Türklerin zaman içinde milli değerlerinden uzaklaşması milliyetçi duyguların azaldığını gösteren bir imgedir.

4.1.6. Vorurteile- Ön yargılar

Otuz yıldır Almanya'da çalışan ve o zamandan beri Almanlar hakkında bazı önemli gerçekleri ortaya çıkarmak için uğraşan Osman herhangi bir başarı elde edememesine rağmen sadece yabancılara karşı olan ön yargıları çürütmekle kalmayıp aynı zamanda Almanlara karşı olan ön yargıları da açığa çıkarmayı kendine görev edinmiştir. Artık sarımsağı tablet şeklinde yediğini, eskisi kadar kötü kokmadığını, eşinin beş çocuğa sahip olma isteğini sınırlandırdığını, üstü açılır kırmızı bir BMW araba yerine normal bir çim yeşili Ford Transit kullandığını, beş altın zincirini

satarak Mallorca’da harika bir tatil yapabileceğini söyleyen Osman, Alman ön yargılarıyla savaşıma çabasında şimdiye kadar başarılı olamasa da bu durumun değişeceğini düşünmektedir. Çünkü Almanların futbol oynayabildiği imajı Portekiz’deki Avrupa şampiyonasında Yunanistan’ın onları yenmesiyle açıkça çürütülmüştür. Ve Almanlar hakkındaki onların çalışkan oldukları, sabahtan akşama kadar çalıştıkları imajları bile bayat bir gözleme gibi ufanıyordur.

Osman Almanların tembel olduğunu ve bu yüzden daha uzun çalışmaları gerektiğini iddia etmektedir. Ve Osman’ın iş yerindeki değişikliğinin sebebi de bir terfi değil aksine sürgündür. Çünkü beraber çalıştığı Alman arkadaşı Osman’ın çalışma hızına yetişememektedir. Alman işverenlerin haftalık çalışma saatlerini arttırmak istemeleri Osman’ı sinirlendirmiştir ve Osman bu konuya isyanını artık işçilerin eve gitmesine gerek olmadığını, fabrikada kurulacak yatakhanelerde işçilerin dönüşümlü uyuyabileceğini, böylece eve git gel yapmak için vakit kaybedilmeyeceğini ve yaratıcılıklarının gelişeceğini söyleyerek alaycı ifadelerle eleştirir.

4.1.6.1.Vorurteile Kısa Öyküsünün İncelenmesi

Öyküde Osman’ın yabancılara karşı olan ön yargıları çürütmeyi hedef edinmenin yanı sıra Almanlarla ilgili olan ön yargıları da ortaya çıkarmayı hedeflemesi anlatılmıştır. Osman’ın burada kendisindeki değişiklikleri açıklaması aslında mentalitesinin değişmesinin yansımaları olarak yorumlanabilir. Artık sarımsağı tablet şeklinde yemesi, daha az koktuğunu söylemesi, beş çocuk isteğini sınırlandırması kendisindeki değişikliklerdir. Türklerin sarımsak yemesiyle bilinmesi, temiz olmadıklarının düşünülmesi ve çok fazla çocuklarının olduğu ön yargıları Osman tarafından çürütülmeye çalışılmaktadır.

Türklerin Almanya’da para kazanır kazanmaz lüks Alman marka arabaları almasının aksine Osman’ın daha mütevazı bir araba kullanması, altın zincirinin

olduğunu belirtmesi ve onları satarsa elde edeceği para ile İspanya Mallorca’da bir tatil yapabileceğini söylemesi Almanların yaşamlarıyla benzerlik gösterir çünkü genel olarak Türklerin kazandıkları parayla hemen lüks mal mülk yatırımının aksine Almanlar daha zengin olmalarına rağmen daha mütevazı bir hayat sürmektedirler. Para kazanmak için çalışma eylemi iki kültürde aynı olsa bile bu iki kültürün parayı değerlendirme şekillerinin birbirinden farklı olduğu görülmektedir.

Osman’ın yıllarca Almanlarla çalışması sonucu edindiği gözlemlerle onlar hakkındaki tüm dünya tarafından bilinen bazı olumlu imajları kırmaya çalışması, Almanların futbolda iyi olduklarının bilinmesinin bir ön yargıdan ibaret olduğu başarısız bir maçları üzerinden örnekle anlatılmıştır. Ayrıca Almanların çalışkanlıklarıyla tanınmasının aksine aslında tembel oldukları için uzun saatler çalışmaları gerektiği de vurgulanmıştır. Çalışkanlık ve disiplinli olma Almanlarla özdeşleşen en belirgin imgelerden olmasına rağmen bu kısa öyküde gerçeğin farklı olduğu öne sürülmüştür.

4.1.7. Die Klospülung- Tuvalet Sifonu

Evlerinde sifonu bozulan Osman, eşi tarafından evin kapıcısına gönderilir. Kapıcı bunun acile benzediğini, Osman da derhal onarılması gerektiğini aksi takdirde eşi Eminanım’ın onu uyutmayacağını söyler. Kapıcı adresi bir sisteme girer ve en az yarım metre yüksekliğindeki bir dosya dağının altına iter ve ‘pekâlâ Bay Engin, durumunuzu not aldım ama çalışmamız gereken şu büyük iş yığınının görüyorsunuz, tesisatçının size gelmesi 9 aydan fazla zaman alabilir’ diyerek uyarıda bulunur. Ve her onarım işleminin konut derneği tarafından onaylanması gerektiğini de hatırlatır. Ardından da ‘ama işlerin nasıl ilerlediğini biliyorsun, bir el diğerini yıkar’ der. Eminanım Osman’a onun ne dediğini duymadın mı, şimdi ellerini yıkamalısın der. Neden elini yıkaması gerektiğini anlamayan Osman ellerini daha sabah yıkadığını söyler. Osman’a aptal olma diyen Eminanım adama para vermesi gerektiğini söyler. Osman yine anlamaz ve ne için para vereceğini, tamiratın bu kadar uzun sürüceğine

mi para vereceğini sorgular. Durumu geç anlayan Osman masaya para bırakır ve para sayesinde dilekçelerinin biraz yukarıya çıktığını görür. Ardından biraz daha para verir ve dilekçe biraz daha yukarı çıkar ancak dilekçe tam tepeye yaklaşmışken yine kağıtların arasında kalır. Biraz daha uğraştan sonra kapıcı dilekçenin işleme alınacağını artık işlemin konut birliği merkezinden takip edileceğini söyler.

Konut şirketinin yönetim ofislerine vardıklarında ise dilekçenin yine büyük bir dosya yığını altında kaldığını görürler. Osman yine para bırakır ancak bu sefer de başka bir birimden izin alma sorunu ortaya çıkar. Yapılan değişikliğin de Avrupa Standartlarına uygun olması gerekmektedir. Osman bir ev inşa etmeyeceğini altı üstü sadece tuvaletinin artık damlatmamasını istediğini söyler. Memur ise o bölgede herhangi bir yapısal işleme onay verilmediğini, yapısal değişiklikler için izne ihtiyaç olduğunu belirtir. Osman da Almanya’da tek bir tuvaleti tamir etmek için Anadolu’daki sekiz ineğini satmak istemediğini söyler. Aradan birkaç gün sonra Mehmet olmadan tatil için Türkiye’ye giderler ve Osman nihayet kendi köylerinde rahatça uyuyabileceklerini düşünür çünkü onları rahatsız edecek akan bir su yoktur zaten evde de tuvalet yoktur. Ancak orada da eşek ve horoz sesleri, sokak satıcıları, köydeki hoş geldin ziyaretleri, çocuk sesleri gibi onların dinlenmesini engelleyen pek çok sorun ortaya çıkmıştır.

Tekrar Almanya’ya döndüklerinde çok yorgun olan Osman’ın tek istediği hemen uyumaktır. Eve geldiklerinde evleri tamamen değişmiştir, her yer bir tuvalete çevrilmiştir ve Mehmet girişte küçük bir masada oturup giriş ücreti kabul etmektedir. Osman Eminanım’a aynı anda on sekiz tane sifon sesi duyduğunu ama yorgunluktan bunu umursamadığını söyler.

4.1.7.1.Die Klospülung Kısa Öyküsünün İncelenmesi

Evlerinde küçük bir tadilat yapmak için Osman’ın birçok kurumdan onay almak zorunda olması Almanya’nın sisteminin Türkiye’deki bir tadilat için gereken

sistemden farklı olduğunu, bu tip basit işlemler için birçok prosedür gerektiğini ve bu işin çok maliyetli olduğunu gösterir. Osman yapması gereken bir iş için direkt çözüm aramaktadır ancak Almanya’da işleyiş gereği bu tadilat işleminin kuralına uygun bir şekilde ve adım adım ilerlemesi gerekmektedir. Bu durumda Almanların kuralcı oldukları imgesi görülür.

Kapıcının Osman’a ‘Bay Engin’ olarak hitap etmesi Almanlarda yaygın olarak kullanılan bir hitap şeklidir. Bu hitap Almanın karşısındakine saygılı ve mesafeli davrandığını gösteren bir imgedir. Türklerdeki tanınmayan birine bile hitap ederken sıklıkla kullanılan ‘abicim, ablacım, kardeşim, hemşehrim, canım vb.’ samimi ifadelerin aksine Almanlar soy ad kullanarak karşısındakine mesafelerini korumaktadırlar. Bu durum Türklerin sıcakkanlı olduğunu, Almanların ise gereksiz samimiyetten hoşlanmadığını gösterir.

Tadilat sürecinin hızlanması için Osman’ın memura para vermesi hem Türk hem Alman toplumunda görülen rüşvet vermek ve rüşveti kabul etmek olumsuz imgelerinin göstergesidir.

Anadolu’daki köylerine özlem duymaları, tatilde köye gitmeleri tipik bir Almancı Türk imgesi olarak değerlendirilebilir ancak köydeki hoş geldin ziyaretleri, çocuk sesleri ve hayvan sesleri gibi gürültülerden rahatsız olmaları aslında Almanya’daki sessiz hayatlarına alıştıklarının göstergesidir.

4.1.8. Das Stinktier- Kokarca

Hatice babasına küçük, tatlı, şişko eşeğim diyerek seslenir ancak eşek kelimesi Osman’ı sinirlendirir. Osman Hatice’nin ona neden eşek diye seslendiğine anlam veremez ve Eminanım’ın da bu duruma gülerek tepki vermesi Osman’ı daha da öfkelenir. Eminanım Osman’ın neden bu kadar sinirlendiğini kendisinin de benzer şekilde kediciğim, civcivim diyerek Hatice’ye seslendiğini söyler. Ayrıca

Hatice'nin kendisine babasının neden ona her zaman bir hayvan adı verdiğini sorguladığını da anlatır. Bunların aynı şey olmadığını söyleyen Osman, kedi ve civcivleri çok sevimli bulduğunu ve ikisinin de en sevdiği hayvanlar olduğu için onları kullandığını açıklar. Açıklama olarak Eminanım Osman'a Hatice'nin geçen hafta 'Bremen Mızıkacıları' hikayesini öğrendiğini, o zamandan beri yeni favori hayvanının gri eşek olduğunu, hatta en sevdiği hayvanların bir yaban domuzu ya da kokarca olmadığına Osman'ın sevinmesi gerektiğini çünkü onların Osman'a daha uygun olduğunu söyler ve arada bir düş alması gerektiği konusunda da Osman'ı uyarır. Bunun üzerine Osman 'niye, bugün günlerden Pazar mı?' diyerek cevap verir.

4.1.8.1.Das Stinktief Kisa Öyküsünün İncelenmesi

Türk kültüründe kişilerin birbirini severken ya da birbirine hakaret ederken hayvan isimlerinin kullanması toplum olarak aşina olunan bir durumdur. Ancak Hatice'nin babasına eşek diye hitap etmesinin Osman'ı kızdirması ve Osman'ın tepki göstermesine neden olması Türk kültüründe çocukların büyüklerine karşı saygılı olması gerektiği algısından kaynaklanmaktadır. Türk kültüründe aile başta olmak üzere kendinden büyüğe saygı göstermenin çocuğa küçük yaşlardan itibaren öğretilmesi toplumda saygı öğretisinin ne kadar önemli olduğunu göstergesidir.

Eminanım'ın Osman'a bir yaban domuzu ya da kokarca olarak seslenilmediği için sevinmesini söylemesi ve arada düş alması gerektiğini hatırlatması üzerine Osman'ın 'niye, bugün günlerden Pazar mı?' cevabı Türklerde sadece haftada bir gün düş alındığı ve o günün de Pazar günü olduğu algısının ironiyle anlatıldığını gösterir.

4.1.9. Getürkter Türk- Sahtekar Türk

Osman ve ailesi televizyon başında oturma odasındadırlar. Şehrin bölgesel kanalı şehirdeki en ünlü kişi hakkında büyük bir haber yapmak istemektedir. Osman

gururla kızı Hatice'ye şehrin en ünlü kişinin kim olduğunu sorar. Hatice göze çarpmayan bir göz hareketiyle develi kumbarasına işaret eder, develi kumbara çünkü Türk çocuklarında domuzlu kumbara yoktur. Osman altı yaşındaki bir kız çocuğunun nasıl bu kadar materyalist olabileceğini sorgular. Çünkü kendisi Hatice ile aynı yaştaiken öz babasını övmek için para istemesi asla aklına gelmezdi çünkü o zamanlar bir dayak oldukça yeterliydi. Osman sanki tesadüf eseri Hatice'nin develi kumbarasına bir euro bırakır ve 'hadi söylesene Hatice, şehrimizdeki en ünlü ve yakışıklı baba' kim diye sorar. Osman sadece gözlerini çeviren Hatice'nin ne söylemeye çalıştığını tam olarak anlar: bu, Hatice'nin bir euro için alt dişlerini bile fırçalamayacağı gerçeğidir. Osman, son zamanlarda Hatice'ye dişlerini fırçalaması için para vermeleri gerektiğini, Hatice'nin açgözlü, sinsi ve kurnaz olduğunu, onunla gurur duyduğunu ve onun hayatta kendisinden daha fazla ileri gideceğini söyler. Porselen develi kumbaraya iki euro daha atılınca Hatice birdenbire daha da konuşkanlaşır. Hatice Osman'a, 'senin hakkında bir film yapmak istiyorlar sevgili baba, çünkü sen şehrimizdeki en ünlü adamsın, Osman Engin evrendeki en büyük deha' der ve ardından kusması gerektiğini söyler. Osman bağırarak hemen üç eurosunu geri istediğini söyler.

Mehmet babasına 'neden kitabın için orada olduklarını düşünüyorsun' diye sorar ve kitabının bir kez bile satılmadığını, o saçmalıklarla atık kağıt toplayıcılarının bile ilgilenmeyeceğini söyler. Osman da insanların ne zaman satış rakamlarının değil, sanatsallığın önemli olduğunu anlayacağını sorgular. Mehmet hiç kimsenin babasının kitabını bir hediye olarak bile almadığını söyleyerek babasının kitabını kötülemeye devam eder.

Kayıt yöneticisi herkesten yerini almasını ister, yönetmen de Osman'ı bir kenara çekerek oturma odasında eşiyile koltukta oturmasını ve televizyon izlemesini söyler. Osman oturma odasına gider ancak 16. yüzyıldan kalma oryantal bir çarşıya girmiş gibi olur. Kekeleyerek ne olduğunu sorduğunda ise yönetmenden 'oturma odanızı bir parça yeniden düzenledik, bir Türk misafir işçi için uygun' cevabını alır. Oturma odası tamamen Türkleştirilmiştir, tüm duvarlarda Atatürk ve Boğaz

görüntülerine sahip neon halılar asılıdır. Her köşeye dev bir semaver yerleştirilmiştir ve büyük mermer bir masanın üzerine tam bir döner kebab standı kurulmuştur. Kızı da başörtüsü olarak büyük masa örtüsü takar. Kameranin yanındaki bir kasetçalardan tıpkı bir doğumhanede olduğu gibi çocuk çılgınlıkları çıkmaktadır. Koltukta Eminanım'ın yanında tamamen siyah vücut örtüleri olan peçeli iki yabancı kadın oturmaktadır. Osman şaşkınlık içinde onlar kim diye sorar ve yönetmenden 'diğer iki eşiniz, hangi oryantalde tek bir eş var ki?' cevabını alır. 'Ayrıca onların ikisi de kadın değil, hatta bizim ışıkcımız ve şoförümüz', 'sadece oturun ve televizyon izleyin' der yönetmen. Osman kitabımı kameraya gösteremez miyim dediğinde ise yönetmen bunun olağan dışı olduğunu, zaten hangi Türk okuyabilir ya da yazabilir ki diyerek asla kabul etmez. Osman'dan üç kadın arasında öylece oturmasını ve televizyon izlerken ara sıra acımasızca onların kafasına vurmasını ister. O sırada bekçi kamera önüne atlayarak her iki koluyla kürek çeker gibi hareketlerle tüm arkadaşlarına, yeğenlerine selamlarını gönderir. Yönetmen şu aptalı hemen buradan çıkarın diye öfkeyle bağırır. Osman tuvalete gitmesi gerektiğini söyleyerek kanepeden atlar ve tuvalette kamera önünde konuşacağı harika cümleler düşünür. Satırların her birinde ezilen kitlelerin çektiği acılar vardır. Kendisinin arka planda kalmak istediğini, kitaplarının ise bu dünyanın fakirleri için konuştuğunu düşünür. Geri döndüğünde evin tamamen boş olduğunu gören Osman hemen dışarı koşar ve yönetmen tam kayıt aracına binerken onu yakalar. 'Dur, dur, geri gelin, beni filme almak istemiştiniz' diye bağırır. Yönetmen sinirlenerek zaten fazlasıyla kayıt yaptıklarını söyler. Osman 'peki ya kitabım, henüz ondan bahsetmedim bile, siz bu yüzden gelmiştiniz' dese de aldığı cevap televizyon kanalının şehirdeki mümkün olduğunca çok yabancı aile hakkında kısa belgesel raporlar hazırlanması için yönetmeni gönderdiğiidir. Herhangi bir zamanda evlerinin yakılması durumunda!

4.1.9.1. Getürkter Türk Kısa Öyküsünün İncelenmesi

Başlıktaki Getürkter kelimesinin kökeni olan türken fiilinin sathekarlık, dolandırıcılık gibi olumsuz durumlar için kullanılması ve biçim olarak Türklerle ilgili olabileceği düşünülen bir kelimenin olumsuz bir anlama sahip olması Türklere karşı olan ön yargının günlük kullanıma yansımış halidir.

Bu öyküde Osman'ın kızına soru sorması istediği cevabı ise ancak Hatice'nin deve şekilli kumbarasına para atarsa alabileceğini anlaması Hatice'nin olaylara materyalist yaklaştığının örneğidir. Kullanılan kumbaranın Avrupa'daki çocukların domuz figürlü kumbarasının aksine deve figürlü olması dini bir imgenin var olduğunu gösterir.

Bir belgesel projesi için bir televizyon kanalından Engin ailesine gelen ekip çekim yapmak için salonda değişiklikler yaparak salonu oryantal bir çarşıya çevirir. Evin salonunda yapılan değişikliklerin bir Türk misafir işçi için uygun olduğunun söylenmesi Türklerin işçi sınıfından olduğunun dolayısıyla sosyal statülerinin düşük olduğunun göstergesidir. Bu değişiklikler Türklere karşı olan olumsuz ön yargıların tamamen somut bulmuş halidir ancak dekorasyonda Atatürk'ün yer alması yabancıların dünya liderimiz Atatürk'ü tanıdıklarını göstermektedir.

Kamera kaydı sırasında kamera önüne atlayan kişinin bir anda ailesine selamlar göndermeye başlaması Almancıların aile özlemi imgesini yansıtır.

Salonun oryantal bir çarşıya dönüştürülmesi Almanların gözünde Türklerin doğulu oldukları imgesinin belirmesinden kaynaklanmaktadır. Kullanılan döner kebab standı, semaver, başörtüsü gibi simgeler Türklerin yaşam biçimiyle eşleştirilmiş simgelerdir. Kasetçalardan çocuk seslerinin gelmesi Türklerin çok çocuk yapmasına, Osman'ın yanında eşi pozisyonunda toplamda üç peçeli kadının bulunması Türklerdeki çok eşliliğe ve kadınların kıyafetlerinin kara çarşaftan

oluşturduğuna göndermede bulunmaktadır. Çok eşliliğin zaten oryantallerde sık görülen bir durum olduğunun söylenmesi Türk toplumunun ve kültürünün başkaları tarafından nasıl tanındığının ve başkalarının gözünde nasıl canlandığının göstergesidir.

Osman'ın kitabının ekranda kesinlikle görünmemesi gerektiğini söyleyen yönetmenin Türklerin okuma yazma bilmediklerini söylemesi Almanların gözünde Türklerin okuryazar olmadığı ön yargısı ile açıklanabilir. Çekim sırasında Osman'dan kadınların kafalarına vurmasının istenmesi Türk kadınına değersizleştirmeye yönelik bir harekettir. Bu öyküde Türklerde çok fazla çocuk olduğu, Türk kadınının kıyafetinin siyah peçe olduğu, Türk erkeğinin Türk kadınına şiddet gösterdiği, Türk kadının baskı altında oluğu ve Türklerin eğitimsiz olduğu gibi tüm olumsuz imgeler yer almaktadır.

Herhangi bir zamanda yabancıların evlerinin yakılması durumunda kullanılmak üzere yabancı aileler hakkında kısa belgesel raporlar hazırlanması amacıyla çekimlerin yapılması, geçmişe bakıldığında Almanya'daki Türk ailelerinin yakıldığı ırkçı saldırılara gönderme olarak yorumlanabilir.

4.1.10. Die Lazen- Lazlar

Türkiye'deki ve dünyadaki popülasyon çeşitliliğinden bahseden Osman ve Mehmet Lazlardan konuşmaya başlarlar. Osman'ın çalıştığı yerde Laz Temel, Laz Abdullah, Laz Dursun adlarında Laz iş arkadaşları vardır ve haliyle Osman Laz şakalarına tanık olmaktadır. Geçen hafta bir öğle yemeğinde Laz Temel Osman'ın yanına gelir ve Amerika'nın sebepsiz yere Irak'a saldırmasına artık daha fazla dayanamadığını ve bu yüzden Bush'u aradığını söyler. Bu duruma çok şaşırان Osman Temel'e bunu nasıl yaptığını ve onunla ne konuştuğunu sorar. Temel ise Amerika'ya savaş ilan ettiğini söylediğini ve bunun üzerine Bush'un korkuya kapılıp Temel'in ordusunda kaç kişinin olduğunu bilmek istediğini söyler. Temel Bush'a

eniştesi, amcası, meslektaşları Dursun, İdris, Abdullah ve kendisi olmak üzere tam 6 kişi olduklarını söyler. Temel Bush'un 'Dinleyin, bay Laz Temel, ABD ordumuzun şu anda iki milyon askeri var' diyerek cevap verdiğini bu yüzden Osman'ın da kendilerine katılmak isteyip istemediğini sorar. Osman tabii ki katılacağını hatta oğlu Mehmet'in de kesinlikle katılmak isteyeceğini belirtir. Bir gün sonra Osman yine Temel tarafından rahatsız edilince 'Merhaba, Laz Temel Komutanım, yoksa savaşa katıldık ve ben bunun hakkında hiçbir şey bilmiyor muyum?' diyerek sorar. Temel, 'henüz değil Osman, ama onu dün tekrar aradım' der. Telefonda Bush'a baskı yaptığını ve ona amcasının traktörü, Abdullah'ın motorlu bisikleti ve Osman'ın Ford Transiti gibi bazı materyallere sahip olduğunu söylediğini anlatır. Bu söylediklerinin Bush'u çok etkilediğini ancak onun da 150 binin üzerinde tanka, 30 bin savaş uçağına, 10 bin savaş gemisine ve 3 milyondan fazla askere sahip olduğunu söylediğini anlatmaya devam eder. Osman Temel'e dostum ve komutanım diyerek cümlesine başlar ve Temel'in daha düşünceli davranmasını sağlamak için bu savaşın pek adil olmadığını düşündüğünü söyler.

Ertesi sabah Temel, tekrar Bush'u aradığını ve savaş ilanını geri çektiğini söylediğini Osman'a anlatır. Osman Laz Temel'in aklının başına geldiğini düşünerek nedenini sorar. Temel, Cenevre Anlaşması'nı da okuduğunu belirterek savaşın hiç mantıklı gelmediğini çünkü küçük mahzeninde üç milyon savaş mahkumunu sığdıramayacağını söyler.

4.1.10.1. Die Lazen Kısa Öyküsünün İncelenmesi

Bu öyküde Lazların esprili özellikleri üzerinden anlatılan Laz Temel'in Amerika'ya kendi başına savaş açtığını iddia etmesi olayı savaş detaylarını Bush ile konuşması, yer yer Bush'u tehdit ettiğini ve savaşa hazırlık içinde olduğunu söylemesi Temel'in hiçbir mantıklı dayanağı olmadan olaylara duygusal ve anlık kararlarla yaklaştığını göstermektedir. Laz Temel'in davranışları Irak savaşı sonrasında Türk toplumunda Amerika'ya karşı gösterilen tepkiyi yansıtmaktadır.

Çeşitli Türk kültürünün bir parçası olan Lazların yaşadıklarını ciddi bir üslupla ancak abartarak ve nüktedan bir dille yansıtmaları Laz imgesine güzel bir örnek olarak gösterilebilir.

4.1.11. Weihnachtsstress- Noel Stresi

Eminanım haftalardır tüm aileye Noel hediyesi almak için Osman'ı şehir merkezine götürür ancak Osman artık Paskalya'dan beri bir alışveriş çılgınlığında olduklarını düşünmektedir. Eminanım'ın Noel hediyesi hariç satın alınabilecek neredeyse her şeyi satın aldığını ve Eminanım'ın kendisini bir köle gibi arkasında sürüklediğini söyler. Tüm kolileri, kutuları, paketleri, çantaları, torbaları ödemesi gereken ve taşıyan tabii ki Osman'dır. Oğulları Mehmet için bir çalar saat ya da benzeri işe yaramaz bir şey satın almaya karar verdiklerini ancak her gün öğlene kadar uyuyan tembel Mehmet'in buna ihtiyaç duymayacağını düşünür.

Osman Eminanım'ın hayattaki amacının sürekli para harcamak olduğunu kendisinin de çanta taşımayı artık umursamadığını ve bunun günlük spor antrenmanı olduğunu söyler. Ancak her seferinde saatlerce soyunma kabinlerinin önünde durmak ve bir kıyafetin bir diğeriyle uyup uymadığı konusunda sürekli sorgulanmak Osman'ın hoşuna gitmemektedir. Yirmi beş yıl sonra çekinerek o gün alışverişe gelmeyeceğini söyleyen Osman'a Eminanım hediyesiz Noel olmayacağını, Almanya'da yaşadıkları sürece buna uyum sağlamaları gerektiğini söyler. Osman artık daha fazla dayanamayacağını zaten yirmi beş yıldır Eminanım'ın arkasından koşup paketleri taşıdığını söyleyerek artık alışverişe Mehmet'le gitmesini önerir. Eminanım ise cüzdan onda olduğu sürece eşyaları eve kimin taşıyacağını umursamaz. Mehmet'i ikna etmek için de annesinin onu dokuz ay on gün taşıdığını onun da alışveriş çantalarını dokuz on dakika taşıyarak annesine yardımcı olabileceğini söyler. Ve böylece bir taşla iki kuş vurduğunu düşünür. Ancak hayvan hakları savunucularının bu atasözünden hoşlanmayacaklarını düşünerek bir vuruşta sıkıcı çanta taşımalarından ve soyunma kabinlerinin önünde yorucu bekleyişlerden

kurtulduğunu söyler. Ve Mehmet'in sürekli uzaktan kumandayı kurcalayamayacağı için artık Dubai'deki en iyi maçı huzur içinde ve kimse onu rahatsız etmeden izleyebileceği aklına gelince bir taşla üç kuş vurduğunu düşünür.

Osman Eminanım'a onun çok istediği fotoğraf gönderilebilen pahalı ve yeni model bir telefon almıştır ve bunu oturma odasındaki dolabın arkasına saklamıştır. Noel alışverişini çoktan yaptığı için bunun rahatlığıyla televizyon önündeki koltukta uzanan Osman, oyunun en heyecanlı yerinde telefon çalmasıyla rahatsız edilir. Telefonu açar ancak zil sesi hala daha yüksek ve gürültülü bir şekilde çalmaya devam ediyordur. Bir şey tüm evde sürekli çalıyor. Sesi duyan Hatice odasından çıkar ve babasına bu gürültünün dolabın arkasına sakladığı cep telefonundan geldiğini söyler. Osman şaşırır ve Hatice'ye bunu nereden ve nasıl bildiğini sorar. Dolabı öne çekerek arkasındaki çantayı zorla çıkarmaya çalışan Osman telefonu açar ve telefonun bir ucunda Eminanım'ın sesini duyar. Osman Noel hediyesini ve sakladığı yeri nereden bildiğini şok içinde sorar. Eminanım, şehirde bulduğu bir turkuaz rengi eteğin fotoğrafını Mehmet'in telefonundan çekip göndereceğini söyler ve Osman'dan gardrobuna gidip sarı bluzunun yanındakini fotoğraf çekmesini ister çünkü renklerin eşleşip eşleşmediğini merak etmektedir. Bu duruma çok kızan Osman 'hiç uymuyor' diye bağırarak telefonu çöpe atacağını söyler. Telefonu çöpe atmaması için bağırarak Eminanım Osman'a Mehmet'in onun parasıyla yeni satın aldığı şeyin fotoğrafına bakması gerektiğini söyler.

4.1.11.1. Weihnachtsstress Kısa Öyküsünün İncelenmesi

Eminanım'ın sevdiklerine Noel için hediyeler alması, hediyeless Noel olmayacağını düşünmesi sadece kendi kültürlerindeki önemli günleri değil, yaşadığı ülke Almanya'daki önemli günleri ve değerleri benimseyerek oradaki yaşam tarzına da uyumlu davrandığını göstermektedir.

Önemli günlerde hediye almak hem Türk hem de Alman kültüründe olan ortak bir olumlu imge olarak değerlendirilebilir.

Eminanım'ın alışverişteyken Osman'ın cüzdanı kendisinde olduğu sürece başka bir şeyi umursamaması kadın imgesinin maddi açıdan kendi ayakları üzerinde duramadığını göstermektedir.

4.1.12. Ausgeraubt ins neue Jahr- Yeni Yılda Soyulmak

Osman yılbaşı gecesinin gelip çatığından ve Eminanım'ın yılbaşıyla birlikte sonsuz sayıda özel isteği olduğundan yakınır çünkü Eminanım mum ışığı, gece kıyafeti vb. şeyler eşliğinde şehirdeki en pahalı restorana götürülmek, yemek yemek ve dans etmek istemektedir. Günü kutlamak için yoldayken Franz Josef'in deposunu doldururlar ve restorana geldiklerinde park için Ford Transit'in anahtarlarını valeye teslim ederler. Ama Osman anahtarları valeye teslim etmeden önce valenin gerçekten orada çalışıp çalışmadığını diğer çalışanlara sorarak teyit eder çünkü sahtekarların, hırsızların ve suçluların iç içe olduğunu ve eğer arabasını düşüncesizce teslim ederse daha sonra bir bisikletle, hatta en iyi ihtimalle bir eşekle geri dönmek zorunda kalacağını düşünür. Osman, Eminanım'a Almanya'daki her yabancıya ya manav ya da suçlu olduğunu söylerken garson eşinin de bir yabancı olduğunu söyleyerek konuşmaya müdahale eder ve şaşırان Osman kekeleyerek eşinin manavını sorduğunda bir manavları olmadığı cevabını alır.

Osman çevresindeki herkesin yemek yiyip dans ettiğini ve kendisi hariç herkesin mutlu olduğunu gözlemlediği sırada ödemek zorunda olduğu faturaları düşünmektedir. Yiyecekler çok pahalı olduğu için kendine bir şey alamayacağını ancak Eminanım'ın içtiği her köpüklü şarap bardağının onun bir günlük ücretine mal olduğunu düşünmektedir. Yılbaşı gecesinden nefret eden Osman herkesin nasıl bu kadar israf edebildiğini ve nasıl böylesine pahalı bir pahalı restoranda eğlenebildiklerini sorgular. Tüm insanların yeni yılı iyi bir ruh halinde ve

gölümsemeyle karşılarken Osman yıllık maaşının neredeyse tamamını restoranda bırakmak zorunda kalmıştır. Yola çıktıktan bir kilometre sonra Osman benzin deposunun boş olduğunu ve göstergenin kırmızı yandığını fark eder ve öfkeyle hemen restorana döner. Hırsızlar, tüm gazımı çaldınız diyerek bağırır ve oraya gelmeden daha iki dakika önce köşeden depoyu doldurduğunu söyler ve benzin istasyonundan aldığı fişi de gösterir. Restoran personeli Osman'ı deponun önceden boş olduğuna ikna etmeye çalışarak bazı benzin istasyonlarının arabalara benzin yerine sadece hava pompaladıklarını duyduklarını söylerler. Osman daha da sinirlenerek tatsız yemekler için zaten servetinin yarısını almış olmalarının yeterli olmadığını mı sorar. Bu sırada polisler gelir ve alkol testi yaparlar. Osman'da tabii ki hiç alkol yoktur çünkü hesabı düşük tutmak için bir bardak su bile içmemiştir. Gerçeğin kanıtlanması için restoran personeli ve polislerle benzin istasyonuna ardından ise karakola giderler. Benzin hırsızları bu sefer de Osman'ın arabasına laf ederek arabanın yakıt deposunun deliklerle dolu olduğunu iddia ederler ancak Ford Transit'in yakıt deposunda sorun olmadığı tespit edilir. Bu sefer de restoran çalışanları Ford Transit'in yakıt göstergesinin bozuk olduğunun garanti olduğunu iddia ederler. Bu yüzden yine benzin istasyonuna geri dönerler ve Osman yine aynı miktarda yakıt doldurur. Depo artık öncekiyle aynı şekilde ağzına kadar doludur ve yakıt göstergesi mükemmel çalışıyordur. Restorana döndüklerinde ise personel aniden Osman'ın bugün restoranlarına gelmeden önce deposunu doldurduğunu ama tamamen farklı bir araba ile olduğunu ve sonra Ford Transit'le ve o boş depoyla oraya geldiğini bağırarak iddia eder. Yine benzin istasyonuna dönerler ve benzin istasyonunun kamera kayıtları sayesinde gerçeğin ispatlanacağı düşünülür. Otomobille tekrardan restoranın önüne geldiklerinde basın temsilcileri de beklemektedir ve Osman Ford Transit'in camını aşağıya çevirip basın mensuplarından saygıdeğer vatandaşların hırsızlar ve suçlular tarafından nasıl sömürüldüklerinin, bu şehrin dürüst sakinlerinin sözde dünyanın en iyi restoranında utanmadan nasıl dolandırıldıklarının yazılmasını ister. Bu olaylar boyunca uyuyan ve daha yeni yeni uyanmaya başlayan Eminanım üşüdüğünü söyleyerek Ford Transit'ten paltosunu almak için arabadan iner ve sokağın diğer tarafında tek başına duran arabalarına rastlar.

4.1.12.1. Ausgeraubt ins neue Jahr Kısa Öyküsünün İncelenmesi

Bu öyküde Osman Almanya’da yabancıya olan bakışı kendisinin de benimsediğini, yabancıların ancak manav ya da suçlu olabileceklerine olan inancını dile getirir. Yabancılar karşısındaki bu olumsuz imge, kendisi de göçmen olan Osman’da bile güçlü bir karşılık bulmuştur. Ancak konuşma sırasında garsonun kendi eşinin de yabancı olduğunu söylemesi ve manavları olmadığını belirtmesi Osman’da şaşkınlık yaratır. Yabancıların manav olduğunun düşünülmesi bir kalıp yargıdır. Yabancılar karşısındaki suçlu imgesi aslında hem Alman hem Türklerde kendini göstermekle birlikte iki tarafta da bunun bir ön yargı olduğunun farkında olan insanlar bulunmaktadır.

4.1.13. Mein Sohn, Der Schläfer- Uykucu Oğlum

Osman oğlu Mehmet’i ciddi bir şey konuşmak için yanına çağırır. Mehmet ne olduğunu, televizyonda izleyecek bir şey olmadığını mı ya da Osman’ın hep gittiği barın pazartesi dolayısıyla kapalı mı olduğunu sorar. Sebebin bunlar olmadığını söyleyen Osman özel olarak konuşmaları gerektiğini söyleyince Mehmet bu konuşma için önce gözlüklerini çıkaracağını söyler. Osman muayene için doktora gittiğini anlatmaya başlamışken Mehmet’in ‘yakın zamanda ölecek misin?, yoksa biyolojik oğlun olmadığımı mı itiraf etmeye çalışıyorsun?’ sorularına maruz kalır. Osman bu duruma zaten çoktan ikna olduğunu saçma sorularını da artık kesmesi gerektiğini söyler. O anda Mehmet’e zarar verse dünyadaki tek bir yargıcın dahi kendisini mahkum etmeyeceğini düşünen Osman’a savcı ve hakimlere rüşvet verecek kadar zengin olmadığı cevabı Mehmet’ten gelir. Osman ise bunun hiç sorun olmadığını, Eminanım’ın ona en sevdiği yemek olan kuru fasulye pilav pişirmeyecek olmasından daha çok korktuğunu söyler. Konuşmaları gereken konunun Mehmet’in uykuculuğu olduğundan ve annesinin bu konuda endişelendiğinden bahseder. Mehmet bunu inkar ederek annesine yıllardır kendisi için ikinci bir kahvaltı

hazırlamayı bırakması gerektiğini ve kalktığında kendi kahvaltısını yapabilecek kadar büyük olduğunu söylediğini açıklar. Osman Mehmet'e onun çeşitli dilleri konuşabildiğini, partilere gittiğini, sabıka kaydının olmadığını, açık fikirli ve kibar olduğunu, tabii ki siyah saçlarının olduğunu ve yakışıklı olduğunu (en azından annesinin fikrine göre) ancak hepsinden önemlisinin pasaportunda İslam yazmasının olduğunu söyler. Mehmet bu konuda endişelenmemeleri gerektiğini, bu kriterlerin zaten nüfusun %99'u için geçerli olduğunu söyler. Mehmet tüm bunların babasının doktora gitmesiyle ne alakası olduğunu sorar. Osman doktoru beklerken yaşadığı olayı anlatmaya başlar: oldukça kalabalıkta doktoru beklerken bir kadın altı yedi yaşlarındaki kızıyla birlikte Osman'ın tam karşısına otururlar ve küçük kız korkulu gözlerle Osman'a bakarak ağlamaya başlar. Ardından annesine burada terörist ne arıyor diyerek sorar. Küçük bir kız çocuğunun nasıl böyle konuştuğuna çok şaşırان Osman küçük kıza endişelenmemesi gerektiğini ve teröristlerin de doktora gitmesi gerektiğini söyler.

4.1.13.1. Mein Sohn, Der Schläfer Kısa Öyküsünün İncelenmesi

Bu öyküde Osman ve Mehmet'in aralarında geçen bir konuşma ve Osman'ın hastanede sıra beklerken küçük bir çocuk tarafından terörist muamelesi görmesi anlatılmaktadır. Bu durum bir Alman'ın bir yabancıya karşı duyduğu korkuyu göstermektedir.

Osman en sevdiği yemekten kuru fasulye pilav olarak bahsetmektedir. Türklerin sıkça tercih ettiği yemekler arasında olan bu ikilinin Türklerin milli yemeği olarak bilinmesi ulusal bir imge olarak yorumlanabilir.

Mehmet'in kendi kahvaltısını kendisinin hazırlayabilecek yaşta ve durumda olduğunu belirtmesine ve her gün geç uyanmasına rağmen annesinin sürekli ona

kahvaltı hazırlamaya devam etmesi, Türk kültüründe sürekli çocuğuna hizmet eden tipik bir fedakar anne örneğidir.

Mehmet siyah saçlarının olması, birçok dili konuşabilmesi gibi özelliklerinin yanında pasaportunda İslam yazdığı konusunda ailesine endişelenmemeleri gerektiğini ve bu kriterleri taşıyan birçok insandan farklı olmadıklarını, sadece bu fiziksel özellikler ve din tercihleri sebebiyle terörist olarak yaftalanabileceklerini söyler. Bu da yabancılara karşı oluşan ön yargıların nasıl yerleşmiş olduğuna dair bir örnek olarak sunulabilir.

4.1.14. Eminanım Fersestar- Eminanım Tv Yıldızı

Televizyona çıkmak için hazırlanan Eminanım televizyona çıkan ve bir şeyler bilen diğer insanların aksine sadece kıyafet ve saç stilleriyle ilgilenmektedir. Çekim için ne giyeceğinden başka hiçbir şey de düşünmemiştir. Eminanım Osman’a yeşil ceketle mavi pantolonun uyumunu sorunca Osman azarlar ve hangi ünlü yazarların kendisinin edebi rol modelleri olduğunu düşünmesi gerektiğini söyler. Eminanım Osman’ın tüm rol modellerini bildiğini ve bunların Pele, Beckenbauer, Maradonna, Rummenigge ve Karsten Rammaleo olduğunu söyler. Osman Eminanım’a dünya politikasını, kraliyet evinde neler olduğunu, neden hala kendisine Nobel ödülü vermediklerini ve Almanya’daki müthiş kitaplarından sadece yirmi beş tanesinin satılmasının çok şüpheli olduğunu hiç düşünüp düşünmediğini sorar. Eminanım bunun Osman’ın suçu olduğunu, akrabalar ve iş arkadaşlarına dağıtmak için yirmi beş tane almasının yetersiz olduğunu ve bir dahaki sefere daha fazla alarak komşularına da verebileceklerini söyler. Ve böylece komşuları büyükanne Fischkopf ile büyükbaba Prizibilsky’nin de mutlu olacağını söyler. Osman ‘yani ikisi de kitabımı okurdu mu demek istiyorsun’ diye sorar. Eminanım, ‘hayır tıpkı diğer yirmi beş gibi’ diyerek cevap verir.

Osman kendi hakkında gazetecilere röportaj vermesi gerekirse diye Eminanım'a üzerine çalıştığı kitap ile ilgili bir şeyler anlatmaya çalışsa da Eminanım sadece çekim için giyeceği kıyafetler hakkında konuşmaya devam etmektedir. Osman Eminanım'ın gazetecilere neler söyleyebileceğini açıklarken Eminanım dinlemez ve kayıt sırasında Osman'a el sallayacağından ve düz ayakkabılarını giyse daha rahat edeceğinden bahseder. Eminanım çekimden eve çok fazla alışveriş torbasıyla dönünce Osman eşinin iyi bir ödül aldığını düşünür ancak Eminanım tüm her şeyi Osman'ın parasıyla aldığını söyler ve çocuklarla birlikte televizyonun önüne geçerler. Osman saat sekizdeki haberlerin kendisi hakkında olacağını düşünerek çok heyecanlanır. 'Orada, orada, soldaki köşede, o benim' diye bağırarak Eminanım'a Osman nerede olduğunu sorup hiçbir şey göremediğini söyler. Eminanım mor başörtülü kadının hemen arkasında olduğunu söyleyince Osman yakın çekimler için hala en renkli başörtüsü takan Türk kadınına tercih ettiklerini düşünür.

4.1.14.1. Eminanım Fersehstar Kısa Öyküsünün İncelenmesi

Bu kısa öyküde Eminanım televizyona çıkacağı için Osman heyecanlıdır çünkü programda kendisi hakkında konuşmalar olacağını düşünmektedir. Ancak Eminanım bunlarla değil sadece televizyonda nasıl görüneceğiyle ilgilenmektedir. Türk kadınıyla ilgili olarak dış görünüşe, kıyafete önem verilmediği ön yargısının aksine Eminanım'ın kıyafetlerindeki uyuma dikkat ettiğinin, özen gösterdiğinin vurgulanması bu ön yargının da tüm Türk kadınları için geçerli olmadığını göstermektedir.

Osman kitaplarının neden o kadar az sattığının sorgulanması gerektiğini söyleyince, Eminanım komşularına da kitaplarından hediye edebileceğini böylece satışlarının artacağını söyler ama bunun yine de okunacağı anlamını taşımadığını belirtir. Osman'ın kitabının okunmaya değer olmadığını vurgulayan Eminanım'ın Osman'ın çalışmalarını önemsemediği görülür.

Türk kadınlarının gerek İslam geleneğine göre gerekse geleneksellikten kaynaklı başını örtmesi bir simge haline gelmiştir. Kamera çekimlerinde başörtülü kadını ön plana koymaları kadının Türk olduğunun vurgulanması amacıyla yapılmıştır. Seyirciler arasındaki Eminanım'ın, türbanlı başka bir seyircinin arkasında kalması ve kameranın sadece türbanlı seyircilere odaklanması Almanlarda Türk kadının türbanlı olduğu imgesini yansıtmakta ve medya aracılığıyla başı kapalı Türklerin ön plana çıkarıldığını göstermektedir.

4.1.15. Der Fligende Kotflügel- Uçan Çamurluk

Osman sürekli sırttan araba tamircisine ‘arabayı sana bu şekilde mi teslim ettim?’ diyerek bağırır. Çünkü arabayı getirdiğinde hala bir sürücü koltuğu olduğuna adı gibi emindir. Osman sürekli sırttan araba tamircisi gangster Necati’ye çaresizlik içinde ne yapması gerektiğini sorar. Tamirci üzülme der ve bunun onlar için bir sorun olmadığını gülümseyerek söyler. Stoklarında hemen her şeye sahip olduklarını söyleyerek derhal deposundan orijinal bir Ford Transit sürücü koltuğu çıkarır ve ‘kendiniz bakın renk bile doğru’ der. Osman bu durumun harika olduğunu söyleyerek Mehmet’in sigara deliklerinin bile tam olarak doğru yerde olduğunu söyler. Tamirci ‘biz ne yaparsak doğru yaparız Osman Bey’ der ve her zaman %100 orijinal parça sattıklarını söyler. Tamircinin yalan söylediği açık olsa da arabayı çok kısa sürede ve piyasaya göre daha uygun fiyata tamir etmektedir. Osman, ‘eğer yabancı bir otomobil satıcısından birinci el bir golf araba aldıysanız, kazasız ve elli bin kilometredeyse o zaman arabanın şimdiye kadar beş kişinin elinden geçtiğinden, toplam sekiz kat daha fazla zarara uğradığından, iki yüz elli bin kilometrede olduğundan ve o Golf’ün aslında bir Polo olduğundan kesinlikle emin olabilirsiniz’ der. Ona hileci, düzenbaz olduğu ima edilirse de o zaman onun ‘Osman Bey kimse seni araba almaya zorlamıyor’ dediğini söyler. Ayrıca Osman, uzun saçlı, bıyıklı, yanlarında dövüş köpeği olan ve aynalı güneş gözlükleri olan Alman otomobil satıcılarının da daha iyi olmadığını belirtir. Transitini Necati’de bırakan Osman sağ çamurluğun değiştirilmesi gerektiğini söyler ve yine eksik bir şey olması durumunda şahit olması için yanında Eminanım’ın gelmesini ister. Tamirhaneye geldiklerinde

Osman arabasının çamurluğunun iyi bir şekilde tamir edildiğini görür ve koltukların, direksiyonun, tekerleklerin, camların, vites kolunun, dikiz aynasının hatta torpidodaki güneş gözlüklerinin bile yerinde olduğunu, arabadan hiçbir şeyin kaybolmadığını görünce sevinir. Normaldeki piyasa fiyatının altında ücret ödeyip gideceğini düşünürken motorun çalışmadığını fark eder ve hemen ‘akümü çaldılar’ diye bağırır. Derhal arabadan çıkıp kaputu açar ve aküsünün yerinde olduğunu görünce masum bir vatandaşın şüphelendiği için kendisinden utanır. Eminanım arabalar hakkında pek bir şey anlamadığını ancak galiba motorun olmadığını düşündüğünü çekinerek söyler. Osman gerçekten de güzelim motorunun olmadığını fark eder. Tamirci de gelir ve uzman gözüyle kontrol ettikten sonra motorun eksik olduğunu söyler. Osman motoruma ne yaptın diye bağırmaya başlar ancak tamirci kaputu bile açmadığını, annesi, kayınvalidesi ve yardımcı işçilerinin üzerine yemin ederek söyler. Oraya motorla geldiğinden kesinlikle emin olan Osman’a tamirci kendisine motoru göstermediğini söyler. Ayrıca Necati Bey geçen hafta başından geçen bir olayı da anlatır: birinin oraya bir tekerlek ile gelip daha sonra dört tekerlek ile geldiğini iddia ettiğini, neyse ki onun için aynı profilde eşleşen üç tane orijinal lastiğinin stokta bulunduğunu söyler. Sonunda pes eden Osman ‘benim için stokta kullanılmış bir motorunuz var mı?’ diyerek sorar. ‘Benimle gelin, birlikte bakalım’ cevabını alır ve beraber binlerce yedek parçanın depolandığı yere giderler. Tamirci harika diyerek orada orijinal bir Ford Transit motoru olduğunu ve motorun tam olarak doğru motor olduğunu söyler. Tıpkı eski motoruyla aynı noktadan petrol sızdığını düşünen Osman tamirciden tüm Transit motorlarında öyle olduğu cevabını alır.

Tamirci, Osman’a eğer isterse ellerinde yepyeni orijinal bir Ford Transit egzozunun da bulunduğunu söyler. Osman anlamayarak onunla ne yapacağını ve onun ne için olduğunu sorar. ‘Hala bunu soruyor musunuz?’ diyen tamirci Almanya’da egzoz olmadan araç kullanmanın yasak olduğunu söyler.

4.1.15.1. Der Fligende Kotflügel Kısa Öyküsünün İncelenmesi

Bu kısa öyküde Osman bozulan arabasını bir Türk tamirciye götürür çünkü burası tamir piyasasındaki fiyatların çok altında bir fiyata ve daha kısa sürede iş yapmaktadır. Türk tamirci Necati'nin başkalarının yanında işçi olarak çalışmak yerine kendi tamirhanesini açan ve kendi müşterileri olan bir usta olduğu görülür. Türklerin Almanya'da tamamen yerleşik bir hayat sürdürdüklerinin ve kendilerine iş kurduklarının göstergesidir. Burada gerçekleşen diyalogda Osman yabancılardan araba alınmaması gerektiğini, çünkü dolandırıcı olduklarını, satarken verilen bilgilerin kesinlikle doğru olmadığını söyler. Ancak öykünün sonunda Osman Türk tamirci tarafından dolandırılır.

Yabancılara karşı olan dolandırıcı imgesinin bir ön yargı olması ve genellenmemesi gerektiği gibi, Türklere karşı olan olumlu dürüstlük imajının da herkes tarafından genel kabul görmesi yanlış sonuçlara sebep olmaktadır.

V. BÖLÜM

5.1. Osman Engin'in Kısa Öykülerinde Kullanılan İmgeler

Çalışmanın bu kısmında Türklerin ve Almanların birbirleri hakkındaki olumlu ve olumsuz düşüncelerinin kısa öykülerde nasıl yer aldığı ve söz konusu öykülere hangi imgelerin yansıdığı açıklanmaya çalışılacaktır. Ardından yansıyan imgelerden yola çıkılarak bu iki toplumun etkileşiminin nasıl olduğu hakkında çıkarımlar yapılacaktır. Türk ve Alman toplumunun sosyal yaşantısını yansıtan imgelerin yer aldığı kısımlardan alıntılar yapılarak kullanılan imgeler değerlendirilecektir. İmge türleri başlıklar halinde sınıflandırılacaktır.

5.1.1. Kadın İmgesi

Öykülerde Türk kadını imgesi sık sık kullanılmıştır. Eminanım üzerinden anlatılan Türk kadını imgesinin Almanların gözündeki Türk kadını imgesiyle aynı olmadığı görülür. Almanların gözündeki siyah çarşafı, dış görünümüne önem vermeyen, baskı altında olan, sessiz, modern olmayan gibi imgelerin aksine Eminanım eşine karşı her zaman kendi düşüncelerini savunan, dış görünümüne, kıyafetlerinin uyumuna özen gösteren ve modern olan bir kadın olarak anlatılmıştır.

“Ich weiß nicht mal, ob sie überhaupt einen eigenen Namen hat? Jeder nennt sie ‘Hasans Frau’ ” (s.9).

Yukarıdaki alıntıda Osman komşuları Hasan'ın eşi ile konuşurken Hasan'ın eşinin adını bilmediğini ve herkesin onu sadece Hasan'ın eşi olarak tanıdığını fark eder. Burada kullanılan Türk kadını imgesi kadının toplumda kendi adıyla var olmak yerine eşinin adıyla tanındığını ve Türk kadınının arka planda olduğunu göstermektedir.

Osman'ın plajda başka kadınlara bakmasıyla Eminanım ile aralarında tartışma çıkması ve Eminanım'ın da aynı şekilde plajdaki erkeklere bakacağını belirterek Osman'ın yanından ayrıldığının anlatıldığı bu kısımda Osman eşine “Eminanım, hemen geri dön! Burda kal! Bunu yapamazsın! Sen bir kadınsın. Onurum, gururum... Bekle!” diye bağırarak Eminanım'ı engellemeye çalışır ve yardım için kızı Hatice'ye seslenir.

“Eminanım, komm sofort zurück! Bleib hier! Das darfst du nicht! Du bist doch eine Frau. Meine Ehre, mein Stolz... Warte, warte doch! Hatice, Haticeeee, wo bist duuu?”(s.29).

Türk kadını imgesinin genellikle sessiz, eşine karşılık vermeyen, ezilen olarak bilinmesinin aksine Eminanım rahatsız olduğu konularda Osman'la çekinmeden tartışan bir kadın imgesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Osman'ın Eminanım'ı engellemeye çalışması Türklerdeki kadın erkek ilişkilerinde ataerkil düzenin olduğunu gösterir.

Osman Hatice'den hemen annesinin peşinden koşmasını ve eğer annesinin yanında bir adam varsa annesinin kolunu çekerek anne, anne diyerek bağırmasını ister ve bunun karşılığında ona iki euro vereceğini söyler. Hatice koşulların değiştiğini, tatil şartlarında çalıştığını ve babasının fiyatta biraz daha yükseğe çıkması gerektiğini söyleyerek iki euroyu az bulur.

“Hatice, lauf sofort deiner Mutter hinterher. Und wenn ein Mann in ihrer Nähe ist, zieh an ihrem Arm und schrei: Mama, Mama! Dafür kriegst du zwei Euro von mir.”

“Das geht nicht, Vater. Da musst du schon mit dem Preis etwas höher gehen.”

.....

“Aber Vater, die Verhältnisse haben sich geändert. Ich arbeite hier zu Urlaubsbedingungen” (s.29).

Alman kültüründe yetişen Hatice'nin bir işi para karşılığında yapması ve olaylara kendi yararı açısından yaklaşması materyalist olduğunun göstergesidir. Almanların soğuk, ciddi, mesafeli ve çalışkan olmak gibi bilinen bazı özelliklerinin

yanı sıra para konusunda hesapçı olduklarının da bilinmesi öyküye yansıyan Alman imgesi olarak gösterilebilir.

“Binnen kürzester Zeit rasen mir alle möglichen Schimpfwörter durch den Kopf. Aber ich beherrsche mich, denn ich will der Klatschpresse keine Schlagzeilen liefern wie:

‘Türke warf unschuldige Frau vor stehende Autos!’ ” (s.10)

Toplumların birbirleri hakkında ürettikleri ön yargıların bilinmesi sosyal hayattaki davranışlarının şekillenmesinde etkili olabilir. Bu alıntı Almanya’da olumsuz Türk imgesinin olduğuna ve bir Türk olarak Osman’ın bu ön yargıların farkında olduğuna örnektir.

5.1.2. Kültürel İmge

Kültürel imgelerin toplumların inançları, gelenekleri ve alışkanlıkları gibi manevi değerlerinden oluştuğu öykülerde görülmüştür.

Osman ve Eminanım’ın komşularının köpeğine bir süreliğine bakıp bakmayacakları ile ilgili tartışmalarıyla başlayan öyküde geleneksel değerlerle yetişen Eminanım’ın komşuluğa verdiği önem ve eşinin köpeğe bakmayı reddetmesine rağmen ona karşı çıkarak komşusuna hayır diyemeyeceğini belirtmesi anlatılmaktadır.

“Osman ich kann doch unserer netten Nachbarin Frau Fischkopf nicht ‘nein’ sagen.” (s.21)

Türklerde önemli bir yeri olan komşuluk ilişkisinin Almanya’da da devam ettirilmesi ve komşuya hayır cevabının söylenmek istenmemesi komşuluğa önem verildiğini gösteren kültürel bir imgedir.

Osman bir haftadır eşi Eminanim'ın kendisini tüm aileye Noel hediyesi almak için şehir merkezine sürüklediğinden yakınıır.

“Seit Wochen schleppt mich meine Frau Eminanim in die Innenstadt, um Weihnachtsgeschenke für die ganze Familie zu kaufen.” (s.86)

“... Weihnachten ohne Geschenke ist doch kein Weihnachten.” (s.87)

Almanya’da büyük çoğunluğu oluşturan Türk göçmenler zaman içinde Almanya’daki önemli günlere Noel için hediyeler alması ve Eminanim’ın hediyesiz bir Noel’in Noel olmayacağını düşünmesi yaşadıkları kültürü benimsediğini ve bu kültüre uyum sağladığını göstermektedir. Önemli günlerde hediye almak iki toplumda da var olan olumlu ve ortak bir kültürel imgedir.

5.1.3. Fiziksel İmge

Dış görünüme ait ayırıcı özellikler ve kullanılan objeler fiziksel imgeleri oluşturur. Örneğin öykülerde Almanların sarışın olarak Türklerinse esmer ve siyah saçlı olarak bahsedilmesi fiziki imgeler arasındadır.

Ailecek tatile giden Engin ailesinin plajda geçen günlerinin anlatıldığı öyküde Osman’ın altın zincirinin kuma yapıştığını belirtmesi alıntıda yer almaktadır.

“Mein Goldkettchen ist total mit Sand verklebt” (s.27).

Göçmen Türkler zaman içinde Almanya’da altın zincir takmak, saç şekillerinde farklı bir imaj benimsek, Mercedes marka araba kullanmak gibi bazı ayırıcı özelliklere sahip olmuşlardır. Bunlardan biri olan ve Almancı simgesi haline gelen altın zincir takmak fiziksel bir imgedir.

5.1.4. Siyasal İmge

Toplumlar arasındaki anlaşmalar, savaşlar, diplomatik ilişkiler gibi tarihsel olaylar sonucunda siyasal imgeler ortaya çıkabilir.

Geçen hafta öğle yemeğinde Osman'ın yanına gelen iş arkadaşı Laz Temel'in Amerika'nın sebepsiz yere Irak'a saldırmasına artık dayanamayacağını belirtmesini anlatan bu alıntıda siyasal imge yer almaktadır.

“Letzte Woche kam mein Kumpel Laz-Temel in der Mittagspause zu mir und meinte: Osman, ich ertrage es nicht mehr, dass Amerika grundlos den Irak angegriffen hat. Deswegen habe ich gestern diesen Bush angerufen.” (s.83)

Amerika'nın Irak'a savaş açması sonucunda Türklerin Amerika'ya tepki göstermesinin mizahi bir dille anlatıldığı bu öyküde siyasal imge kullanıldığı görülmektedir.

5.1.5. Irkçılık İmgesi

Milletlerin kendilerinden kültürel veya fiziksel özellik olarak farklı olanlara karşı ayrımcı yaklaşımlarıyla oluşan ırkçı tavırlar kısa öykülerde sıkça eleştirel bir dille işlenmiştir.

Osman'ın Mehmet'e başına gelenleri anlattığı bu öyküde Osman doktor randevusu için bekleme odasında oldukça kalabalıkta oturduğu sırada bir kadın altı yedi yaşlarındaki kızıyla Osman'ın tam karşısına oturur. Küçük kız kocaman gözleriyle korkmuş halde Osman'a bakar, hemen ağlamaya başlar ve annesine ‘bu terörist burada ne arıyor’ diyerek fısıldar. Küçük bir kızın nasıl böyle dediğine şaşırان Mehmet babasına ‘peki o zaman sen ne yaptın’ diyerek sorar. Osman da

çocuğa ‘endişelenme tatlı çocuk biz teröristler de doktora gitmeliyiz!’ diyerek cevap verdiğini söyler.

“Also wie gesagt, ich sitze heute Morgen im Wartezimmer bei meinem Arzt. Es ist ziemlich voll. Da kommt eine Frau mit ihrer sechs- bis sieben jährigen Tochter rein und setzt sich direkt mir gegenüber hin. Das kleine Mädchen starrt mich mit großen Augen erschrocken an, fängt sofort an zu weinen und wimmert: Mamaaa, was sucht denn der Terrorist hier?!”

“Echt? Wirklich? Wie kommt das Mädchen dazu?” ...

“Keine Ahnung!”

“Und was hast du dann gemacht?!”

“Ich habe dem Mädchen gesagt: Keine Angst, süßes Kind, auch wir Terroristen müssen mal zum Arzt!” (s.101-102)

Türklerin genellikle siyah saçlı, bıyıklı olması gibi Almanlardan ayırt edilebilen dış görünüşleri sebebiyle hedef olmaları bu öyküde görülmektedir. Küçük bir çocuk tarafından bile etnik kökeninin farklı olması sebebiyle Osman’ın terörist olarak algılanması Türklere karşı yabancı düşmanlığının olduğunu, Avrupalı olmadıkları için ırkçı saldırılara maruz kaldıklarını göstermektedir. Öyküde yabancı düşmanlığı ve ırkçılık imgeleri bulunmaktadır.

5.1.6. Doğulu İmgesi

Batı toplumlarındaki Türk imgesinin doğulu olmakla eş tutulduğu konusu öykülerde sıkça yer almıştır. Türklerin oryantalist geleneklerinin olduğunun düşünülmesi ve Türk kültürünün doğu kültürü olarak algılanması olumsuz Türk imgeleri arasında yer almaktadır.

Bu öyküde Türklerle ilgili bir belgesel için çekim yapan ekip ile Osman arasında geçen diyalogda Osman’ın oturma odasına girdiğinde 16. yüzyıldan kalma bir oryantal çarşısına girmiş gibi olması, şaşkınlık içinde ne olduğunu sorması ve

oturma odasının yeniden düzenlendiği, bir Türk misafir işçi için uygun olduğu cevabını alması anlatılır.

“-Ich will in mein Wohnzimmer rein, aber lande prompt
in einem orientalischen Basar aus dem 16.Jahrhundert.”
“-Was ist denn hier passiert?, stottere ich ungläubig”.
“-Wir haben Ihr Wohnzimmer etwas umdekoriert, sagt
der
Regisseur, für einen türkischen Gastarbeiter passend”
(s.75).

Evde yapılan değişikliklerin oryantal çarşısı gibi dekore edilerek yapılması Almanlardaki Türk imgesinin doğru olmak olarak algılandığını gösteren olumsuz Türk imgesidir. Türk kültürünün doğu kültürü olarak değerlendirildiği yukarıdaki alıntılardan anlaşılmaktadır.

Türkler için ‘Gastarbeiter’ yani misafir, konuk işçi kavramının kullanılması Almanların Türkleri geçici olarak gördüklerini göstermektedir. Ayrıca yapılan değişikliklerin bir Türk misafir işçi için uygun olduğunun belirtilmesi ise Türklerin küçük görüldüğünü ve dışlandığını gösterir niteliktedir.

Koltukta eşi Eminanım’ın yanında tüm vücutları siyah peçe ile örtünmüş iki yabancı kadının oturduğunu gören Osman şaşkınlıkla onların kim olduğunu sorar ve yönetmen onların Osman’ın diğer iki eşi olduğunu söyleyerek hangi doğulunun tek bir eşi olduğunu sorar.

“Auf dem Sofa sitzen neben meiner Frau Emine noch
zwei weitere wildfremde, potthässliche Frauen mit schwarzem
Ganzkörper Schleier. ”
Wer sind die denn?, frage ich überrascht.
Das sind Ihre beiden anderen Ehefrauen, klärt mich der
Regisseur
auf, welcher Orientale hat denn schon nur eine Ehefrau?
(s.76)

Öykünün bu kısmında Türklerde çok eşlilik olduğu düşüncesinin aktarılması için Osman'ın birden fazla eşi olduğu canlandırılmaya çalışılmıştır. Türk kadınının kıyafetlerinin çarşafı olarak gösterilmesi Ortadoğulu imgesini yansıtmaktadır. Türklerin doğulu olarak algılandığına vurgu yapılması Almanlarda kalıplaşmış bir ön yargı olarak Türklerin çok eşli olduğu düşüncesinin var olduğunu göstermektedir.

Çekim sırasında kitabını kameraya göstermeyi isteyen Osman'ı yönetmen reddederek bunun olağan dışı olduğunu söyler ve zaten hangi Türkün okuyabilir veya yazabilir olduğunu sorgular.

“-Kann ich nicht wenigstens rein zufällig mein Buch in die Kamera halten?”
“-Nein, nein, das ist untypisch! Welcher Türke kann denn schon lesen oder schreiben?” (s.76)

Yukarıdaki alıntılarda Türklerin cahil ve eğitimsiz olduklarının düşünüldüğü görülmektedir. Bu düşünceler de yine yabancıların Türkler hakkında üretmiş oldukları olumsuz Türk imgesini göstermektedir.

5.1.7. Din İmgesi

Öykülerde Türk toplumunun kültür, gelenek, ahlaki değer gibi unsurlar açısından Almanlardan farklı olduğu ve Almanların bu durumu Müslümanlıkla ilişkilendirdiği anlatılmıştır.

Bir sağlık sorununda geleneksel tedavi yöntemi ile sorunun geçeceğine inanılması sonucu Osman'ın başından geçen olayların anlatıldığı öyküde doktor ve Osman arasında geçen diyalog yer almaktadır.

Doktor Osman’a ayağına ne olduğunu şaşkınlık içinde sorar ve bunun komik göründüğünü söyler. Osman ayak mantarı cevabını verir ancak doktor ‘komik ayak mantarı!’ ‘Daha önce hiç böyle bir ayak mantarı görmedim!’ diyerek tepki verir. Kırmızı olanın ayak mantarına karşı yapılan kına olduğunu anlatmaya çalışsa da doktor Osman’a kınanın saçları boyadığını, bu kırmızı ayakların kesinlikle Müslümanlıkla ilgili bir gelenek olduğunu söyler.

“-Was ist denn mit Ihren Füßen passiert? Das sieht ja komisch aus, fragt mich der Oberarzt überrascht.”

“-Fußpilz, sage ich.”

“-Komischer Fußpilz! So einen Fußpilz habe ich noch nie gesehen!”

....

“-Neeein, das Rote ist Henna. Das macht man wegen Fußpilz.”

“-... Mit Henna färbt man Haare. Das mit den roten Füßen ist bestimmt irgendeine Tradition bei euch Moslems.” (s.36)

Bu öyküde Almanya’da yabancı olmanın zorluğu ve Almanların gelenek, din, dış görünüm gibi unsurlar üzerinden Türklere karşı kalıplaşmış ön yargılarla yaklaştıkları gibi olumsuz Türk imgelerinin kullanıldığı görülmektedir.

Yapacağı işler karşılığında ailesinden kumbarasına para atmasını bekleyen ve olaylara bir Alman gibi materyalist yaklaşan Hatice’nin dikkat çekmeyen bir göz işareti ile kumbarasına para atılmasını işaret ettiğinin alıntılandığı bu cümlede kumbarasının deve figürlü olduğu ve Türk çocuklarında domuz figürlü kumbaranın olmadığı belirtilmiştir.

“Mit einer unscheinbaren Augenbewegung deutet Hatice auf ihr Spar-Kamel (Türkische Kinder haben keine Sparschweine)!” (s.73)

Müslümanlıkta devenin önemli bir yeri olması gibi Hristiyanlıkta da domuzun önemli bir yeri olmasının kullanılan nesnelere yansıdığı görülmektedir. Çocuk kumbarasındaki figürlerin farklı olduğunun belirtilmesi dini imgeye örnek olarak gösterilebilir.

Bu çalışmanın son kısmında tez konusuyla ilgili değerlendirmeler Tartışma ve Sonuç başlığı altında yapılacaktır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Tarihte toplumların birbirleriyle etkileşimi sonucu birbirleri hakkındaki çıkarımları imgeleri oluşturmuştur. Tarihi ve kültürel olaylar, dini düşünceler ve yabancı olana bakış imgelerin oluşumunu etkilemiştir ve bu durum edebiyata da yansımıştır. Bu çalışmada Türk Alman Göçmen Yazını yazarlarından Osman Engin'in 'Don Osman' adlı eserindeki kısa öyküleri, içeriğindeki Türk ve Alman imgeleri açısından incelenmiştir.

İmgebilimle ilgili çok fazla çalışma yapılmasına rağmen Osman Engin hakkında az sayıda tez çalışması bulunmaktadır. Bunlardan 'Şinasi Dikmen ve Osman Engin'in Eserlerinde Hiciv Üzerine'⁴ adlı tez çalışmasında hiciv kavramı, Osman Engin'in hayatı, eserleri ve hicivlerinde işlediği temalar incelenmiştir. 'Şinasi Dikmen, Osman Engin ve Yüksel Pazarkaya'nın Eserlerinde Alman Davranış Kalıpları'⁵ adlı tez çalışmasında Osman Engin'den, eserlerinden bahsedilmiştir ve yazarların eserlerine yansıyan Alman davranış kalıpları maddeler halinde açıklanmıştır. 'Çağdaş Hicivcilerimizden Osman Engin ve Göçmen Edebiyatı'⁶ adlı tez çalışmasında ise Göçmen Edebiyatı, hiciv, Osman Engin ve eserleri incelenmiştir.

⁴ Bkz. İnce, Hava Hale, *Satire in den Werken von Şinasi Dikmen und Osman Engin*. (Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), Adana, 2012.

⁵ Bkz. Öztürk, Mehmet, *Deutsche verhaltensmuster in den von Şinasi Dikmen, Osman Engin und Yüksel Pazarkaya*, (Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi), Ankara, 2006.

⁶ Bkz. Gürsoy, Yüksel, *Migranten literatur und Osman Engin als zeitgenössischer satiriker*, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), Konya, 1997.

‘Almanya’deki Türk Sanatçılar Üzerine Bir Çalışma⁷’ adlı bir tezde ise Osman Engin ve eserlerinden kısaca bahsedilmiştir. Çalışmalarda daha çok yazarın eserlerindeki hicivlerden ve Almanlarla ilgili davranışlardan bahsedilmiştir ancak kısa öykülerindeki Türk Alman imgeleriyle ilgili henüz bir çalışma yapılmadığı görülmüştür. Bu çalışma ile imgebilim çalışmalarına ve Türk Alman imgeleriyle ilgili çalışmalara kaynaklık edebilecek nitelikte olmak hedeflenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde İmge, İmgebilim, Ön yargı ve Kalıp yargı kavramları açıklanmıştır ve bu kavramların oluşumunu etkileyen unsurlara değinilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Göçmen Yazını, Almanya’da Türk Göçmen Yazını ve yazının dönemlere göre sınıflandırılmasıyla oluşan birinci, ikinci ve üçüncü kuşak başlıkları açıklanmıştır. XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ekonomik sebeplerle Almanya’ya işçilerin gitmesi ve zaman içinde işçilerin yaşadıkları duygu durumlarını bir yazın türüne dönüştürerek işlemeleri Türk Göçmen Yazınının gelişmesi ve ilerlemesi açısından önemli olmuştur. Eserlerinde ana vatani olan Türkiye’nin ve çocukluğundan itibaren yaşamaya başladığı Almanya’nın toplumsal ve kültürel değerlerini yansıtan Göçmen edebiyatı yazarlarından Osman Engin’in hayatı, kullandığı yazın ve sanat türü de bu bölümde incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünü Osman Engin’in kısa öykülerinin incelenmesi oluşturmıştır. Bu bölümde kısa öykülerde kullanılan dil, biçim özelliklerinden bahsedildikten sonra öykülerin içeriği, öykülerdeki karakterler, kullanılan zaman ve mekan hakkında incelemeler yapılmıştır.

Dördüncü bölümde bu çalışma için seçilen 15 kısa öykünün çeviri özetleri ve öykülerin Türk Alman toplumlarının değerleri üzerinden incelenmesi yer almıştır.

⁷ Bkz. Bala, Gamze, *Almanya’deki Türk Sanatçılar Üzerine Bir Çalışma*, (Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep, 2017.

Bu incelemelerde iki toplumun birbirlerine karşı olan ön yargılarından, kalıp yargılarından sebepleriyle birlikte bahsedilmiştir.

Beşinci bölümde çalışma için kısa öykülerden alıntılar yapılarak kullanılan imgeler açıklanmıştır. Almanların Türkler hakkındaki düşünceleri genel hatlarıyla Türklerin doğulu, eğitimsiz, çok çocuklu ve çok eşli olması, geleneklere bağlı yaşaması ve modern olmamasıyla ilgili olmuştur. Türklerin Almanlar hakkındaki düşünceleri ise Almanların materyalist, soğuk, kuralcı ve ırkçı olmalarıyla ilgilidir. Türk ve Alman toplumlarının birbirlerini kendi değerleri üzerinden değerlendirmesinin aralarında olumlu ve olumsuz imgelerin oluşmasına sebep olduğu görülmüştür. Öykülerde kullanılan olumlu ve olumsuz imgelere değinilmiştir ve bu imgelerin ikili ilişkilerde etkili olduğu belirlenmiştir. Kullanılan imgelerin daha anlaşılır olması için imgeler türlerine göre alt başlıklar halinde incelenmiştir. Bu alt başlıklar eserde sıkça kullanılan imgelerden seçilmiştir. İncelenen öyküler üzerinden iki topluma ait farklı imgelerin olduğu tespit edilmiştir.

Almanların yabancı oldukları Türk kültürüne yani ötekine karşı bakışının nasıl olduğuyla ilgili düşüncelere, ön yargı ve kalıp yargılara öykülerde yer verilmiştir. Başta dış görünüm, kültür ve din gibi sebeplerden kaynaklı farklılıklar olmak üzere Almanların Türklere karşı ön yargılı davranışları dile getirilmiştir. Türk kültürüyle alakalı olarak düşünülen olumsuz imgelerin genelleştirilmesinin okuyucunun düşüncelerinin olumsuz yönde gelişmesine sebep olabileceği düşünülmüştür.

Öykülerde ele alınan konu içerikleri karşılaştırma yapmaya uygundur. Bu çalışmada iki topluma ait kültürel unsurlara yer verilmiştir. Okuyucunun bu sayede öyküler üzerinden hem Türk kültürünün hem de Alman kültürünün değerlerinin neler olduğu hakkında çıkarımlar ve karşılaştırmalar yapabilmesi hedeflenmiştir.

Son olarak incelenen öykülerde Türkler ve Almanların birbirlerine karşı tutumlarında birbirlerini iyi tanımamalarından, ortak değerlerin azlığından ve en önemlisi ön yargılardan kurtulamamış olmalarından kaynaklı sorunların var olduğu anlaşılmıştır. Bu çalışma Almanya’da tanınan ancak Türkiye’de yeterince tanınmayan Osman Engin ve eserlerinin tanınmasına ve kullanılan mizah sayesinde iki toplumun birbirine karşı hoşgörüsünün artmasına katkı sağlayabileceği ve Türk Alman imgeleri hakkında yapılacak çalışmalar için kaynak olabileceği düşünülmüştür.

ÖNERİLER

İncelenen kısa öykülerde Almanya’ya işçi göçüyle giden Türklerin Almanya’daki günlük yaşamları, Almanlarla olan iletişimleri üzerinden anlatılmıştır. Öykülerde iki toplumun etkileşimi sonucu ortaya çıkan ön yargılar, kalıp yargılar, olumlu ve olumsuz imgeler yer almıştır. Bu çalışmada dili, dini, dış görünümü, kültürü, alışkanlıkları birbirinden farklı olan iki toplum arasında özellikle olumsuz imgelerin ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Bu olumsuz öykülere örnek vermek gerekirse ‘Obdachlos im Stau’ adlı öyküde ambulans şoförünün ambulansın içinde kim olduğunun sorulması üzerine sadece yabancılar cevabını vermesi kendinden olmayanı dışladığını, ötekileştirdiğini göstermektedir. Yine aynı öyküde Osman’ın komşusuyla tartışması sırasında tartışmaya devam ederse Türklerle ilgili basında çıkacak olumsuz manşetleri düşünmesi Alman medyasında Türklerle ilgili olumsuz haberlere yer verildiğini göstermektedir. Alman medyasında Türklerin nasıl yer aldığını konu edinen birçok çalışma Türklerin kavgacı, suçlu, dinci gibi betimlemelerle basına yansıdığını göstermektedir. ‘Osi der Rotfuß’ adlı öyküde ise doktorun Türklerle ilgili bir konuyu Müslümanlıkla ilişkilendirmesi, bunu kültürel bir zıvalık ve oryantal bir saçmalık olarak değerlendirmesi Almanların Müslümanlığa ve kültür farklılığına olumsuz bir bakış açısıyla yaklaştığını gösterir.

Yabancı olana gösterilen bu tutumların daha olumlu yönde gelişebilmesi için bazı önerilerde bulunulabilir. Bunlar arasında Karşılaştırmalı Edebiyat bölümünde lisans düzeyinde 2. sınıfta 2 dönem boyunca verilen ‘İmgebilime Giriş I, II’ dersi olmasına rağmen Alman Dili Eğitimi bölümünde lisans düzeyinde ‘İmgebilim’ dersi olmadığı tespit edilmiştir. Yabancı diller bölümü öğrencilerinin ana dilindeki ve hedef dildeki edebi eserleri, yazarları inceleyerek hem kendi kültürünü bir başka kültür gözünden tanıması hem de karşı kültür hakkında bilgiler edinmesi hedef dili öğrenmek ve hedef kültürü tanımak açısından çok önemlidir. Öğrencinin iki kültürü de tüm değerleriyle öğrenmesinde ve tanımada katkısı olacağı düşünülen ‘İmgebilim’ dersleri Alman Dili ve Eğitimi programının müfredatında yer almalıdır. Bu derslerde özellikle, Almanya’da bulunan, sonrasında Türkiye’ye dönen veya Almanya’da kalmaya devam eden yazarların ve hocaların eserleri, bilimsel çalışmaları incelenmelidir. Türk Alman etkileşimiyle başlayan ve yıllardır gelişmeye devam eden Türk Alman Yazını, bu yazında yer alan yazarlar ve eserler derslerde incelenmelidir. İki toplumu her açıdan ele alan çalışmalar karşılaştırmalı olarak değerlendirilmelidir.

Türklere karşı olan ön yargıları azaltmak ve yabancıların gözündeki olumsuz Türk imgesini olumlu yönde değiştirmek için İmge çalışmalarına ağırlık verilmeli ve çalışmalar yayınlayarak daha geniş kitleye ulaşılmalıdır. Medyada Türklerle ilgili yer alan dışlayıcı ve ayrımcı haberlerden kaçınılmalıdır.

Toplumların ön yargılarla birbirlerini hedef alan düşüncelerini olumlu yönde değiştirmek ve iki toplum arasındaki etkileşimi artırmak için Avrupa Birliği Projeleri kapsamında projeler üretilmeli ve öğrenci değişimleri yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

I. BİRİNCİL KAYNAKÇA

Engin, Osman, *Don Osman*, dtv, München, 2007.

II. İKİNCİL KAYNAKÇA

Adıgüzel, Yusuf, “Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu”, *Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler*, Adem Esen-Mehmet Duman, İstanbul, 2016.

Akpınar, Nevide, “Yazın Eleştirisi, Hermeneutik ve İmgebilim”, *Evrensel Kültür*, Sayı 109, Ocak 2001.

Aktulum, Kubilay, *Metinlerarası İlişkiler*, Öteki Yayınları, İstanbul, 2000.

Allport, G. W., *The Nature of Prejudice*, Addison Wesley, New York, 1954.

Alver, Füsün, Alman Basınında Türkler ve Türkiye, *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Kurgu Dergisi*, Eskişehir, Sayı 18, 2001.

Andaç, Feridun, *Öykü Yazmak, Öyküyü Düşünmek*, Doruk Yayınları, İstanbul, 2008.

Asutay, Hikmet-Çarıkçı, Tuğba, Göçün Ellinci Yılında Almanya’da Yükselen Değer: Türk-Alman Göçmen Yazını, *Humanitas Dergisi*, Tekirdağ, Sayı 5, 2015.

Asutay, Hikmet-Çelikten, Sema, Birinci Kuşak Göçmen Yazınına Bekir Yıldız’ın “Alman Ekmeği” Açısından Bakış, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Bursa, Sayı 26, 2013.

Aytaç, Güresel, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, Say Yayınları, İstanbul, 2003.

Bala, Gamze, *Almanya’daki Türk Sanatçılar Üzerine Bir Çalışma*, (Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep, 2017.

Batur, Enis, *Kara Mizah Antolojisi*, Hil Yayın, İstanbul, 1987.

Beller, Manfred-Leerssen, Joep, *Imagology*, Rodopi, Amsterdam-New York, 2007.

Boyacı, İsmail, “Pazarkaya Örneğinde Göçmen Türk Aydınının Kimlik Problemi ve Bu Problemin Çözümü”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Cilt 5, Sayı 2, 2010.

Boynukara, Hasan, Hikaye ve Hikaye Kavramları, *Hece Dergisi*, Ankara, 2000, Sayı 46/47.

Burnett, Ron, “*İmgeler Nasıl Düşünür?*”, Çeviren: Güçsal Pusar, Metis Yayınları, İstanbul, 2007.

Cengiz, Semran, *Almanya’daki Türk Yazarların Romanlarında Kimlik ve Yabancılaşma*, (Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi), Ankara, 2009.

Çelik, Fulya, *Emir Kıvrık’ın “Büyükelçi” ve ElieWiesel’in “Gece” Adlı Eserlerine Yansıyan Antisemitik Öğeler: Bir İmgebilim Çalışması*, (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karşılaştırmalı Edebiyat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir, 2014.

Durmuş, Mitat, “İmge-Sembol Kavramlarını Yorumlama Projesi ve Melih Cevdet Anday Şiirinde İmge”, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Cilt 6, Sayı 3, Ankara, 2011.

Ecevit, Yıldız, *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 2001.

Gündüz, Sevim, *Öykü ve Roman Yazma Sanatı*, Toroslu Kitaplığı, İstanbul, 2003.

Gürsoy, Yüksel, *Migranten literatur und Osman Engin als zeitgenössischer satiriker*, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), Konya, 1997.

İşildak, R. Suat, “Yaratmada İlk Adım: İmge ve İmgelem”, *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, 2008.

İnce, Hava Hale, *Satire in den Werken von Şinasi Dikmen und Osman Engin*. (Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), Adana, 2012.

Kağıtçıbaşı, Çiğdem, *İnsan ve İnsanlar*, Evrim Yayınları, İstanbul, 1985.

Karakuş, Mahmut-Kuruyazıcı, Nilüfer, *Gurbeti Vatan Edenler: Almanca Yazan Almanyalı Türkler*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001.

Kaya A., *Berlin'deki Küçük İstanbul*, Buke Yayınları, İstanbul, 2000.

Kefeli, Emel, “Karşılaştırmalı Edebiyat: Tanım, Yöntem ve İncelemeler”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 4, Sayı 8, 2006.

Keser, Nimet, *Sanat Sözlüğü*, I. Baskı, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2005.

Kırmızı, B., *Wolfgang Borchert'in Kısa Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme*, Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2016, Sayı 2.

Kongar, Emre, *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1989.

Korkmaz, R., *Küçürek Öykü (Short short story) Türü ya da Bir Çılgınlığın Metinleşmesi*. Hece Dergisi, Ankara, 2007, Sayı 19.

Korkmaz, Ramazan-Deveci, Mutlu, *Türk Edebiyatında Yeni Bir Tür Küçürek Öykü*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2012.

L'Abbe- Domecq, *Lecons de Philosophie*, 1925.

Lewis, Bernard, “Çatışan Kültürler: Keşifler Çağında Hristiyanlar, Müslümanlar, Yahudiler”, Çeviren: Nurettin Elhüsni, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997.

Logvinov, “Studia imagologica: Zwei methodologische Ansätze zur Komparatistischen Imagologie”, *Germanistisches Jahrbuch GUS “Das Wort”*, 2003.

Mecek, Özlem, *Türk Öyküsünde Kara Mizah (1950-1980)* (Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), Antalya, 2018.

Nahya, Z. Nilüfer, “İmgeler ve Ötekileştirme: Cadılar, Yerliler, Avrupalılar”, *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, Ankara, 2011.

Öztrük, Mehmet, *Deutsche verhaltensmuster in den von Şinasi Dikmen, Osman Engin und Yüksek Pazarkaya*, (Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi), Ankara, 2006.

Rousseau, A. M.-Pichois, Cl, “*Karşılaştırmalı Edebiyat*”, Çeviren: Mehmet Yazgan, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1994.

Sartre, J.P., “*İmgelem*”, Çeviren: Alp Tümertekin, İthaki Yayınları, İstanbul, 2009.

Tezcan, Mahmut, “Türklerle İlgili Stereotipler Kalıpyargılar ve Türk Değerleri Üzerine Bir İnceleme”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları*, Ankara, 1974.

Tosun, Necip, *Modern Öykü Kuramı*, Hece Yayınları, Ankara, 2011.

Tuncay, S., “Avrupa Birliği Üyeliği Sürecinde Göç Olgusunun İrdelenmesi ve Almanya Örneğinin Analizi”, *Türk Bilim Dergisi*, Sayı 2, 2010.

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2005.

Ulağlı, Serhat, *İmgebilim “Öteki”nin Bilimine Giriş*, Sinemis Yayınları, Ankara, 2006.

Wellek, R.-Warren, A., “*Yazın Kuramı*”, Çevirenler: Yurdanur Salman-Suat Karantay, Adam Yayınları, İstanbul, 2001.

Yardımcı, İsmail, “Mizah Kavramı ve Sanattaki Yeri”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, 2010.

Yücebaş, Hilmi, *Hiciv ve Mizah Edebiyatı Antolojisi*, Milliyet Dağıtım, İstanbul, 1976.

Zengin, Dursun, “Göçmen Edebiyatı'nda Yeni Bir Yazar. Mehmet Kılıç ve "Fühle Dich Wie Zu Hause" Adlı Romanı”; *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Sayı 40, 2000.

III. İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.osmanengin.de/> (son erişim: 18.03.2019)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=g%C3%B6%C3%A7, (son erişim: 18.03.2019)